

Tónlistardeild

Hljóðfæraleikur

Alltaf sami Grallarinn?

Samantekt á efni allra 19 útgáfna Grallarans

Ritgerð til BMus-prófs í hljóðfæraleik

Kristín Þóra Pétursdóttir

Haustönn 2016

Tónlistardeild

Hljóðfæraleikur

Alltaf sami Grallarinn?

Samantekt á efni allra 19 útgáfna Grallarans

Ritgerð til BMus-prófs í hljóðfæraleik

Kristín Þóra Pétursdóttir

Kt.: 090886-2239

Leiðbeinandi: Árni Heimir Ingólfsson

Haustönn 2016

Útdráttur

Graduale. Ein almennileg messusöngsbók, eða „Grallarinn“ eins og bókin er oftast kölluð, var gefin út 19 sinnum á 17. og 18. öld. Grallarinn hefur að geyma tónlög og texta fyrir messusöng og tíðagjörð kirkjunnar eftir siðaskiptin. Efni hans tók þónokkrum breytingum frá fyrstu útgáfu (1594) til þeirrar síðustu (1779). Í þessari ritgerð eru lögð fram yfirlit yfir efni allra 19 útgáfna Grallarans, en þau eru þrjú talsins. Í því fyrsta er yfirlit yfir efni 1.-2. útgáfu, í öðru 2.-6. útgáfu og í því þriðja 6.-19. útgáfu. Í hverju yfirliti liggur ein útgáfa til grundvallar en allar breytingar frá einni útgáfu til annarrar eru skráðar út frá henni. Þannig má sjá að hve miklu leyti Grallarinn breytist á því tæplega 200 ára tímabili sem hann er gefinn út. Leitað er svara við því hversu viðamiklar breytingar verða, hvenær þær gerast og hvort hægt sé að líta á Grallarann sem sömu bókina þegar upp er staðið. Helstu tímamót í grallaraútgáfum verða við 2. og 6. útgáfu en einnig eru áberandi breytingar á 9., 11. og 12. útgáfu. Með 2. útgáfu er latínusöng gert hærra undir höfði en áður því nótur settar við flesta latínusöngva. Í 6. útgáfu eru latínusöngvar hins vegar felldir út nema á stórhátíðum og þar með einfaldast litúrgían. 6. útgáfa liggur til grundvallar öllum þeim sem á eftir koma. Í 9. útgáfu er latínusöngur endanlega úr sögunni og með 11. og 12. útgáfu bætast við nýir sálmar fyrir ýmis tilefni t.d. kvöld- og morgunsálmar. Með 12. útgáfu fær Grallarinn á sig endanlega mynd því að engar efnislegar breytingar verða í þeim sjö útgáfum sem á eftir koma.

Efnisyfirlit

1. Inngangur	1
2. Aðdragandinn og íslensk útgáfa	3
3. Helstu breytingar	5
3.1 Breytingar frá 1. til 2. útgáfu	5
3.2 Breytingar frá 2. til 6. útgáfu	7
3.2.1 4.-5. útgáfa	7
3.2.2 6. útgáfa	8
3.3 Breytingar frá 6. til 19. útgáfu	12
3.3.1 7.-9. útgáfa	12
3.3.2 10.-11. útgáfa	13
3.3.3 12.-19. útgáfa	14
3.4 Niðurstaða	16
4. Lokaorð	17
Heimildir	18
Viðauki I: Listi yfir allar útgáfur Grallarans	20
Viðauki II: Aðferð og merkingar í efnisyfirlitum	21
Viðauki III: Efnisyfirlit 1.-2. útgáfu Grallarans	23
Viðauki IV: Efnisyfirlit 2.-6. útgáfu Grallarans	41
Viðauki V: Efnisyfirlit 6.-19. útgáfu Grallarans	67

1. Inngangur

Messusöngsbókin *Graduale* eða „Grallarinn“ var fyrst gefin út árið 1594. Bókin varð uppistaðan í messugjörð Íslendinga og mikilvægur þáttur í trúar- og menningarlífi þjóðarinnar fram á 19. öld. Grallarinn var upphaflega prentaður á íslensku að danskri fyrirmynd og honum var ætlað að samræma kirkjusöng á Íslandi, en þar hafði verið vöntun á eftir siðaskiptin. Hann er í raun fyrsta góða yfirlitsritið á íslensku yfir messusöng í lútherskum sið. Áður hafði verið gefin út sálmabók með nótum en nótturnar þóttu illæsilegar. Í Grallaranum komust margir sálmar við íslenska texta í fyrsta sinn á prent en að auki fylgdi bókinni ýmis fróðleikur s.s. hvernig söng og messugjörð skyldi háttað. Ritið hefur þótt bráðnauðsynlegt í öllum kirkjum, enda var Grallarinn gefinn út 19 sinnum á árunum frá 1594 til 1779 og spanna grallaraútgáfur því megnið af 17. og 18. öld.

Þótt að verkefnið sé verðugt hefur lítið verið gert í grallaranáttökum. Smári Ólason hefur birt greinar um lútherskan sálmasöng á Íslandi¹ og um Grallara Þórðar biskups Þorlákssonar² og að einhverju leyti hafa rannsóknir verið gerðar sem eru óútgefnar³. Tilgangur þessarar ritgerðar er fyrst og fremst að leggja fram yfirlit yfir efni allra 19 útgáfna Grallarans. Engin slík vinna hefur áður verið unnin og er þetta því fyrsta tilraun til að ná utan um allar útgáfurnar frá upphafi til enda. Árið 1924 gaf Páll Eggert Ólason út rit um upptök sálmalagaog fór þá rækilega í gegnum sálmana í fyrstu útgáfum Grallarans og sálmabókarinnar og gat þess þegar þessir elstu sálmar komu fyrir aftur í útgáfum Grallarans til 1691⁴. Hvorki er til sambærilegt rit um seinni útgáfur né samanburður á innihaldi þeirra allra. Slík efnisyfirlit geta nýst á margan hátt við frekari rannsóknir á Grallaranum.

Færa má rök fyrir því að í grunninn séu allar 19 útgáfur Grallarans sama bókin, enda tilgangur hennar alltaf sá sami. Efnislega þróast hún þó nokkuð mikið og sífellt er verið að endurskoða, bæta við eða fella brott efni. Á ákveðnum tímamarki, eða með 6. útgáfu 1691, er latínusöngur felldur út og eftir stendur messugjörðin á íslensku sem verður nokkuð einfaldari fyrir vikið. Þessi þróun er fest í sessi í næstu útgáfum á eftir en frá og með 12. útgáfu eru þær í stórum dráttum alveg eins. Það gerist því lítið í þróun Grallarans síðustu 47 árin. Skipta má

¹ Smári Ólason, „Iceland: A Historical Progression of over 400 Years.“ Í *Spiritual Folk Singing. Nordic and Baltic Protestant Traditions*, Kirsten Sass Bak og Svend Nielsen ritstýrðu, bls 227-246. (Kaupmannahöfn: Kragen, 2006).

² Smári Ólason „Grallari Þórðar Þorlákssonar. 6. útgáfa 1691.“ Í *Frumkvöðull vísinda og mennta. Þórður Þorláksson biskup í Skálholti*: Erindi flutt á ráðstefnu í Skálholti 3.-4. maí 1997 í tilefni af þjúhundraðustu ártíð Þórðar biskups Þorlákssonar, Jón Pálsson ritstýrði, 223-236. (Reykjavík: Háskólaútgáfan, 1998).

³ T.d. Árni Heimir Ingólfsson, [Án titils], (2012) og Sigurður Kr. Sigurðarsonar (kjörsviðsritgerð í guðfræði frá 1990, hér tilvitnað eftir Smára Ólafssyni, „Grallari Þórðar Þorlákssonar. 6. útgáfa 1691,“ 227).

⁴ Páll Eggert Ólason, *Um upptök og uppruna sálmalaga í lútherskum sið: Fylgir Árbók Háskóla Íslands 1924*. (Reykjavík: Háskóli Íslands, 1924), 3.

grallaraútgáfum í tvö skeið: Hið fyrra er 17.öldin þar sem latínusöngvar eru stór hluti hinnar prentuðu litúrgíu en henni tilheyra 1.-5. útgáfa (prentaðar 1694–1679) og hið síðara er 18. öldin þar sem latínusöngvar eru að mestu úr sögunni og messugjörðin á íslensku stendur eftir, en henni tilheyra 6.-19. útgáfa (prentaðar 1691–1779).

Í þessari ritgerð er helstu breytingum á efni allra 19 úgáfnanna lýst, með áherslu á það þegar nýtt efni kemur inn eða eldra efni er fellt brott. Efni ritgerðarinnar er á þessa leið: Í 2. kafla er fjallað um aðdragandann að útgáfu fyrsta Grallarans, í 3. kafla er fjallað um þær helstu breytingar á Grallaranum sem skráningin leiddi í ljós og í 4. kafla eru lokaorð.

2. Aðdragandinn og íslensk útgáfa

Árið 1536 var lúthersk-evangelísk kirkjuskipan lögleidd í Danmörku og átti hún að gilda í öllu ríki konungs, þar á meðal á Íslandi.⁵ Siðbreytingin gekk þó hægt fyrir sig hér á landi en hinn nýi siður telst ekki innleiddur að fullu fyrr en við líflát Jóns Arasonar biskups á Hólum, árið 1550.

Upphaf lúthersk-evangelísku sálmasöngs í Þýskalandi er miðað við árið 1524 en hann barst fljótlega til Danmerkur. Þar kom fyrsta lútherska messu- og sálmaabók úti árið 1528. Upp úr því fara að koma út bækur þar sem nótur standa við messuliðina og þar sem nótur standa bæði við messuliði og sálma.⁶ Árið 1565 gaf Friðrik II. Danakonungur út tilskipun um að gefin skyldi út *Graduale* eða messusöngsbók fyrir hina dönsku lúthersku kirkju. Hann fól Niels Jespersen biskupi á Fjöni útgáfu messusöngsbókarinnar og kom hún út árið 1573.⁷ Hlutverk hennar var að samræma helgisiði og kirkjusöng í Danmörku sem konungi þótti í ólestri. Í bókinni er söngvum hámessunnar raðað niður eftir kirkjuárinu. Aftast í bókinni eru einnig viðbætur með söng á bænadögum, við brúðkaup o.s.frv. Þar er komið til móts við ólík sjónarmið, annars vegar að viðhalda kirkjusöng frá kaþólskum tíma en hins vegar að gera aðgengilega lofgjörðarsöngva á móðurmálinu. Í formála er gefið val um hvor gerð tónlistarinnar er notuð en þó hvatt til þess að latínusöngnum sé viðhaldið.⁸

Fyrsta útgáfa hins íslenska Grallara á rætur að rekja til þess að Friðrik II. skrifar Guðbrandi Þorákssyni Hólabiskupi og Gísla Jónssyni Skálholtsbiskupi bréf sem dagsett er 29. apríl 1585. Þar æskir hann þess að biskuparnir hittist og komi sér saman um sálmasönginn.⁹ Árið 1594 var svo gefin út á Hólum *Graduale. Ein almennileg messusöngsbók* að frumkvæði Guðbrands Þorlákssonar. Bókin fékk fljótlega viðurnefnið „Grallarinn“. Fimm árum áður hafði verið gefin út sálmaabók með sálmum siðbreytingarinnar, *Ein ný sálmaabók* sem kölluð var „Hólabók“. Hún var að mestu sniðin eftir danski sálmaabók Thomissøns frá 1581.¹⁰ Ekki tókst nógu vel til við útgáfu sálmaabókarinnar því nótnaskriftin er illlæsileg og sum löggin eru ekki nótnasett að fullu.¹¹ Söngtextinn var að auki óskýr og ekki prentaður beint fyrir neðan nótturnar.

⁵ Smári Ólason, „Grallari Þórðar Þorlákssonar. 6. útgáfa 169“, bls. 223.

⁶ Ibid.

⁷ Ibid., bls. 224.

⁸ Ibid.

⁹ Arngrímur Jónsson, *Fyrstu handbækur presta á Íslandi eftir siðbót: Handbók Marteins Einarssonar 1555, Handritið Ny kgl. Saml. 138 4to, Graduale 1594. Litúrgísk þróunarsaga íslenskrar helgisiðahefðar á 16. öld.* [Doktorsrit höfundar]. (Reykjavík: Háskólaútgáfan, 1992), 16-17.

¹⁰ Smári Ólason, „Grallari Þórðar Þorlákssonar. 6. útgáfa 1691“, bls. 226.

¹¹ Ibid.

Grallarinn var metnaðarfullri hvað tónlistina snerti og með honum var í fyrsta sinn komin læsileg og yfirgripsmikil messusöngsbók á íslensku. Hann varð einn af hornsteinum siðbreytingarinnar og grundvöllur messugjörðar á Íslandi í ríflega 200 ár. Grallarinn var gefinn út 19 sinnum og var hver útgáfa fyrir sig sett upp að nýju svo engar tvær útgáfur eru nákvæmlega eins.¹²

Allar íslenskar útgáfur Grallarans eru varðveittar í Landsbókasafni fyrir utan þá þriðju sem aðeins er varðveitt í einu eintaki í Konungsbókhöfðu í Kaupmannahöfn. Allar eru þær aðgengilegar á *Bækur.is*¹³, vefsíðu á vegum Landsbókasafns, fyrir utan 3. útgáfu og 10. útgáfu en til stendur að sú síðarnefnda verði aðgengileg á sama stað.

Flestar útgáfur eru prentaðar á Hólum í Hjaltadal, eða 17 útgáfur af 19. Um tíma fluttist prentsmiðjan að Skálholti en þá tók Þórður Þorláksson til hendinni og endurskoðaði Grallarann. Þar lét hann prenta 6. útgáfu sem markar tímamót. Ástæðan fyrir því að prentsmiðjan var flutt að Skálholti er í stuttu máli sú að vafi lék á því hvort Guðbrandur Þorláksson hefði ánað hana dómkirkjunni á Hólum eftir sinn dag eða hvort erfingjum hans væri frjálst að taka hana yfir.¹⁴ Þórður Þorláksson átti ættir að rekja til Guðbrands og árið 1685 lét hann flytja prentsmiðjuna með miklum tilkostnaði suður í Skálholt.¹⁵ Það var þó alltaf ágreiningsmál hver ætti prentverkið, dómkirkjan eða erfingjarnir. Eftir dauða Þórðar Þorlákssonar 1697 féll prentsmiðjan í hendur Brynjólfi syni hans. Björn Þorleifsson hafði tekið við biskupdæmi á Hólum sama ár og falaði prentsmiðjuna til kaups. Þar sem Brynjólfur hafði ekki þekkingu til að reka prentsmiðju féllst hann á kaupin og prentsmiðjan var flutt aftur að Hólum árið 1703.¹⁶

Deilt er um að hve miklu leyti Grallarinn er gerður eftir Jespersøns *Graduale* en margt er sameiginlegt með þeim. Það eru samtals 68 sálmalög sem koma inn í íslenskar kirkjusöngsbækur úr *Graduale* Jespersøns.¹⁷ Þó er of mikið sagt að Grallarinn sé íslensk útgáfa af honum. Efni Grallarans má skipta í þrjá meginhluta. Sá fyrsti samanstendur af inngangi, oftast formála (eða formálum) og kafla um almenna messugjörð. Annar hlutinn er hinn eiginlegi Grallari (*Graduale*), þ.e.a.s. söngur fyrir sunnudaga og aðrar hátíðir kirkjuársins í tímaröð. Þriðji og síðasti hlutinn geymir viðbætur, s.s. bænir og sálma fyrir ýmis tilefni, innan kirkju sem utan. Viðbæturnar eru í raun annars vegar litaníuhluti og hins vegar sálmasafn. Seinna

¹² Í viðauka I má finna lista yfir allar íslenskar útgáfur Grallarans ásamt útgáfuári, útgáfustað, prentara og þeim biskupi sem stóð að hverri útgáfu fyrir sig.

¹³ *Bækur.is*. (e.d.) Landsbókasafn Íslands – Háskólabókasafn. www.baekur.is. Vefurinn er rekinn af Landsbókasafni Íslands. Þar eru stafrænar endurgerðir íslenskra bóka sem gefnar eru út fyrir 1870.

¹⁴ Klemens Jónsson *Fjögur hundruð ára saga prentlistarinnar á Íslandi*. (Reykjavík: Félagsprentsmiðja, 1930), bls. 41.

¹⁵ *Ibid.*, bls. 52.

¹⁶ *Ibid.*, bls. 57-58.

¹⁷ Smári Ólason, „Grallari Þórðar Þorlákssonar. 6. útgáfa 1691,“ bls. 227.

bætist ýmislegt efni aftan við Grallarann s.s. fleiri sálmar, prestaeiðurinn, söngfræði, efnisyfirlit o.fl.

3. Helstu breytingar

Frá fyrstu til síðustu útgáfu Grallarans hefur mikið vatn runnið sjávar. Breytingar verða í fremur fáum, en stórum stökkum og í þessum kafla er þeim helstu lýst, s.s. þegar nýtt efni kemur inn, efni dettur út eða þegar nótur og lagboðar breytast. 1. útgáfa stendur sjálfstæð og er um margt frábrugðin þeim útgáfum sem á eftir koma. Strax í 2. útgáfu voru gerðar töluvert miklar breytingar en þar er latínusöngvum gert hærra undir höfði og röð efnis breytt. Fremur litlar breytingar verða efnislega á 2.-5. útgáfu og eru þær í grunninn eins. Við 6. útgáfu verða tímamót en þá fellur latínusöngurinn að mestu út, nýtt efni kemur inn og röð efnis breytist. Þær útgáfur sem á eftir koma byggjast á þeirri sjöttu þótt ákveðin endurskoðun eigi sér sífellt stað. Það liggur því beint við að lýsa breytingunum í þremur meginhlutum en þeir eru: 1.-2. útgáfa, 2.-6. útgáfa og 6.-19. útgáfa.¹⁸

3.1 Breytingar frá 1. til 2. útgáfu

Fyrsta útgáfa Grallarans er að mörgu leyti sérstæð. Auk þess efnis sem kemur úr *Graduale* Jespersøns er ýmislegt fleira séríslenskt. Eitt helsta markmið Guðbrands Þorlákssonar með útgáfum sínum var að samþætta messugjörð á Íslandi, líkt og Friðrik II. hafði staðið fyrir í Danmörku, og það tókst honum. Í fyrsta Grallanum er bréf Friðriks II til biskupa Íslands prentað í heild. Þar á eftir er formáli eftir Odd Einarsson Skálholtsbiskup. Oddur fagnar útgáfunni, telur að hún muni leiða til einingar innan kirkjunnar og fyrirskipar að Grallarinn skuli notaður í báðum biskupsdæmum. Þar á eftir koma nokkrar blaðsíður „Um það rétta messuembætti, hvernig það skal haldast, eftir rétttri guðsorðahljóðan, með söng og ceremonium“. Kaflinn er ómerktur en er í yngri útgáfum sagður vera eftir Guðbrand Þorláksson.¹⁹ Formálinn er að miklu leyti þýddur eftir formála annarrar bókar, Messuhandbókar Franz Wormordsen í Lundi 1539²⁰ en ýmsu hefur þó verið bætt við. Efni hans er að mestu um almenna messugjörð og þar fylgja tónlög við messusvör, pistill og guðspjall, *Faðir vor* og innsetningarorðin. Efnið lifir í öllum

¹⁸ Eins og við má búast eru upplýsingar á titilsíðu ávallt uppfærðar, s.s. ártal, hver prentar og að frumkvæði hvers. Einnig breytist orðalag í meginmáli í gegnum allar útgáfur. Þær breytingar má sjá í viðaukum III-V en verða ekki raktar sérstaklega hér.

¹⁹ Þó var Oddur talinn vel að sér í söng og söngfræði og gæti hafa átt hlut að máli. Sjá Bjarna Þorsteinsson, *Íslensk þjóðlög: Bjarni Þorsteinsson hefur safnað lögnum 1880-1905 og samið ritgjörðirnar*. (Siglufjörður: Siglufjarðarprentsmiðja, 1906-1909), bls. 44.

²⁰ Arngrímur Jónsson, *Fyrstu handbækur presta á Íslandi eftir siðbót*, bls. 193-194.

útgáfum Grallarans í einhverri mynd og eykur notagildi hans sem handbók fyrir presta jafnt sem almenning.

Þá tekur við hinn eiginlegi *Graduale*-hluti, þ.e. þeir sálmar og annar söngur sem tilheyrir hverjum helgum degi allt kirkjuárið. Í 1. útgáfu eru söngvarnir yfirleitt á íslensku en þó er oft vísað til samsvarandi latneskra messuliða með upphafsorðum þeirra. Á stórhátíðum er meira við haft en þá eru latínusöngvarnir nóteraðir og söngvum úr lútherskum sið við íslenska texta skotið inn á milli þeirra. Þó er víða tekið fram að þar sem latínusöngsmönnum sé ekki á að skipa megi syngja messuna alla á móðurmálinu.

Fyrir aftan hinn eiginlega grallarahluta eru til viðbótar bænir, sálmar og aðrir textar en efninu er skipt í tvo hluta. Yfirskrift fyrri hlutans er: „Hér eftirfylgja nokkrar útvaldar bænir og oratiur sem lesast í messunni á sunnudögum og öðrum hátíðum kringum árið“. Þótt að kaflinn geymi aðallega bænir er þar nóterað *Salve Regina: Guði Jesú Kristi vor frelsari*. Seinni hlutinn er „Ein almennileg handbók fyrir einfalda presta hvernig börn skal skíra, hjón saman vígja, sjúkra vitja og nokkuð fleira sem kennimanna embætti við kemur“. Þar má finna ýmsa texta sem tengjast fyrrnefndum athöfnum. Í kaflanum eru tveir útfararsálmar með nótum: *Mitt í lífi erum vér* og *Nú látum oss líkamann grafa*. Strax í næstu útgáfu eru báðir þessir kaflar teknir út og í staðinn kemur sálmasafn sem fylgir grallaraútgáfum allt til enda, „Nokkrir hymnar sálmar og lofsöngvar á þeim sérlegustu hátíðum. Líka á kvölds og morgna, utan kirkju sem innan“.

Grallarinn var gefinn út að nýju árið 1607 og er þessi 2. útgáfa töluvert endurbætt. Meginbreytingin er sú að búið er að gera latínusöngvum hærra undir höfði með því að setja við þá nótur og fella þá inn á milli annarra messuliða á íslensku. Í upphafi bókar er gefin skýring á áherslubreytingunni en þar er sagt að menn geti valið þá messugjörð sem þeir kjósa en til þess að latínusöngurinn falli ekki í gleymsku sé honum haldið til haga. Þetta er í anda þess viðhorfs sem birtist í Jespersøns *Graduale*.

Alls eru 88 latínusöngvar settir í nótur í 2. útgáfu. Allt eru þetta messuupphöf á latínu (lat. *Introitus latinus*) og Halelúja, en þar fyrir utan eru nokkrir Sekvensar, Gloríur og Credo sem voru með nótum strax í 1. útgáfu. 2. útgáfa er að mörgu leyti líkari Jespersøns *Graduale* þar sem allur latneski söngurinn er með auk þess sem textar og lög eru fengin þaðan. Búið er að beturumbæta uppsetningu og breyta röð messuliða en í þessu felast nokkuð miklar skipulagsbreytingar.

Sem afleiðing af því að latínusöngvum er bætt við og efni endurskoðað breytist það stundum hvaða latínusöng á að nota á ákveðnum messudögum. Sem dæmi á að syngja *Puer natus est*

nobis á öðrum degi jóla í stað *Et enim sederunt principes áður*.²¹ Þetta er hins vegar þróun frá Jespersøns Graduale en samkvæmt honum á að syngja *Et enim sederunt* á þessum degi líkt og í 1. útgáfu Grallarans. Einnig koma inn nýir latínusöngvar með nótum s.s. *Domine non secundum peccata nostra*²², *Domine ne longe facias* og *Viri Galilæi quid admiramini suspicientes in cælum*. Á boðunardag Maríu er nýtt Haleluia með nótum: *Angelus domini nunciavit Mariae*.

Aðrar helstu breytingar snúa að nótum, lagboðum eða sálmatextum. Á föstudaginn langa er búið að bæta lagboðanum *Gjörvöll Kristnin* við sálminn *Eilífur Guð og faðir kær* en við hann standa einnig nótur. Á þrenningarhátíð er búið að fjarlægja nóturnar við *Guð vor Faðir vertu oss hjá* en í staðinn settur lagboðinn *Jesú Kristi vér þökkum þér*. Á Mikaelsmessu eru nótur við sálminn *Esais spámann öðlaðist að fá* en í 2. útgáfu er gefinn nýr og valkvæður texti við sama lag. Þar segir: „Má syngja þessi orð undir sömu nótum ef vill. *Esaias Spámann í anda sá eilífan Guð hæsta*“.

Ekki er á allan hátt líkt eftir Jespersøns Graduale þó áhrifin séu augljós. Íslenski Grallarinn er að öllum líkindum samsuða af efni út nokkrum bókum, t.d. úr handbók Marteins Einarssonar, sálmakveri Gísla Jónssonar (handritinu NKS 138), messuhandbók Franz Wormordsen²³ og ef til vill fleiri bókum. Þó er víst að nýja og endurbætta útgáfan af Grallaranum frá 1607 liggur til grundvallar næstu útgáfum á eftir.

3.2 Breytingar frá 2. til 6. útgáfu

Það eru litlar sem engar efnislegar breytingar frá 2. útgáfu (1607) til 5. útgáfu (1679). Engar efnislegar breytingar eru á grallarahlutanum sjálfum en örfáar breytingar verða á viðbótarköflum.²⁴ 6. útgáfa verður hins vegar að teljast tímamótaútgáfa og fjallað er um hana sérstaklega.

3.2.1 4.-5. útgáfa

Breytingar á 4. útgáfu (1649) eru fyrst og fremst í litaníu- og sálmahluta bókarinnar (II. og III. kafla). Einn sálmur bætist við litaníuhlutann (II. kafla), þ.e. *Guðs föðurs á himnum helgist nafn*

²¹ Allar breytingar sem þessar eru skráðar í viðauka III.

²² Það var vísað í sálminn í 1. útgáfu á fyrsta sunnudegi í föstu. Þar er hann án nótna og heildartexta.

²³ Arngrímur Jónsson, *Fyrstu handbækur presta á Íslandi eftir siðbót*, bls. 193-194.

²⁴ Flestir eru sammála um að 3. útgáfa af Grallaranum hljóti að vera nákvæm eftirprentun af 2. útgáfu (m.a. Smári Ólason, „Grallari Þórðar Þorlákssonar. 6. útgáfa 1691,“ 227). Þar sem ekkert eintak af 3. útgáfu er varðveitt hér á landi var ekki unnt að sannreyna það. Einhverjar þær breytingar sem verða á viðbótarköflum í 4. útgáfu gætu allt eins tilheyrt 3. útgáfu.

sem hefur lagboðann *Faðir vor sem á himnum ert*. Í sálmahlutanum (III. kafla) hafa fimm sálmar verið teknir út: *In dulci jubilo/Glaðir syngjum svo, Í paradís þá Adam var*²⁵, *Herra minn Guð ég heiðra þig, Dagur rennur og sýnir sig og Dagur í austri öllu*. Einnig kemur þar inn nýtt efni en það eru sálmarnir *Guðdómsins hæsta náð* „útlögð af S. Ólafi Guðmundssyni“, *Í dag oss Kristur upp aftur reis, Blessaður að eilífu sé, Ljósan daginn nú líta má, Himneski Guð vor herra* og messu Credo á íslensku (*Vér trúum allir á einn guð*). Einnig er komið nýtt lag við textann *Heill helgra manna*.

Annað sem breytist er að áður var latneskur texti við sálminn *Í dag er Kristur uppstiginn* til hliðar við þann íslenska en í 4. útgáfu er búið að fella hann brott. Þar er einnig búið að fjarlægja nóturnar við *Rétt kristni hæstum Guði* og í staðinn er kominn lagboðinn *Guðs son kallar komið til mín*. Nýr lagboði er einnig kominn við sálminn *Dagur burt tekur dimma nátt* en nota á *Guðs son kallar* í stað *Rétt Kristni hæstum Guði holl áður*.

Áhugavert er að aftast er búið að bæta við sálminum *Eilífi guð vort einkaráð* sem sérstaklega er ætlaður til minningar um tyrkjaránið 1627. Um hann segir:

Bænarlofsöngur í allskyns neyð og ofsóknum Kristninnar. Og einkanlega í móti tyrkjanum hvern ungdómurinn ætti líka að læra og iðka svo ekki falli úr minni það rán sem skeði hér í landi af tyrkjans áhlaupum. Anno M.D.C.Xxvii. Með tón. *Af djúpri hryggð ákalla*.

Þessi sálmur er óbreyttur í öllum útgáfum Grallarans og með sama formála, jafnvel þó að við síðustu útgáfu 1779 hafi verið liðin 152 ár frá atburðinum. Það er til marks um að hann hafi lengi setið í þjóðinni.

5. útgáfa Grallarans (1679) er alveg eins og sú fjórða fyrir utan að í lokin er búið að bæta við Gloriu á íslensku, *Dýrð heiður sé Guði í hæðum*, og Credo á íslensku, *Vér trúum allir á einn Guð*. Það var því í grunninn sama messusöngsbókin sem var notuð stærstan hluta 17. aldar.

3.2.2 6. útgáfa

Árið 1691 var 6. útgáfa prentuð í Skálholti að frumkvæði Þórðar Þorlákssonar Skálholtsbiskups eins og áður var getið. Mikið var lagt í endurskoðun og endurbætur á bókinni þó að Þórður segi sjálfur í formála að lítið hafi verið breytt út af miðað við fyrri útgáfur. Það sem Þórður á við er að til grundvallar liggur kirkjuritúal konungs og að íslenskir sálmar úr fyrri Gröllurum hafi ekki misst gildi sitt. Breytingarnar eru þó viðameiri en Þórður gefur í skyn. Þessi útgáfa er sú fyrsta

²⁵ Í stað sálmsins *Í Paradís þá Adam var* er lagt til að sungið sé *Mildi Jesú sem manndóm tókst*.

sem er í svokölluðu grallarabroti, þ.e. aflangt bókarbrot þar sem breiddin er meiri en lengdin. Slíkt brot hafði tíðkast á erlendum söngheftum.²⁶

Viðamestu breytingarnar á 6. útgáfu Grallarans felast í því að latínusöngur er felldur brott nema á stórhátíðum, þ.e. á jóladag, páskadag, hvítasunnudag og þrenningarhátíð. Latínusöngurinn var lítið notaður um mest allt land og því þótti líklega óþarfi að gefa honum svo mikið pláss sem raun bar vitni.²⁷ Af þessu leiddi að litúrgían einfaldaðist því að latínusöngurinn var bundinn ákveðnum sunnudegi en íslensku sálmana mátti stundum nota nokkra sunnudaga í röð. Þónokkrir íslenskir sálmar fá þannig nýtt hlutverk á öðrum messudögum.

Í 6. útgáfu er einn nýr formáli eftir Þórð Þorláksson biskup í Skálholti. Að auki eru látnir fylgja formálar Odds Einarssonar og Guðbrands Þorlákssonar yfir fyrsta prentaða Grallaranum. Fyrir utan latínusönginn er ekki margt sem fellur brott í þessari útgáfu. Aðeins tveir nóteraðir sálmar falla út úr grallarahlutunum.²⁸ Það er annars vegar *Halt oss Guð við þitt hreina orð* og hins vegar *Kært lof Guðs Kristni alltíð*. Sálmarir voru nóteraðir í öllum fyrri útgáfum en eru hvergi nóteraður í þeirri sjöttu heldur er vísað á fyrri prentanir.²⁹ Þessir sálmar voru mjög vinsælir og það vekur furðu að þeir skyldu vera teknir út. Ef til vill þótti óþarfi að eyða í þá plássi þar sem flestir kunnu þá vel. Víða í öllum útgáfum er notaður lagboðinn *hymna lag*. Í 6. útgáfu er lagboðanum við *Fagnaðarboðskap birti þá* breytt úr *Halt oss Guð* og í *hymna lag*. Það gæti bent til þess að með *hymna lag* sé átt við lagið við *Halt oss Guð*.³⁰

Mikið af nýju efni kemur inn í sjálfan grallarahlutann og það má draga saman í annars vegar a) nýtt heildstætt efni og b) nýja texta, lagboða, nótur o.fl. við það efni sem fyrir er.

a) Nýtt efni í grallarahluta:

- Á fyrsta sunnudegi í aðventu koma inn fimm nýir sálmar: *Jesú þín minning mjög sæt er* sem „reviderað hefur, fullkomnað og samanborið við sjálfan originalinn, heiðurlegur og vellærður Páll Jónsson skólameistari að Skálholti“, *Ó þú Guðs Lamb sem í burt tekur* (Agnus Dei), *Kristi vér allir þökkum þér*, *Ó Guð bíföluð æ sé þér* og *Gleð þig Guðs sonar brúð* sem „nýlega úr þeirri dönsku sálmabók útsett hefur Páll J. S. skólama“.

²⁶ Árni Heimir Ingólfsson, [Án titils].

²⁷ Hér gefst ekki rúm til að útlista nákvæmlega hvernig vísað er í sálma á nýjan hátt, þ.e. sem hluta af öðrum messudögum en áður. Hér er aðeins fjallað um þá sálma sem fá mikið pláss í Grallaranum og hafa t.d. mörg erindi, nótur og/eða lagboða. Öll smáatriði má finna í viðauka IV.

²⁸ Ýmsir sálmar færast til í grallarahlutunum vegna skipulagsbreytinga. Öll slík smáatriði má sjá í viðauka IV.

²⁹ Sálmairindin eru einnig felld brott.

³⁰ Þetta mætti kanna nánar.

- Annan sunnudag í jólaföstu kemur inn sálmurinn *Talar Jesús að teikn muni ske*, „ortur af sál Séra Einari Sigurðsyni“.
- Á fjórða sunnudag í föstu kemur inn sálmurinn *Sá vitnisburður hinn valdi með nótum* og valkvæðum lagboða *Jesú Guðs son eingetinn*.
- Á hvítasunnudag koma inn nýir nóteraðir sálmar: *Kyrie Guð faðir sannur* og *Halelúja, allt fólk nú á með sætri raust*. Einnig kemur hér inn í fyrsta sinn sálmurinn *Kristur sinn anda sendi* með lagboðann *Kristur reis upp frá dauðum*.
- Þann VII. VIII. IX sunnudag eftir þrenningarhátíð kemur inn nýr nóteraður sálmur, *Mitt hjarta hvar til hryggist þú?*, fenginn úr dönsku sálmabókinni.
- Á sunnudögum allra síðast eftir Exitum koma inn tveir nýir nóteraðir sálmar: *Frið veittu voru landi* „sem venjulegt er allvíða í Skálholts stifti“ og *Vors herra Jesú verndin blíð*.

Nýir textar, nótur og lagboðar við efni sem fyrir var í Grallaranum:

- Á jóladag (fæðingarhátíð frelsarans) kemur inn nýr latneskur sálmur með nótum og 10 erindum: *Puer natus in Bethlehem*. Samsvarandi sálmur á íslensku var þar fyrir, þ.e. *Borinn er sveinn í Bethlehem*.
- Á hvítasunnudag er latneskur texti settur inn sem viðbót við *Kom skapari heilagi andi*.
- Á páskadaginn kemur inn latínutexti sem viðbót við sálminn *Dýrðlegi kóngur ó Kristi: Surrexit Christus hodie*.
- Á jóladag koma inn nótur við Credo á íslensku (*Vér trúum allir*) „sem næst má eftir latínunni“.
- Á Pálmasunnudag er búið að setja nótur við sálminn *Þá Jesú til Jesúsalem* en auk þess heldur lagboðinn sér (*Halt oss Guð við þitt hreina orð*).
- Á annan dag í páskum koma inn nótur við *Dýrðlegi kóngur ó Kristi* en hann var áður nóteraður á páskadaginn ásamt latneskum texta.
- Á uppstigningardag fær sálmurinn *Allir kristnir nú kátir sé* nýjan lagboða. Í stað *Halt oss guð* verður það *Allfagurt ljós*.
- Á Dominica Trinitatis koma nótur við sálminn *Heilagur heilagur ertu guð allsherjar*
- Þann XXII, XXIII, XXIV sunnudag eftir Trinitatis er sálmurinn *Guðs son kallar komið til mín* nóteraður í fyrsta sinn en hann hafði áður verið notaður sem lagboði.

Umbætur eru einnig gerðar á öðru efni bókarinnar. Litaníuhlutinn fær nýjan titil: „II. Söngur og embættisgjörð á bæna og samkomudögum þar þeir eru haldnir“. Í þeim kafla eru tveir sálmar felldir brott, *Lát frá oss sæti herra* og *Guðs föðurs á himnum helgist nafn* (sem kom inn með nótum í 4. útgáfu). Þeir sálmar sem koma nýir inn í litaníuhlutann eða eru nóteraðir í fyrsta sinn eru: *Vér höfum syndgað með vorum forfeðrum*, *Tak frá oss sæti herra syndir vorar*, *Faðir vor sem á himnum ert* (áður notaður sem lagboði), *Ó herra Guð ég þakka þér*, *Ó Guð heilagur heilagur*, *Aví aví mig auman mann*, *Á þig alleina Jesú Krist*, *Ó vér syndum setnir* og *Á Guð alleina ég hefi sett mitt traust* („nýlega á íslenskt mál útsettur úr þeirri dönsku sálmabók, af P. J. S. Schola. m.“). Aftast í kaflann er svo sett „Collecta, pistill og guðspjall á bænadögum“.

Sálmahlutinn (III. Nokkrir hymnar) tekur líka á sig aðra mynd. Þar koma inn nokkrir nýir sálmar: *Af föðurs hjarta barn er borið*, *Hátíð þessa heimsins þjóð*, *Jesús sem að oss frelsaði*, *Guð minn faðir ég þakka þér*, *Standið upp Kristi börnin blíð*, *Hver sem vildi að hólpinn sé*, *Heiður sé Guði himnum á og Herra Guð þig heiðrum vér*. Einnig kemur inn Credo (*Vér trúum allir*) sem er „alkunnugt og tíðkanlegt víðast í suðurstiftinu“. Aðrir sálmar ganga í endurnýjun lífdaga, þ.e. *In dulci iubilo/Glaðir syngjum svo* og *Dagur í austri öllu*, sem báðir höfðu verið felldir út í 4. útgáfu en koma nú aftur inn.

Þeir sálmar sem felldir eru úr sálmahluta eru: *Í dag oss Kristur upp aftur reis* (sem kom inn í 4. útgáfu), *Eilífi faðir allir vér* og *Jesú minning mjög sæt er* (sem komu báðir inn í 2. útgáfu). Messu Credo (*Vér trúum allir*) sem kom inn í 4. útgáfu og „Annað messu Credo“ sem kom inn í 5. útgáfu detta út í 6. útgáfu. Aðrar breytingar eru að við sálminn *Hæsta hjálpræðis fögnuði* eru nóturnar teknar út en í staðinn er settur lagboðinn *Þá Jesús til Jerúsalem*. Nótur eru settar við sálminn *Ó herra Guð oss helga nú* og lagboðinn tekinn burt en við *Jesú frelsari fólks á jörð* er lagboðinn felldur út og nótum bætt við.

Síðasta stóra breytingin á 6. útgáfu er að fjórða kaflanum er bætt við, „IV. Nokkrir hjartnæmir sálmar um dauðann sem syngjast mega yfir greftran framliðinna“. Hann inniheldur 18 útfararsálma á latínu og íslensku s.s. *Mitt í lífi erum vér*, *Minn herra Jesú maður og Guð*, *Iesu Deus siens homo* o.fl. Efni kaflans í heild má sjá í viðauka IV.

Í lok bókarinnar eru fyrri tilvísanir felldar brott en inn koma ýmsar smærri viðbætur, s.s. Registur (efnisyfirlit yfir sálma í stafrófsröð og með blaðsíðtali)³¹, Errata (listi yfir misprentanir í bókinni) og Appendix (viðauki um söngfræði). Að auki fylgja „til uppfyllingar“ áminning til þeirra sem ganga til altaris og prestaæðurinn.

³¹ Slíkt efnisyfirlit er í *Niels Jespersøns Graduale 1573* og fyrirmyndin líklega fengin þaðan. Sjá *Niels Jespersøns Graduale 1573*. Facimilie-útgáfa. Umfjöllun í eftirmála: Erik Abrahamsen (1935), Erik Dal og Henrik Glahn. (Kaupmannahöfn: Dan Fog Musikforlag, 1986).

3.3 Breytingar frá 6. til 19. útgáfu

6. útgáfa Grallarans frá 1691, með öllum sínum nýjungum, lá til grundvallar þeim sem á eftir komu. Efnið hélst í stórum dráttum allt til enda og því má segja að hér hafi hann verið kominn í sitt „réttu“ form, efnislega og útlitslega. Þó voru gerðar umbætur í nokkrum útgáfum, einkum 9., 11. og 12. útgáfu en þær felast helst í því að nýju efni er bætt við það sem fyrir er.

3.3.1 7.-9. útgáfa

Líkt og 6. útgáfa þá er sú sjöunda prentuð í Skálholti, aðeins sex árum síðar (1697). Viðtökurnar hafa því að öllum líkindum verið góðar og þar sem Grallarinn hafði verið töluvert endurbættur voru eldri útgáfur lítt til gagns.³² 7. útgáfa er alveg eins og sú sjötta fyrir utan að í IV. hluta koma inn tveir nýir sálmar, annar ætlaður til að nota við skírnir, *Þú varst fyrir oss eitt ungbarn*, en hinn er 128. Davíðssálmur, *Kristins það eitt mun manns*. Hvorugur sálmurinn skilar sér í næstu útgáfu (8. útgáfu, 1711).³³ 8. útgáfa er því alveg eins og 6. útgáfan frá því 20 árum áður, jafnvel þó hún sé prentuð á Hólum en ekki í Skálholti og var það líklega einungis gert til að anna eftirspurn.

9. útgáfa Grallarans (1721) er nokkuð endurbætt. Veigamesta breytingin er sú að með henni fellur latínusöngurinn alveg brott en honum hafði verið haldið inni á stórhátíðum fram að þessu. Aðeins einn útfararsöngur á latínu er eftir, *Iam moesta quiesce qverula*. Latneskar fyrirsagnir byrja einnig að hverfa og ekki er lengur þörf á að greina frá því hvort messuupphaf er á íslensku eða latínu; *Introitus* er í flestum tilfellum skipt út fyrir hið íslenska *messuupphaf* og *Exitu* verður *eftir blessan*. Fyrir utan latínusöngvana er ekki margt sem fellur brott. Eitt gamalt credo (*Vér trúum allir*) er felld út úr sálmahlutanum en kemur aftur inn í 12. útgáfu. 9. útgáfu fylgir einnig nýr formáli eftir Stein Jónsson Hólabiskup þar sem hann færir rök fyrir því að messugjörðinni sé betur háttað í móðurmáli en á latínu. Aðrir formálar, allt frá 6. útgáfu, eru þó áfram á sínum stað.

Það koma inn sjö nýir sálmar í 9. útgáfu Grallarans, þar af sex inn í grallarahlutann: *Sjái þér ég nú senda um hríð* (á annan dag jóla), *Herra Jesú mín heilsugjöf* (á þriðja dag jóla), *Foreldrar Jesú full af ást* (á sunnudaginn milli jóla og áttadags), *Þá Herodes það heyra vann* (á sunnudaginn milli áttadags og þrettánda), *Heiðrað sé Jesú háleitt verk* (á annan sunnudag eftir þrettánda) og *Ein kanversk kvinna kom þar sem var Jesús* (á annan sunnudag í föstu). *Sæll ertu*

³² Árni Heimir Ingólfsson, [Án titils].

³³ *Þú varst fyrir oss eitt ungbarn* kemur aftur inn í 9. útgáfu og *Kristins það eitt mun manns* í 11. útgáfu.

sem þinn Guð³⁴ kemur nýr inn í sálmahlutann. Að auki kemur inn á jóladag annað Credo (*Vér trúum allir á einn guð*).³⁵

Aðrar breytingar felast helst í því að á þrenningarhátíð fær sálmurinn *Sannheilagt ljós, samjöfn þrenning* meira vægi. Þar fær hann lagboðann *Halt oss Guð við þitt hreina orð* og tíu erindi eru skrifuð upp að fullu. Inn í sálmahluta kemur sálmurinn *Þú varst fyrir oss eitt ungbarn* sem hafði áður komið inn í 7. útgáfu, þá aftast í IV. hluta.³⁶

3.3.2 10.-11. útgáfa

Það verða engar efnislegar breytingar í 10. útgáfu (1723) og hún er nánast alveg eins og 9. útgáfa, enda líða aðeins tvö ár á milli prentana. Á lokasíðum 10. útgáfunnar er þó búið að bæta við bænum, „Bæn fyrir embættisgjörðina í kirkjunni“ og „Bæn að liðinni embættisgjörðinni“, sem líklega eru ætlaðar prestum. Í 10. útgáfu er enginn „Errata“-listi yfir misprentanir en slíkur listi er þó aftur tekinn upp í 14. útgáfu.

En ekki líður á löngu þar til aftur eru gerðar breytingar á Grallaranum. Í 11. útgáfu (1730) er latínunni nánast útrýmt en allflestir latneskir titlar og fyrirsagnir eru felldar út. Stundum er sett fyrirsögn á íslensku í staðinn, sérstaklega í sálmahlutanum: „Hymn. Rex Christe. Með lag, Christe redemptor“ verður „Einn góður sálmur með hymna lag“, „Hymnus. Magno salutis gaudio“ verður „Einn fagur lofsöngur“ o.s.frv.

Sjálfur grallarahlutinn breytist þó lítið með 11. útgáfu. Það eina er að sálmatextinn *Sjái þér ég nú senda um hríð* (sálmur sem kom inn í 9. útgáfu) er nú tekinn út og í staðinn kemur *Guði sé lof fyrir gleðileg jól* við sama lag. Einnig er búið að bæta fimm erindum við sálminn *Herra Jesú mín heilsugjöf* sem kom inn í 9. útgáfu.

Ein stærsta viðbótin í 11. útgáfu Grallarans er safn sálmaversa sem á að syngja „af predikunarstólnum áður en guðspjallið er lesið“. Þetta er langur listi þar sem tiltekinn er sálmur fyrir hvern messudag ársins. Þetta eru oftast 1-2 stutt vers og eru þau flest skrifuð upp, engar nótur fylgja en alltaf lagboði eins og eftirfarandi örfá dæmi sýna:

- III. Sunnudag í aðventu. Tón. Gef þinni kristni góðan frið, etc. Fullting veit Jesú þjónum þín
- IV. Sunnudag í aðventu. Tón, Jesús Guðs son eingetinn, etc. Sannleiks meistarinn mæti
- IV. Sunnudag eftir þrettánda. Tvö þessi vers. Með hymna lag. Ég sel þér Jesú öll mín kjör
- V. Sunnudag eftir þrettánda. Tvö vers. Tón, Konung Davíð sem k. Ég þreifa á þolinmæði þinni

³⁴ Sálmurinn var notaður sem lagboði við *Krists það eitt mun manns* í 7. útgáfu.

³⁵ Credo við íslenska textann er sett inn og felld út í gegnum allar útgáfur. Verðugt verkefni væri að skoða í hvaða tilfellum þetta er sama lagið og hvar þau eru upprunnin.

³⁶ Sálmurinn var ekki í 8. útgáfu.

Það er fyrst í 11. útgáfu að sálmurinn *Á Guð alleina* er ekki sagður „nýlega“ útsettur af Páli Vídalín, en hann hafði þá verið í Grallaranum frá 6. útgáfu eða í 39 ár. Allra síðast í litaníuhluta var „Collecta, pistill og guðspjall á bænadögum“ en þeir textar eru felldir út í 11. útgáfu. Aðrar smærri breytingar fela t.d. í sér að ekki er lengur lagboði við sálminn *Blessaður að eilífu sé* en nóturnar standa eftir. Einn sálmur er felldur brott úr sálmahluta en það er *Ég aumur mig áklaga*, sem hafði verið í Grallaranum allt frá 2. útgáfu þegar sálmahlutinn kom fyrst inn.

Nokkrir nýir sálmar koma inn í sálmahlutann í 11. útgáfu. Þar koma inn fimm kvöldsálmar: *Sá ljósi dagur liðinn er*, *Lof sé þér Guð fyrir liðinn dag*, *Ó Guð sem geymir Ísrael*, *Hef ég mig nú í hvílu mín*, *Dagsvöku er enn nú endi*, og fimm morgunsálmar: *Þann signaða dag vér sjáum nú einn*, *Blessaða þrenning blessuð sé*, *Heiður og háleit æra*, *Guði sé lof fyrir ljósið glatt*, *Dagur er dýrka ber*). Aðrir sálmar sem koma inn eru: *Kristins það eitt mun manns* (sem áður kom inn í 7. útgáfu en datt út strax aftur), *Herra Guð faðir hlífð þín sé og Jesú nafni Guð minn gæfi*, *Faðir á himnahæð*, *Heiðrum vér Guð af hug og sál* og *Guð vor faðir þér þökkum vér* (áður notaður sem lagboði en er nóteraður hér í fyrsta sinn).

IV. hluti útgáfunnar tekur einnig á sig nýja mynd. Heiti kaflans breytist úr „Nokkrir hjartnæmir sálmar um dauðann sem syngjast mega yfir greftran framliðinna“ í „Líksöngurinn“. Þessi fyrirsögn fellur að vísu út í 14. útgáfu og sú fyrri tekin upp aftur. Efni kaflans heldur sér nokkurn veginn frá fyrri útgáfum en hefur verið raðað algjörlega upp á nýtt.³⁷ Þrír nýir sálmar koma inn í IV. hluta: *Vakna mín sál og virð fyrir þér*, *Endurlausnarinn ljúfi* (eftir Sr. Guðmund Erlendsson) og *Halt oss Guð við þitt hreina orð* (sem var nóteraður í 1.-5. útgáfu en ekki frá og með 6. útgáfu).

3.3.3 12.-19. útgáfa

Strax í 12. útgáfu tveimur árum síðar (1732) eru aftur gerðar nokkrar umbætur. Allir formálar úr fyrri útgáfum eru felldir brott en í staðinn kemur einn nýr eftir Stein Jónsson biskup. Efni hans er þó að hluta um messugjörðina líkt og Guðbrandur Þorláksson skrifaði upphaflega.

Í hinum eiginlega grallarahluta eru örfáar breytingar. Þær felast allar í því að upplýsingar um höfund og uppruna nokkurra sálma eru teknar út. Það eru *Jesú þín minning mjög sæt er* og *Gleð þig Guðs sonar brúð* sem Páll Jónson skólameistari ýmist þýddi eða samdi og *Talar Jesús að teikn muni ske* eftir Séra Einar Sigurðsson. Í II. kafla eru einnig teknar út allar upplýsingar um sálminn *Á Guð alleina ég hefi sett mitt traust* sem þýddur var af Páli Vídalín. Á fjórða sunnudegi í aðventu er lagboði við sálminn *Sá vitnisburður hinn valdi látinn lönd og leið* en eftir standa

³⁷ Í viðauka V er hin nýja röð táknuð með rauðum tölustöfum innan hornklofa ([1], [2] o.s.frv.)

nóturnar. Einnig er Credo sem kom inn á jóladag í 9. útgáfu fellt út í 12. útgáfu. Athygli vekur að hér kemur inn ný fyrirsögn á latínu „Pro Offertorio“ á undan sálminum *Syngið Guði sæta dýrð*, í stað íslensku fyrirsagnarinnar. Þetta er í mótsögn við þá þróun sem á undan er gengin.

Í litaníuhlutann koma inn nokkrir nýir sálmar. Þar má t.d. nefna sálma sem tengjast árstíðaskiptum, en þeir eru allir með sama lagboða, *Á einn Guð vil ég trúa*:

Bænaroffrur í inngöngu sumars. Tón, *Á einn Guð vil ég trúa. Nú skal enn í Guðs trausti*
Þakklætisoffrur í útgöngu sumars. Með sama lag. *Lof sé þér drottinn dýri*
Bænaroffrur í inngöngu vetrar. Með sama lag. *Komin er kaldur vetur*
Þakklætisoffrur í útgöngu vetrar. Með sama lag. *Vetur er enn á enda*

Í sálmahlutann koma inn tveir nýárssálmar, *Eitt vér nýtt ár byrjað fáum nú* og *Rís upp mín sál að nýju nú* en þar að auki koma inn vikusöngvar, fyrir kvöld og morgun hvers vikudags, ortir af Sr. Jóni Magnússyni í Laufási:

Sunnudags morgun sálmur: *Nafn Guðs sé blessað, nú er vika ný komin*
Sunnudags kvöldsálmur: *Þér ljóssins faðir lof sé téð*
Mánudags morgun sálmur: *Heiður sé guði himnum á*
Mánudags kvöld sálmur: *Látum oss hjörtun hefja til himins*
Þriðjudags morgun sálmur: *Lof Guðs berist um lönd og sjó*
Þriðjudags kvöld sálmur: *Kvöld dagsins er nú komið enn*
Miðvikudags morgun sálmur: *Ljómandi ljóssins föður*
Miðvikudags kvöld sálmur: *Sólin er sest í æginn, sé guði lofgjörð*
Fimmtudags morgun sálmur: *Lifandi lífsins brunnur*
Fimmtudags kvöld sálmur: *Blessaður sé vor Drottinn dýr*
Föstudags morgun sálmur: *Sé Guði lof þann sjötta*
Föstudags kvöld sálmur: *Þrennum Guði sé þakkargjörð*
Laugardagsmorgun sálmur: *Látum á laugardegi, lofsöng guði í té*
Laugardags kvöld sálmur: *Sjöunda kvöld nú komið er*

Sálmurinn *Hver sem vildi að hólpinn sé* hefur nú einn lagboða (*Nú kom heiðinna hjálparráð*) því lagboðinn *Herra Guð þig heiðrum vér* fellur út. Sá lagboði kemur að vísu aftur inn í 14. útgáfu. Symbolum Nicænum, eða messu Credo (*Vér trúum allir*) sem var fellt út í 9. útgáfu kemur aftur inn í 12. útgáfu. Einn nýr sálmur bætist við IV. hluta: *Líknarfullur Guð og góður*. Bænarkaflarnir fyrir og eftir embættisgjörð sem komu inn í 10. útgáfu eru felldir út í 12. útgáfu og einnig kaflinn um áminningu fyrir atlarisöngungu sem kemur að vísu aftur inn í 14. útgáfu.

Með 12. útgáfu nær Grallarinn í raun sinni endanlegu mynd. Mjög fáar breytingar eru gerðar eftir það og efnislega er bókin alveg eins allt til 19. útgáfu. Það helsta sem breytist eru formálarnir. Í 14. útgáfu kemur inn nýr formáli eftir Halldór Brynjólfsson biskup og formálinn eftir Stein Jónsson er þar með felldur brott. Í 17. útgáfu birtist sami formáli en undirritaður af Gísli Magnússyni. Í 18. útgáfu skrifar Gísli Magnússon nýjan formála, „Til lesarans“ og í 19.

útgáfu birtist sá formáli örlítið stytur. Efni formálanna er þó að hluta alltaf hið sama, þeir fjalla um messugjörðina og eiga rætur að rekja til formála Guðbrands Þorlákssonar í fyrsta Grallaranum.

Frá 12. útgáfu (1732) til 19. útgáfu og þeirrar síðustu (1779) verða því engar stórtækar breytingar á messuefninu eða sálmasöngvunum sjálfum. Það fer eðlilega fram endurskoðun á framsetningu texta en helst er verið að líta til baka og taka upp fyrirsgagnir og ámæli úr fyrri útgáfum.

3.4 Niðurstaða

Hér að ofan hafa verið raktar helstu breytingar sem finna má á efni allra 19 útgáfna Grallarans. Í grófum dráttum er hægt að skipta grallaraútgáfum í tvö skeið: 17.öldina, eða 1.-5. útgáfu (1594-1691), þar sem latínusöngur er í hávegum hafður, og 18. öldina, 6.-19. útgáfu (1691-1779) þar sem latínusöngur er felldur út³⁸ og íslenska messugjörðin fær aukið vægi. Það er ekki þar með sagt að á 17. öld hafi messan verið sungin á latínu. Þvert á móti var íslenska messugjörðin frekar notuð víða um land, enda latínusöngsmenn ekki á hverju strái.³⁹ Sú skipting sem hér er lögð til miðast aðeins við það efni sem tiltækt er í messusöngsbókinni á hverjum tíma.

Langviðamestu breytingarnar verða á 6. útgáfu enda er hún gefin út á nýjum stað, af nýjum biskupi og þá eru spilin stokkuð upp á nýtt. Jafnvel þótt að útgáfustarfsemin færist fljótt aftur að Hólum þá liggur Skálholtsútgáfan til grundvallar því sem á eftir kemur. Endurskoðunin heldur að einhverju leyti áfram í 9., 11. og 12. útgáfu sem snýr helst að því að gengið er lengra í að fella út latínuna og íslenskum sálmum sem nota má við hin ýmsu tækifæri er bætt við það efni sem fyrir er. Grallarahlutinn sjálfur heldur sér að langmestu leyti allt frá 6. útgáfu.

Það má því segja að Grallarinn, og allar hans viðbætur, hafi verið kominn í fast form árið 1732. Hann hafði þá lokið þróunarskeiði sínu og tekið á sig endanlega mynd, jafnvel þótt það ætti eftir að prenta hann sjö sinnum í viðbót. Nítjándi og síðasti Grallarinn kom út árið 1779 eftir að hafa fylgt Íslendingum og verið ómissandi hluti af messugjörðinni í um 200 ár.

Það má færa rök fyrir því að í grunninn sé Grallarinn sama bókin frá upphafi. Hlutverk hans er ávallt að samræma messugjörðina og vera yfirlit yfir messusöng í lútherskum sið. Þó að sífelld endurskoðun eigi sér stað þá má sjá að þær felast fyrst og fremst í áherslubreytingum, t.d. frá latínu til íslensku. Öðru efni, s.s. sálmum í litaníuhluta og sálmahluta, átti aðeins eftir að

³⁸ Sem gerist að fullu með 9. útgáfu.

³⁹ Árni Heimir Ingólfsson, [Án titils].

fjölga. Þótt að útgáfu Grallarans í þessari mynd hafi verið hætt seint á 18.öld teygir notkun hans sig langt fram á þá nítjándu.

4. Lokaorð

Enn er mörgum spurningum ósvarað. Hér gafst ekki rúm til að rýna í nótur og skoða hvort og þá með hvaða hætti ákveðin lög breytast. Vitað er að í 19. útgáfu birtast ýmis tilbrigði af lögum, sem sum gætu þó verið misprentanir. Þetta væri vert að skoða nánar. Í Gröllurunum eru einnig margar útgáfur af messu Credo (*Vér trúm allir*) að lútherskum sið eða sem gamall gregorssöngur. Það mætti bera saman öll þessi Credo og skoða muninn á þeim; hvort þau breytast og af hverju þau detta sífellt inn og út úr Grallaranum.

Breytingar á söngefni mætti einnig skoða í samhengi við messudaga. Það helst oft í hendur að þegar messudagur breytist þá breytist efni, nýtt efni kemur inn og annað færist til. Verðugt verkefni væri að skoða hvaða messudagar breytast, hverjir breytast ekkert og af hverju sumir messudagar breytast meira en aðrir. Þanni mætti ef til vill finna rótina að því af hverju sumt efni dettur út og annað ekki, eða af hverju ákveðið efni kemur nýtt inn. Einnig mætti rýna í formála og eftirmála og hina ýmsu texta sem fylgja í Grallaranum en það hefur þó verið gert að einhverju leyti⁴⁰.

Þau efnisyfirlit sem hér eru lögð fram geta vonandi nýst til glöggvunar á ýmsum þáttum sem snúa að grallaraútgáfum. Þar sem leitast var við að skrá alla texta sem nákvæmasta eftir útgáfum, ekki síst meginmálið, gæti notagildið m.a. falist í því að hægt væri að tengja handrit eða uppskriftir af Grallaranum við ákveðnar útgáfur. Með því að bera önnur handrit saman við þessa lista ætti að fást góð hugmynd um þá útgáfu sem leitað er að. Þó er alltaf mælt með því að endingu að leita í upprunaprentanir. Með hjálp efnisyfirlitanna sést glögg að þótt að Grallarinn sé í grunninn alltaf sama bókin þá eru tilbrigðin jafnmörg og útgáfurnar.

⁴⁰ T.d. Arngrímur Jónsson, *Fyrstu handbækur presta á Íslandi eftir siðbót*, Smári Ólason, „Iceland: A Historical Progression of over 400 Years“ og Bjarni Þorsteinsson, *Íslensk þjóðlög*.

Heimildir

- Arngrímur Jónsson. *Fyrstu handbækur presta á Íslandi eftir siðbót: Handbók Marteins Einarssonar 1555, Handritið Ny kgl. Saml. 138 4to, Graduale 1594. Litúrgísk þróunarsaga íslenzkrar helgisiðahefðar á 16. öld.* [Doktorsrit höfundar]. Reykjavík: Háskólaútgáfan, 1992.
- Árni Heimir Ingólfsson. [Án titils]. Óbirt grein, 2012.
- Bjarni Þorsteinsson. *Íslensk þjóðlög: Bjarni Þorsteinsson hefur safnað lögnum 1880–1905 og samið ritgjörðirnar.* Siglufjörður: Siglufjarðarprentsmiðja, 1906–1909.
- Bækur.is.* (e.d.) Landsbókasafn Íslands – Háskólabókasafn. www.baekur.is.
- Klemens Jónsson. *Fjögur hundruð ára saga prentlistarinnar á Íslandi.* Reykjavík: Félagsprentsmiðja, 1930.
- Niels Jespersøns Graduale 1573.* Facsimile-útgáfa. Umfjöllun í eftirmála: Erik Abrahamsen (1935), Erik Dal og Henrik Glahn. Kaupmannahöfn: Dan Fog Musikforlag, 1986.
- Páll Eggert Ólason. *Um upptök og uppruna sálmalaga í lútherskum sið: Fylgir Árbók Háskóla Íslands 1924.* Reykjavík: Háskóli Íslands, 1924.
- Smári Ólason. „Grallari Þórðar Þorlákssonar. 6. útgáfa 1691.“ Í *Frumkvöðull vísinda og mennta. Þórður Þorláksson biskup í Skálholti: Erindi flutt á ráðstefnu í Skálholti 3.-4. maí 1997 í tilefni af þjúhundruðustu ártíð Þórðar biskups Þorlákssonar, Jón Pálsson ritstýrði*, 223-236. Reykjavík: Háskólaútgáfan, 1998.
- . „Iceland: A Historical Progression of over 400 Years.“ Í *Spiritual Folk Singing. Nordic and Baltic Protestant Traditions*, Kirsten Sass Bak og Svend Nielsen ritstýrðu, bls 227-246. Kaupmannahöfn: Kragen, 2006.

Grallarar:

- Graduale: Ein almennileg messusöngsbók.* 1. útgáfa. Hólar í Hjaltadal, 1594. Sótt 16. desember 2016 á <http://baekur.is/bok/000610431/Graduale>.
- Graduale: Ein almennileg messusöngsbók.* 2. útgáfa. Hólar í Hjaltadal, 1607. Sótt 16. desember 2016 á <http://baekur.is/bok/000610439/Graduale>.
- Graduale: Ein almennileg messusöngsbók.* 4. útgáfa. Hólar í Hjaltadal, 1649. Sótt 16. desember 2016 á <http://baekur.is/bok/000610492/Graduale>.
- Graduale: Ein almennileg messusöngsbók.* 5. útgáfa. Hólar í Hjaltadal, 1679. Sótt 16. desember 2016 á <http://baekur.is/bok/000818544/Graduale>.
- Graduale: Ein almennileg messusöngsbók.* 6. útgáfa. Skálholt, 1691. Sótt 16. desember 2016 á <http://baekur.is/bok/000818564/Graduale>.
- Graduale: Ein almennileg messusöngsbók.* 7. útgáfa. Skálholt, 1697. Sótt 16. desember 2016 á <http://baekur.is/bok/000818568/Graduale>.
- Graduale: Ein almennileg messusöngsbók.* 8. útgáfa. Hólar í Hjaltadal, 1711. Sótt 16. desember 2016 á <http://baekur.is/bok/000140781/Graduale>.
- Graduale: Ein almennileg messusöngsbók.* 9. útgáfa. Hólar í Hjaltadal, 1721. Sótt 16. desember 2016 á <http://baekur.is/bok/000140782/Graduale>.
- Graduale: Ein almennileg messusöngsbók.* 10. útgáfa. Hólar í Hjaltadal, 1723. [Aðgengileg í Íslandsdeild Landsbókasafns]
- Graduale: Ein almennileg messusöngsbók.* 11. útgáfa. Hólar í Hjaltadal, 1730. Sótt 16. desember 2016 á <http://baekur.is/bok/000818578/Graduale>.
- Graduale: Ein almennileg messusöngsbók.* 12. útgáfa. Hólar í Hjaltadal, 1732. Sótt 16. desember 2016 á <http://baekur.is/bok/000140784/Graduale>.

- Graduale: Ein almennileg messusöngsbók.* 13. útgáfa. Hólar í Hjaltadal, 1739. Sótt 16. desember á <http://baekur.is/bok/000140785/Graduale>.
- Graduale: Ein almennileg messusöngsbók.* 14. útgáfa. Hólar í Hjaltadal, 1747. Sótt 16. desember á <http://baekur.is/bok/000831045/Graduale>.
- Graduale: Ein almennileg messusöngsbók.* 15. útgáfa. Hólar í Hjaltadal, 1749. Sótt 16. desember á <http://baekur.is/bok/000140786/Graduale>.
- Graduale: Ein almennileg messusöngsbók.* 16. útgáfa. Hólar í Hjaltadal, 1755. Sótt 16. desember á <http://baekur.is/bok/000140787/Graduale>.
- Graduale: Ein almennileg messusöngsbók.* 17. útgáfa. Hólar í Hjaltadal, 1765. Sótt 16. desember á <http://baekur.is/bok/000140788/Graduale>.
- Graduale: Ein almennileg messusöngsbók.* 18. útgáfa. Hólar í Hjaltadal, 1773. Sótt 16. desember á <http://baekur.is/bok/000819150/Graduale>.
- Graduale: Ein almennileg messusöngsbók.* 19. útgáfa. Hólar í Hjaltadal, 1779. Sótt 16. desember á <http://baekur.is/bok/000140789/Graduale>.

Viðauki I: Listi yfir allar útgáfur Grallarans

Útgáfa	Ár	Útgáfustaður	Prentari	Biskup
1. útgáfa	1594	Hólar	Jón Jónsson	Guðbrandur Þorláksson
2. útgáfa	1607	Hólar	Jón Jónsson ⁴¹	Guðbrandur Þorláksson
*3. útgáfa	1623	Hólar	Brandur Jónsson ⁴²	Guðbrandur Þorláksson
4. útgáfa	1649	Hólar	Halldór Ásmundsson ⁴³	Þorlákur Skúlason
5. útgáfa	1679	Hólar	Jón Snorrason	Gísli Þorláksson
6. útgáfa	1691	Skálholt	Jón Snorrason	Þórður Þorláksson
7. útgáfa	1697	Skálholt	Jón Snorrason	Þórður Þorláksson
8. útgáfa	1711	Hólar	Marteinn Arnoddsson	Steinn Jónsson
9. útgáfa	1721	Hólar	Marteinn Arnoddsson	Steinn Jónsson
10. útgáfa	1723	Hólar	Marteinn Arnoddsson	Steinn Jónsson
11. útgáfa	1730	Hólar	Marteinn Arnoddsson	Steinn Jónsson
12. útgáfa	1732	Hólar	Marteinn Arnoddsson	Steinn Jónsson
13. útgáfa	1739	Hólar	Marteinn Arnoddsson	Steinn Jónsson
14. útgáfa	1747	Hólar	Halldór Eiríksson	Halldór Brynjólfsson
15. útgáfa	1749	Hólar	Halldór Eiríksson	Halldór Brynjólfsson
16. útgáfa	1755	Hólar	Halldór Eiríksson	Gísli Magnússon
17. útgáfa	1765	Hólar	Halldór Eiríksson	Gísli Magnússon
18. útgáfa	1773	Hólar	Jón Ólafsson	Gísli Magnússon
19. útgáfa	1779	Hólar	Pétur Jónsson	Gísli Magnússon

*Aðeins varðveitt í einu eintaki á Konungsbókhöfðu í Kaupmannahöfn.

⁴¹ Jón Jónsson merkti ekki prentverk sín eftir 1694 en hann var prentari á Hólum til dauðadags 1616. Sjá Klemens Jónsson, *Fjögur hundruð ára saga prentlistarinnar á Íslandi*, 34.

⁴² Brandur Jónsson merkti sér aldrei prentverk sín enda ekki menntaður prentari erlendis líkt og faðir hans Jón Jónsson. Brandur tók við prentstörfum á Hólum eftir dauða föður síns 1616 og gegndi því til dauðadags 1630. Sjá Klemens Jónsson, *Fjögur hundruð ára saga prentlistarinnar á Íslandi*, 34 og 45.

⁴³ 1634 varð Halldór Ásmundsson prentari og var það til dauða síns 1667. Sjá Klemens Jónsson, *Fjögur hundruð ára saga prentlistarinnar á Íslandi*, 46 og 49.

Viðauki II: Aðferð og merkingar í efnisyfirlitum

Allar útgáfur Grallarans eru aðgengilegar á Bækur.is, vefsíðu á vegum Landsbókasafns, fyrir utan 3. og 10. útgáfu. 3. útgáfa er aðeins varðveitt í einu eintaki á Konungsbóklöðu í Kaupmannahöfn, sú tíunda er í Landsbókasafni og til stendur að setja hana á vefinn. Við vinnslu efnisyfirlita í viðauka III-V var flett markvisst í gegnum allar útgáfur og allar breytingar á efni skráðar. Þar sem ákveðin þáttaskil verða við 2. og 6. útgáfu er hægt að líta á þær sem nýtt upphaf og því eru þetta í grunnin þrjú yfirlit út frá 1., 2. og 6. útgáfu. Aðrar breytingar eru skráðar þar ofan á, innan hvers flokks.

Efni grallara-, litaníu- og sálmahluta er vel skráð en ekki er rakið efnislegt innihald hinna ýmsu formála og eftirmála. Við skráningu er litið á messudagana sem haldreipi og þeir eru því afmarkaðir með feitletrun og undirstrikun (t.d. skírdagur). Með því að afmarka messudagana er á auðveldan hátt hægt að ná utan um og bera saman þær breytingar sem verða því oft helst í hendur endurskoðun á messudegi og breytt efni.

Íslenskir sálmar sem hafa mikið vægi, (þ.e. þeim fylgja nótur og/eða lagboði og nokkur erindi), eru feitlettraðir og skáletraðir. Tekið fram í sviga fyrir aftan hvort nótur eða lagboði fylgja og hveru mörg erindi eru skrifuð upp (t.d. *Halt oss Guð við þitt hreina orð (nótur, 7 erindi)*). Heiti íslenskra sálma eru alltaf skáletruð þó að þeir séu aðeins nefndir í upptalningu eða þeir notaðir sem lagboðar (t.d. *Halt oss Guð við þitt hreina orð*). Latínusálmar eru oftast ekki skáletraðir nema stundum ef nótur fylgja eða þeir fá mikið pláss í bókinni. Alltaf er tekið fram í sviga fyrir aftan ef þeir eru nóteraðir.

Efnisyfirlitin eru þrjú og það liggur alltaf ein útgáfa til grundvallar. Þessar útgáfur eru skrifaðar upp með svörtu letri en allar breytingar eru skráðar þar ofan á með litum. Hver litur táknar ákveðna útgáfu (t.d. er 2. útgáfa **græn**, 3. útgáfa **fjólublá** o.s.frv.). Ýmsar athugasemdir geta fylgt innan hornklofa, í þeim lit sem á við útgáfuna hverju sinni (t.d. **[Nótur í G2]** sem merkir að búið er að bæta nótum við ákveðinn sálm í 2. útgáfu). Listi yfir Grallarana, efst í hverju efnisyfirliti, gefur til kynna hvaða litur stendur fyrir hvaða útgáfu.

Ef texti er felldur brott í ákveðinni útgáfu þá er hann afmarkaður með tveimur skástrikum í þeim lit sem tilheyrir útgáfunni (**// TEXTI //**) og oftast fylgir athugasemd (t.d. **[ÚT]** sem merkir að þessi texti er ekki lengur í viðkomandi útgáfu). Ef engin athugasemd fylgir afmarkaða textanum merkir það alltaf að hann hafi fallið brott. Þetta er stundum gert til að minnka umfang athugasemda. Ef breytingar verða á röð efnis er viðkomandi bútur afmarkaður á sama hátt, með tveimur skástrikum (**// TEXTI //**) og viðkomandi texta skotið inn á nýjum stað ásamt athugasemdum þar að lútandi, (t.d. **[Færist hingað]**, **[Færist framar]** o.fl.). Ef nýr texti kemur

inn er hann í þeim lit sem tilheyrir útgáfunni (t.d. **grænn fyrir 2. útgáfu**). Stundum er það tekið sérstaklega fram að um nýtt efni sé að ræða, aðallega þegar nýir sálmar koma inn sem beina þarf athygli að.

Vísað er í útgáfurnar með skammstöfuninni G auk númeris viðkomandi útgáfu. Þannig er 2. útgáfa táknuð [G2], 4. útgáfa [G4], 5. útgáfa [G5] o.s.frv. Önnur stikkorð sem gjarnan eru notuð eru [ÚT] ef efni fellur brott og [NÝTT] ef nýtt efni kemur inn, alltaf í lit viðkomandi útgáfu. Í 11. útgáfu er röð sálma í IV. hluta stokkuð upp. Hin nýja röð efnis er gefin til kynna með númerum fyrir framan hvert efnisatriði ([1], [2], [3] o.s.frv.)

Í efnisyfirlitum er notast við nútímastafsetningu. Þetta er sérstaklega mikilvægt þegar kemur að heiti sálma því að það auðveldar öðrum að leita að efni í skjalinu. Málvari og setningaskipan í öðrum textum hefur þó yfirleitt ekki verið breytt og hefur enn á sér fornlegan blæ. Sérstaklega má vekja athygli á orðinu *Kristur* sem birtist í ýmsum myndum, *Christ*, *Christi*, *Christe*, *Krist* o.fl. *Ch* hefur verið breytt í *k* í öllum sálmaheitum og beygingarmynd löguð að nútímamáli þar sem það var hægt. Þetta getur þó verið vafaatriði, t.d. *Lausnarinn kóngur Christe* sem verður *Lausnarinn Kóngur Kristi* en gæti allt eins verið *Lausnarinn kóngur Kristur*. *Ch* í orðinu *Kristur* fær þó oftast að halda sér í meginmálstextum.

Greinamerki eru ekki nákvæmlega eins og í handriti. Stundum er betra að sleppa þeim í meginmáli, enda eru oft notað skástrik (/) þar sem nú væri notaður punktur (.) eða komma (,). Einnig er reynt að forðast notkun greinamerkja í sálmaheitum, (*Aví*, *aví mig auman mann* verður því *aví aví mig auman mann*). Einnig er notkun há- og lágstafa öðruvísi háttáð en í sjálfum upprunatexta. Víða eru notaðar latneskar skammstafanir eins og „etc.“ sem stendur fyrir „og svo framvegis“, „ut supra“ sem merkir „eins og hér að framan“ og „ut sequitur“ sem merkir „sem á eftir fylgir“. Þessum skammstöfunum er haldið inni þar sem þær koma fyrir.

Sálmaerindi voru oftast talin og breytingar þar um skráðar. Þó þyrfti að huga betur að þessum þætti síðar. Ætlunin með því að skrá fjölda sálmaerinda er að gefa hugmynd um umfang og það pláss sem sálmarnir fá í bókinni. Ekki er vísað í blaðsíðutöl handrita því að í fyrstu útgáfunum eru ekki venjuleg blaðsíðutöl heldur arkartöl. Þess í stað er gert mikið úr afmörkun messudaga. Eins og gefur að skilja verður flóknara að lesa úr yfirlitum eftir því sem fleiri útgáfur eru undir.

Viðauki III: Efnisyfirlit 1.-2. útgáfu Grallarans

1. útgáfa, 1594 á Hólum í Hjaltadal

2. útgáfa, 1607 á Hólum í Hjaltadal; hér táknuð [G2]

[I. Inngangssíður]:

Titilsíða: Graduale. Ein almennileg messusöngsbók samantekin og skrifuð, til meiri og samþykkilegri einingar, í þeim söng og seremonium, sem í kirkjunni skal syngjast og haldast hér í landi eftir ordinantíunni af h. Guðbrandi Þorlákssyni.

Item. Almennileg handbók með collectum og oratium sem lesast skulu í kirkju söfnuðinum árið um kring.

Látið alla hluti siðsamlega og skikkanlega fram fara yðar á milli.

Ef sá er einhver yðar á meðal sem þráttunarsamur vill vera hann viti það að vér höfum ekki slíkan siðvana og ei heldur Guðs söfnuður.

Formáli 1: // [Bréf Friðriks II. Danakonungs til Hóla- og Skálholtsbiskupa árið 1585 þar sem óskað er eftir samræmingu sálmasöngs á Íslandi.] // [Ekki í G2]

Formáli 2: // [Formáli eftir Odd Einarsson Skálholtsbiskup]:

Um þann sálmasöng sem tíðkast í kristilegri kirkju, nokkur undirvísun af lærðra manna bókum, þeim til fróðleiks sem það hafa ekki sjálfir lesið.

Skrifuð af vel lærðum og heiðarlegum manni, herra Oddi Einarssyni, biskupi yfir Skálholtsstifti.

[Efni: Oddur lýsir yfir stuðningi við útgáfuna og boðar að hún verði lögð til grundvallar bæði í Hóla- og Skálholtsumdæmi.] // [Ekki í G2]

Messuformið: *Um það rétta messuembætti, hvernig það skal haldast, eftir rétttri guðsorðahljóðan, með söng og ceremonium.*

Efni: Leiðbeiningar fyrir presta um messuform og framkvæmd. Þar er fjallað um messuformið sjálft og þar fylgja tónlög við messusvör, pistil og guðspjall, Faðir vor og innsetningarorðin. Samið að frumkvæði Guðbrands Þorlákssonar.

[II. Hinn eiginlegi Grallari]:

Messuupphafið þann **fyrsta sunnudag í aðventu**

Jesús Guðs son eingetinn (nótur, 5 erindi)

INTROITUS LATINUS. Ad te levavi animam meam etc. [nótur í G2]

KYRIE. *Kyrie Guð faðir hæsta traust.*⁴⁴ (nótur, 3 erindi)

GLORIA in excelsis. *Alleinasta Guði í himnaríki* (nótur, 5 erindi)

HALELUIA latinum. Ostende nobis Domine misericordiam tuam etc. [nótur í G2]

HALELUIA sem syngjast skal um jólaföstu tímam. *Halelúja. Gleðjist í Drottni allir kristnir menn* (nótur)

SEQUENTIAN. *Nú biðjum vér heilagan anda* (nótur, 3 erindi)

CREDO. *Vér trúum allir á einn guð* (nótur, 3 erindi)

Eftir predikun skal syngja þetta vers. *Heiðrum guð föður himnum á* (nótur)

Hér strax eftir fylgir áminning til þeirra sem [innar ganga] á meðan sakramentið útskiptist skal syngja þetta á móðurmáli. *Ó guðs lamb saklausa á krossinum líflátið* (nótur)

Þar margt fólk gengur innar þá skal syngja svo mikið af þessum sálmi sem vill. *Jesús Kristur er vor frelsari* (nótur, 10 erindi)

Strax eftir það sakramentið er útskipt, syngist þessi eftirfylgjandi lofsöngur. *Guð veri lofaður og svo blessaður* (nótur, 3 erindi)

Þegar öngvir ganga til Guðs borðs á þessum aðventu tíma þá syngist strax eftir (Heiðrum Guð föður himnum á) etc. Þessi sálmur og síðan Collectan og þar eftir blessanin. *Halt oss Guð við þitt hreina orð* (nótur, 7 erindi)

Eftir blessan skal syngja þennan sálm. *Gef þinni kristni góðan frið* (nótur, 4 erindi)

Og svo skal syngja alla sunnudaga sem nú er til gjört. En þar í latínu er sungið þá eru þessi messuupphöf og halleluia.

Annan sunnudag í jólaföstu

INTROITUS LATINUS. Populus Syion ecce Dominus [nótur í G2]

HALELUIA. Lætatus sum in his [nótur í G2]

Þriðja sunnudag í jólaföstu.

INTROITUS LATINUS. Gaudete in Domino semper. [nótur í G2]

HALELUIA. Excita Domine potentiam tuam. [nótur í G2]

Fjórða sunnudag í jólaföstu.

INTROITUS LATINUS. Memento nostri domine etc. [nótur í G2]

HALELUIA. Veni domine, et noli tardare. [nótur í G2]

Á fæðingarhátíð lausnarans Jesú Christi.

Introitus í móðurmáli. *Frelsari er oss fæddur nú* (nótur, 5 erindi)

Annar Introitus sem syngja má í Náttmessunni ellegar og þeir sé báðir sungnir fyrir messuupphaf. *Heiðra skulum vér herrann Krist* (nótur, 5 erindi)

INTROITUS LATINUS. *Puer natus est nobis* (nótur, á latínu)

KYRIE. *Kyrie eleison* (nótur, á latínu)

⁴⁴ Nótur við öll erindi. Erindi enda eins. Má líta á sem gegnumsamíð.

GLORIA in excelsis Deo. *Gloria in excelsis Deo. Et in terra pax hominibus* (nótur, á latínu)

HALELUIA. *Haleluia Dies sanctificatus* (nótur, á latínu)

SEQUENTIAN. *Grates nunc omnes reddamus Domino Deo* (nótur, á latínu).

Nú viljum vér allir þakka Guði vorum (nótur)

CREDO. *Credo in unum deum* (nótur, á latínu)

Hér eftir, áður en textinn Guðspjallsins verður framlesinn skal syngja þetta vers þrisvar. **Í dag eitt blessað barnið er** (nótur, 2 erindi)

Sömuleiðis eftir predikun skal þetta vers og svo syngja þrisvar. *Heiðra skulum vér herrann Krist, að hann maður oss fæddist af hreinni jómfrú María og því gleðst etc.* ut supra

Hér eftir fylgir pefacian hverja presturinn upp byrjar en Djákninn svarar til. *Dominus vobiscum* (nótur, á latínu)

SANCTUS. *Sanctus, Sanctus, Sanctus* (nótur, á latínu)

Hér eftir fylgir áminningin til þeirra sem innar ganga þá *Faðir vor* og þá Sakramentisorðin. En strax þar eftir þessi söngur. *Tibi laus salus sit Christe* (nótur, á latínu)

Agnus Dei (nótur, á latínu)

Hér eftir skal syngja *Guð veri lofaður*. En eftir þessun þennan sálm. **Borinn er sveinn í Betlehem** (nótur, 10 erindi).

En á smákirkjum þar sem ekki eru latínusöngsmenn þá skal fyrst strax eftir Introitum í móðurmáli syngjast þetta.

KYRIE. **Kyrie Guð faðir himnaríkja, son þinn þú sendir til jarðríkja** (nótur)

GLORIA. *Alleinasta guði í himnaríki sé etc.*

HALELUIA. **Haleluia. Eitt sveinbarn fætt oss sannarlega er** (nótur)

SEQUENTIAN í móðurmáli. *Nú viljum vér allir þakka Guði etc.*

CREDO. *Vér trúum allir á einn guð, svo sem fyrsta Sunnudag í jólaföstu.*

Áður en guðspjalls textinn er upplesinn. **Í dag eitt blessað barnið er etc.**

Eftir predikun. *Heiðra skulum vér herrann Krist*. Strax þar eftir uppbyrji presturinn pefatiu í móðurmáli á þennan hátt. **Drottinn sé með yður. Og með þínum anda.** (nótur)

SANCTUS. **Heilagur, heilagur, heilagur ert þú** (nótur)

Eftir Sanctus fylgi strax áminningin til þeirra sem ganga til Guðs borðs, þá Faðir vor og Innsetningarorðin. En á meðan fólkið gengur innar þá sé sungið. **Þér sé lof og dýrð Jesú Krist** (nótur)

Eftir Blessan. *Borinn er Sveinn í Betlehem etc.* ut supra.

Annan dag jóla

INTROITUS. *Frelsarinn er oss fæddur nú etc.* svo sem á jóladaginn.

INTROITUS LATINUS. Et enim sederunt Principes. [*Puer natus etc. í G2*]

HALELUIA. *Video coelos apertos.* [*nótur í G2*]

Haleluia í móðurmáli //um allan jólatíma. *Eitt sveinbarn fætt oss sannlega er etc.*// *ut supra.*

SEQUENTIAN. *Nú viljum vér allir þakka Guði. etc.*

CREDO. *Vér trúum allir á einn guð.*

Fyrir predikun. **Í dag eitt blessað barnið er etc.**

Eftir predikun. *Heiðra skulum vér herrann Krist.*

Á meðan sakramentið útdeilst. **Þér sé lof og dýrð etc.** En ef ekki eru communicantes þá skal strax eftir versíð, *Heiðra skulum vér*, syngja þennan sálm, *Resonet in Laudibus etc.*

Syngi Guði sæta dýrð (nótur, 4. erindi)
Eftir blessan. *Borinn er Sveinn í Betlehem.*

Priðja dag jóla.

//INTROITUS LATINUS In medio ecclesiae aperuit.//[ÚT í G2]

Introitus á íslensku og latínu eins og á jóladaginn.

HALELUIA Hic est Discipulus ille. [nótur í G2]

Haleluia á íslensku og allur annar söngur fyrir og eftir predikun til enda svo sem annan dag.

Sunnudaginn milli jóla og áttunda dags.

INTROITUS LATINUS. Dum medium silentium. [nótur í G2]

HALELUIA. Dominus regnavit etc. [nótur í G2]

Á nýársdag.

INTROITUS LATINUS og HALELUIA svo sem á jóladaginn. [ÚT]

Introitus á íslensku og allur annar söngur svo sem annan dag jóla.

[NÝTT í G2]: INTROITUS LATINUS. Et postquam Consummati sunt dies octo (nótur)

HALELUIA eins og á jóladaginn. Dies sanctificatus (ekki nótur)

Eftir blessan þennan sálm. *Sá frjáls við lögmál fæddur er (nótur, 8 erindi).*

Sunnudaginn í milli nýársdags og þrettánda, allur söngur svo sem annan dag jóla.

INTROITUS LATINUS. Vultum tuum deprecabuntur. [nótur í G2]

HALELUIA. Diffusa est gratia in Labys tuis. [nótur í G2]

Þann þrettánda dag í jólum, skal syngja þennan sálm pro introitu með þeim nótum sem *Í dag eitt blessað barnið er. Þá barnið Jesús í Betlehem (án nótna, með lagboða, 10 erindi)*

INTROITUS LATINUS. Ecce advenit Dominator etc. [nótur í G2]

HALELUIA. Vidimus stellam eius in oriente. [nótur í G2]

Kyrie, Gloria, Hale., Sequent. og allur söngur svo sem annan dag jóla.

Fyrsta sunnudag eftir þrettánda.

INTROITUS LATINUS. In excelso trono vidi sedere virum. [nótur í G2]

HALELUIA. Jubilate Deo omnis terra etc. [nótur í G2]

Messuupphaf á íslensku, Kyrie, Gloria, Haleluia, Sequentian, Credo fyrir og eftir predikun á meðan sacramentum er skiptist allt svo sem annan dag. En hvar ekki eru communicantes þá syngist þessi sálm. *Mildi Jesú sem manndóm tókst (nótur, 5 erindi)*

Eftir blessan *Syngi guði sanna dýrð*, etc. ut supra. Og með þessum hætti skal syngja alla sunnudaga, inn til kyndilmessu fráteknum Intoitus á latínu ut sequitur.

Annan sunnudag eftir þrettánda.

INTROITUS LATINUS. Omnis terra adoret te Deus. [nótur í G2]

HALELUIA. Laudate Deum Omnes Angeli eius psalm. [nótur í G2]

Priðja sunnudag eftir þrettánda.

INTROITUS LATINUS. Adorate Deum omnes Angeli Eius. [nótur í G2]

HALELUIA. Dominus Regnavit exultet terra. [nótur í G2]

Á kyndilmessu.

[Nýtt: Introitus lat. *Suscepimus*. HALE: *Te decet*. Ut infra Dom 8. post Trinitatis (ekki nótur)]

Messuupphaf á íslensku. **Með hjarta og tungu hver mann syngi hátt lof** (nótur, 8 erindi)

Kyrie, Gloria, Haleluia, Sequentian, Credo fyrir og eftir predikun, sub communionem, allt saman svo sem annan dag jóla. En sé ekki communicantes þá syngist þessi sálmur. **Náttúran öll og eðli manns** (nótur, 9 erindi).

Eftir blessan þennan sálm. **Héðan burt með friði ég fer** (nótur, 4 erindi)

Þann iii, v, vi sunnudag eftir þrettánda.

Messuupphaf. *Adorate*. Ut supra. **Á íslensku**. Náttúran öll og eðli manns.

Kyrie, Gloria, Haleluia, Credo, eftir predikun, allt svo sem Dominica prima Adventus. En sé ekki communicantes þá skal í staðinn offertorium syngja þennan sálm. **Allir Guðs þjónar athugið** (nótur, 4 erindi)

Eftir blessan. **Miskunna oss ó herra Guð** (nótur)

En INTROITUS LATINUS og HALELUIA skal svo sem Dominica 3. post Epiph.

Sunnudaginn í níuvikna föstuinnangang.

Messuupphaf á íslensku. *Öll náttúran og eðli manns* o et.

INTROITUS LATINUS. Circumderunt me gemitus. [nótur í G2]

HALELUIA latinum. De profundis clamavi. [nótur í G2]

Fyrir og eftir predikun svo sem Dominica Adventus.

Sé ekki Communicantes þá skal strax eftir versíð *Heiðrum guð föður*, syngja þennan sálm, *Allir guðs þjónar athugið*. Eftir blessan, *Miskunna oss ó herra guð*.

Annar sunnudag í níuvikna föstu

Allur söngur til enda sem fyrirfarandi sunnudag utan Latinus Introitus. *Exurge quare obdormis Domine*. [nótur í G2]

Sunnudaginn í föstuinnangang.

Messuupphafið. **Jesú Kristur til Jórdan kom af Jóhanni að skírast** (nótur, 7 erindi)

INTROITUS LATINUS. Esto mihi in Deum. [nótur í G2]

[Nýtt]: HALELUIA. *Domine non secundum Peccata nostra* (nótur)

HALELUIA í móðurmáli um alla föstu sem eftir fylgir. **Haleluja. Drottinn Guð gjör ei við oss eftir syndum vorum** (nótur)

Sé ekki Communicantes þá sé strax eftir *Heiðrum Guð föður* sunginn eftirfylgjandi sálmur. **Gjörvöll kristnin skal gleðjast nú** (nótur, 10 erindi)

Á meðan sakramentum útdeilist syngist svo sem Dominica i Adventus.

Eftir blessan þennan sálm með tón *Halt oss Guð við þitt hreina orð*. **Svo elskaði Guð auman heim** (ekki nótur en lagboði, 10 erindi)

Fyrsta Sunnudag í föstu. Annan og þriðja. [Fyrsta sunnudag í föstu og alla sunnudaga um föstu]

Messuupphafið í móðurmáli. *Af djúpri hryggð ákalla ég þig* (nótur, 6 erindi)

INTROITUS LATINUS. Invocavit me et ego [nótur í G2]

HALELUIA. Domine non secundum peccata.

Annan sunnudag í föstu

INTRO. LAT. Reminiscere miserationum tuarum. [nótur í G2]

HALELUIA. Domine non secundum Peccata (ekki nótur)

Þriðja sunnudag föstu

INTRO. LAT. Oculi mei semper [nótur í G2]

HALELUIA. Domine non secundum. (ekki nótur)

Sé ei Communicantes. *Gjörvöll kristni skal gleðjast.*

Eftir blessan. *Jesú Kristi vér þökkum þér* (nótur, 3 erindi)

Miðföstu sunnudag.

INTROITUS LATINUS. Lætare Ierusalem [nótur í G2]

HALELUIA Domine non secundum. (ekki nótur)

Sunnudag eftir miðföstu.

INTROITUS LATINUS *Judica me Deus* [nótur í G2]

HALELUIA Domine non secundum. (Gloria (ekki nótur)

Sunnudaginn Palmarum.

//Domine Deus.// [ÚT í G2]

Messuupphafið. *Af djúpri hryggð* (ut supra)

INTROITUS LATINUS. Domine ne longe facias (nótur)

HALELUIA og allur annar söngur svo sem fyrirfaranda sunnudag, nema //Dominica Palmarum, syngist// eftir blessan þennan sálm með þeim nótum sem *Halt oss guð við þitt. Þá Jesús til Jerúsalem* (án nótna, með lagboða, 6 erindi).

Á boðunardag Maríu.

Messuupphafið á íslensku. *Guð þann engil sinn Gabríel* (nótur, 5 erindi)

INTROITUS LATINUS. Rorate coeli desuper [nótur í G2]

HALELUIA. *Haleluia Angelus Domini nunciavit mariae* (nótur)

//Haleluia á latínu//[ÚT], Kyrie, Gloria, svo sem fyrsta sunnudag í aðventunni.

Eftir Blessan. *Mildi Jesú sem manndóm tókst* etc. svo sem á Kyndilmessu.

Á skírdag.

Messuupphafið í móðurmáli. *Oss lát þinn anda styrkja* (nótur, 13 erindi)

INTROITUS LATINUS. Nos autem gloriari oportet etc. [nótur í G2]

HALELUIA. Domine non secundum.

Á meðan Sacramentum útskiptist. *Jesús Kristur er vor frelsari.*

Eftir blessan þennan sálm. *Vor herra Jesús vissi það* (nótur, 8 erindi)

Á frjádaginn langa takist undan allur fyrri partur messunnar og þar í staðinn skal syngja þennan sálm. **Hvern syngja má með þeim nótum, Gjörvöll Kristnin. Ef vill. Eilífur Guð og faðir kær** (nótur, 29 erindi).

Síðan *Nú biðjum vér* etc. Að honum enduðum sé lesin af predikunarstólnum passían með stuttri útlekkingu.

Eftir predikun. **Jesús Kristur á krossi var** (nótur, 9 erindi)

Strax þar eftir fylgir áminningin til þeirra sem innar ganga og allt annað svo sem á skírdag.

Eftir blessan þennan sálm. **Þann heilaga kross vor herra bar** (nótur, 5 erindi)

Á Páskadaginn skal fyrst syngja þennan hymna, með það lag sem *Halt oss guð við þitt hreina orð. Allfagurt ljós oss birtist brátt* (án nótna, með lagboða, 6 erindi)

Þar næst þennan lofsöng fyrir messu upphaf. **Endurlausnarinn vor Jesú Krist** (nótur, 3 erindi)

INTROITUS LATINUS. Resurrexi et adhuc tecum (nótur, á latínu)

KYRIE. Kyrie eleison. (nótur, á latínu)

GLORIA. Gloria in excelsis Deo. (nótur, á latínu)

HALELUIA. Haleluia pascha nostrum immolatus (nótur, á latínu)

SEQUENTIAN. Victimae paschali laudes (nótur, á latínu)

CREDO. Svo sem á jóladaginn.

Af predikunarstólnum, áður en textinn er upplesinn sé sungið þrisvar þetta vers svo og eins eftir predikun. **Kristur reis upp frá dauðum** (nótur)

Strax uppbyrjað pefatían svo sem á jóladaginn með Dominus vobiscum. *Vere dignum et justum est* (nótur, á latínu).

SANCTUS og allur annar söngur á meðan sacramentum útteilist svo sem á jóladaginn.

Eftir blessan sé sunginn *Dýrðlegi kóngur*, fyrir utan versin. Þau skal syngja að aftansöng þar eð vill. **Dýrðlegi kóngur ó Kristi. Haleluia.** (nótur)

En þar sem messan er ei sungin á latínu, þá sé eftir messuupphafið í íslensku sungið svo sem eftir fylgir.

KYRIE. **Kyrie Guð faðir miskunna þú oss** (nótur)

HALELUIA. **Haleluia. Halelúja sætlega syngjum vér** (nótur)

SEQUENTIAN. **Páskalamb vér heilagt höfum** (nótur)

CREDO. Vér trúum. Fyrir og eftir predikun sé sungið þrisvar *Kristur reis upp frá dauðum, leysti hann allan.*

Prefatían uppbyrjist sem á jóladaginn.

Sannlega er það tilheyrilegt og réttvíst, skyldugt og mjög hjálpsamlegt (nótur).

SANCTUS. *Heilagur, heilagur* sem á jóladaginn etc. Og allt annað á meðan sacramentið útteilist. Eftir Blessan *Dýrðlegi kóngur* etc. ut supra.

Annan dag páska og þriðja allur söngur fyrir og eftir predikun sem á páskadaginn frátekinni pefatíone. En á meðan fólk gengur innar skal syngja *Þér sé lof og dýrð*, svo sem annan dag jóla. En sé ekki communicantes þá skal syngja í staðinn offertorium þennan sálm. **Guðs son í grimmu dauðans bönd** (nótur, 10 erindi)

Eftir blessan. *Dýrðlegi kóngur ó Kristi* et. ut supra. Og með þessum hætti skal syngja alla sunnudaga til uppstigningardags að undanteknum messuupphöfum og Haleluia á latínu þar sem messan er í latínu sungin.

Fyrsta Sunnudag eftir páska.

INTROI. LATI. Quasi modo geniti. [nótur í G2]

HALELUIA. Angelus Domini. [nótur í G2]

Annar sunnudag eftir páska.

INTROITUS LATINUS. Misericordia Domini plena est terra. [nótur í G2]

HALELUIA. Surrexit pastor bonus. [nótur í G2]

III Sunnudag.

INTROITUS LATINUS. Jubilate Deo omnis Terra. [nótur í G2]

HALELUIA. Surgens Jhesus. [nótur í G2]

III. sunnudag.

INTROITUS LATINUS. Cantate Domino canticum novum. [nótur í G2]

HALELUIA. //Surgens Jhesus.// [ÚT] Ut Dominica præcedante (ekki nótur)

V. sunnudag.

//Vocem Iocunditatis et exultationis.// [ÚT] In.La. Vocem Iocunditatis annunciate (nótur)

HALELUIA Surrexit Christus. [nótur í G2]

Á uppstigningardag.

Messuupphaf á íslensku. *Í dag þá hátíð höldum vér* (nótur, 5 erindi)

INTROITUS LATINUS. //Viri Galilei, quid statis aspicientes in coelum.// [ÚT]

Viri Galilæi, Quid admiramini suspicientes in Cælum Omnes gentes (nótur)

HALELUIA. Ascendit Deus in Jubilatione. [nótur í G2]

Kyrie, Gloria, Haleluia, Sequentian allt svo sem annan dag páska.

Fyrir og eftir predikun. Þetta vers þrisvar með tón, *Kristur reis upp frá dauðum. Kristur til himna upp fór* (án nótna, með lagboða)

Eftir blessan þennan sálm með það lag svo sem *Halt oss guð við þitt hreina orð. Allir kristnir nú kátir sé* (án nótna, með lagboða, 16 erindi).

VI. sunnudag eftir páska.

Allur söngur á íslensku svo sem á uppstigningardag.

INTROITUS LATINUS. Exaudi Domine vocem meam. [nótur í G2]

HALELUIA. Ascendit Christus in altum [nótur í G2]

Á hvítasunnudag skal syngja fyrst *Veni Sancte spiritus*. [nótur í G2]

Þar ekki er í latínu sungið þá syngi *Veni Sancte* í móðurmáli. *Kom þú góði heilagi andi* (nótur)

[Nýtt]: Má og syngja þennan sálm í staðinn *Kom þú góði*, ef vill. *Kom Andi heilagi í þínum gáfum* (nótur)

Þar næst þennan sálm með það lag svo sem *Halt oss guð, Umlíðið færði oss árið hér* (án nótna, með lagboða, 6 erindi).

INTROITUS LATINUS. Spiritus Domini replevit orbem terrarum ...Confirma hoc deus (nótur)

KYRIE. Kyrie, fons bonitatis pater ingenite (nótur, á latínu)

GLORIA. Gloria in exelsis deo (nótur, á latínu)

HALELUIA. Haleluia. Veni sancte spiritus reple tuorum corda (nótur, á latínu)

SEQUENTIAN. Veni sancte spiritus, et emitte cælitus (nótur)

CREDO í latínu svo sem á jóladaginn.

Fyrir predikun og eftir skal syngja þrisvar það fyrsta vers af sálminum *Nú biðjum vér heilagan anda*.

Prefatían. Byrjast með Dominus Vobiscum svo sem á jóladaginn. *Æterne Deus per Christum dominus nostrum (nótur, á latínu)*.

Sanctus og allur annar eftirfylgjandi söngur til blessanarinnar svo sem á jóladaginn.

Eftir blessan skal syngja þennan sálm ***Kom skapari heilagi andi*** (nótur, 7 erindi)

En þar sem ei er messan á latínu sungin, þá skal allt syngja í íslensku svo sem hér stendur annan dag að frátekinni prefatíunni. Hana skal uppbyrja svo sem á jóladaginn, en syngja svo sem eftir fylgir.

Prefatían uppbyrjast svo sem á jóladaginn. ***Sannlega er það tilheyrilegt og réttvíst, skyldugt og mjög hjálpsamlegt*** (nótur)⁴⁵

Heilagur, heilagur, et. svo sem annan dag jóla.

Annan dag hvítasunnu og hinn þriðja.

//Messu upphafið. *Kom þú góði heilagi Andi* et. *Umlíðið færði oss árið hér* et.

INTROITUS LATINUS.

Allt þetta svo sem á sjálfa hvítasunnu.

KYRIE. *Kyrie Guð faðir hæsta traust* svo sem Dom. i adventus.

GLORIA. *Alleinasta Guði í himnaríki sé lof* et.

HALELUIA. *Gleðjist í Drottni* et. Svo sem Dom. i adventus. // [ÚT]

Messuupphafið í móðurmáli og Latínu svo sem á hvítasunnu. *Kyrie, Gloria, Haleluia, Gleðjist í Drottni Svo sem Dominica Prima Adventus.*

SEQUENTIAN. ***Kom Guð helgi andi hér og af himni hingað ber*** (nótur)

CREDO. *Vér trúum allir á einn Guð.* ut supra.

Fyrir og eftir predikun eins svo sem á hvítasunnu.

Á meðan sacramentum útdeilst svo sem annan dag jóla. En sé ekki communicantes þá sé sungin þessi sálmur. ***Kom herra Guð heilagi andi, með hæstri náð uppfyllandi*** (nótur, 3 erindi)

Eftir blessan. *Kom Guð skapari* et. Ut supra.

Dominica Trinitatis.

Introitus í móðurmáli. *Tón. Jesú Kristi vér þökkum þér ut supra. Guð vor Faðir vertu oss hjá* (nótur, 3 erindi) [Ekki nótur í G2 en lagboði í staðinn]

INTROITUS LATINUS *Benedicta sit sancta Trinitas* (nótur, á latínu)

Kyrie og GLORIA svo sem á hvítasunnu.

HALELUIA latinum. *Haleluia. O Beata Benedicta Gloriosa Trinitas* (nótur, á latínu)

SEQUENTIAN. *Benedicta semper sancta sit Trinitas* (nótur, á latínu)

CREDO. Svo sem á jóladaginn.

Eftir predikun *Heiðrum guð föður himnum á.*

Prefatían. Byrjast með Dominus vobiscum. *Aeterne Deus qui cum unigenito* (nótur, á latínu).

SANCTUS og allur annar söngur á meðan sacramentum útskiptist svo sem á jóladaginn.

⁴⁵ Kemur hér í annað sinn með nótum.

Eftir blessan þennan sálm, með tón *Halt oss Guð við þitt hreina orð. Sannheilagt ljós, samjöfn þrenning, í sjálfri veru guðleg eining* (ekki nótur, 9 erindi)
Enn hvar sem ekki er í latínu sungið þá skal sunginn vera fyrst sálmurinn, *Guð vor Faðir vertu oss hjá.*

Þar eftir þetta messu upphaf í móðurmáli. *Blessuð sért þú heilög þrenning* (nótur)
Kyrie, Gloria, Credo, sem fyrsta sunnudag adventus.

HALELUIA. *Halelúja heyr þú hin sæla blessaða dýrðarfulla þrenning* (nótur)
SEQUENTIAN. *Ó þú göfuglega þrenning.* (nótur)

Eftir predikun. *Heiðrum Guð föður* et. Hvert vers syngja skal jafnlega allt til adventu.
Prefatían byrjist svo sem á jóladaginn. *Sannlega er það tilheyrilegt og réttvíst*⁴⁶ (nótur)
SANCTUS. *Heilagur heilagur* svo sem á jóladaginn.

Eftir blessan, *Sannheilagt ljós* ut supra.

Dominica prima post Trinitates

Introitus í móðurmáli. *Guð vor faðir vertu oss hjá* (ut supra). Allt til Dominicam quartam.

INTROITUS LATINUS. *Domine in tua Misericordia speravi* (nótur)

HALELUIA. *Domine deus meus in te speravi* (nótur) [Færist hingað frá Dominica Prima]

HALELUIA. *Heyr þú hin sæla blessaða* etc.

Sé engin comonicantes þá sé sungið inn til Dominica x þessi sálmur: *Allir Guðs þjónar*, ut supra.

Dominica iii. //v. vi.// eftir þrettánda.

Eftir blessan þennan sálm, *Herra Guð í himnaríki* (nótur, 12 erindi)

//Þar sem í latínu eru sungin messuupphöfin, þá eru þau þessi.// [ÚT]

// Dominica Prima.

Domine in tua misericordia.

HALELUIA. *Domine Deus meus in te speravi.* // (Fætist frammar, á Dominica prima post Tri.)

Dominica Secunda.

INTROITUS LATINUS *Factus est Dominus.* [nótur í G2]

HALELUIA. *Deus judex justus et fortis.* [nótur í G2]

Dominica Tertia

INTROITUS LATINUS *Respice in me et.* [nótur í G2]

HALELUIA. *Diligam te Domine.* [nótur í G2]

Dominica quarta post Trinitatis.

Introitus í móðurmáli allt til Dominicam septimam. *Lifandi Guð þú lít þar á* (nótur, 7 erindi)

INTROITUS LATINUS. *Dominus illuminatio mea* (nótur)

HALELUIA. *Haleluia Domine in virtute tua lætabitur* (nótur) [Færist hingað frá Dom. Quarta]

// Þennan sálm skal syngja fyrir messuupphöfin til Dominicam vi. // [ÚT]

Eftir blessan þennan sálm. *Hæsti Guð herra mildi huggun og náð oss send* (nótur, 7 erindi).

Dominica Quarta.

// Messuupphafið í latínu. *Dominus illuminatio mea.*

HALELUIA. *Domine in virtute tua lætabitur.* // [Færist frammar, undir Dom. quarta post Tri.]

⁴⁶ Aftur með nótum.

Á Jónsmessu Babtiste.

Introitus á íslensku. *Lifandi Guð þú lít þar á.* Og allur annar söngur fyrir og eftir predikun sem fyrirfaranda sunnudag.

Messuupphaf í latínu. De ventre matris meæ. [nótur í G2]

HALELUIA. Inter natos mulierum. [nótur í G2]

Á vitjunardag Maríu.

Introitus á íslensku. *Af hjarta og tungu hver mann syngi* etc. svo sem á kyndilmessu.

INTROITUS LATINUS. Gaudeamus omnes in Domino. [nótur í G2]

HALELUIA. Te decet hymnus infra. Dom. viii.

Haleluia í íslensku. *Heyr þú hin sæla* etc. Svo sem á Trinitatis og svo framvegis til Dominica x. Eftir blessan þennan sálm. Má syngja svo sem *Halt oss Guð. Fagnaðarboðskap birti þá, burt forlangt af Galilea* (án nótna, með lagboða, 9 erindi)

Dominica Quinta.

INTROITUS LATINUS. Exaudi Domine [nótur í G2]

HALELUIA. In te Domine speravi [nótur í G2]

Dominica Sexta.

INTROITUS LATINUS. Dominus fortitudo. [nótur í G2]

HALELUIA. Omnes gentes plaudite. sálmur [nótur í G2]

Dominica Septima.

Introitus í Móðurmáli, //allt til Dominicam decimam.// *Kært lof guðs kristni alltíð* (nótur, 13 erindi).

//Eftir blessan þennan sálm. *Guð miskunni nú öllum oss* (nótur, 3 erindi)// [Færist aftar]

// Dominica Septima. // [ÚT (enda ofaukið)]

INTROITUS LATINUS. Omnes Gentes plaudite. [nótur í G2]

HALELUIA. Eripe me de inimicis meis. [nótur í G2]

Eftir blessan *Guð miskunni nú öllum oss* [Færist hingað, var framar]

Dominica Octava.

INTROITUS LATINUS. Suscepimus Deus misericordiam. [nótur í G2]

HALELUIA. Te decet hymnus Deus in sion. [nótur í G2]

Dominica nona.

INTROITUS LATINUS. Ecce Deus adiuvat me. [nótur í G2]

HALELUIA. Attendite popule meus in legem [nótur í G2]

Pann tíunda sunnudag eftir Trinitatis.

Introitus á íslensku. Sem syngjast skal til þrettánda sunnudags. *Heimili vort og húsin með* (nótur, 6 erindi). *Föður syni og anda sé* etc. ut supra.

INTROITUS LATINUS. Dum clamarem ad Dominum (nótur)

HALELUIA. Exultate Deo adiutori nostro (nótur) [Færist hingað, var aftar]

HALELUIA á íslensku. *Sætlega syngjum vér* etc. Svo sem á páskadaginn og svo framvegis inn til aðventu, *sé ekki Comunicantes þá skal frá þesum sunnudegi inn til aðventu* syngjast þessi eftirfylgjandi sálmur með tón, *Óvinnanleg borg er vor Guð* etc.// (infra xvi. sunnudag eftir Trinitatis.)// *Veröldinni vildi Guð vináttu slíka veita* (án nótna, með lagboða, 4 erindi)

Eftir blessan þennan sálm. Má syngja sem sá sálmur á skírdag, *Vor herra Jesús vissi* etc. **Sælir eru allir nú** (án nótna, með lagboða, 5 erindi)

//Dominica Decima.// [ÚT]

//INTROITUS LATINUS. Dum Clamarem ad Dominum.

HALELUIA. Exultate Deo adiutori nostro.// [Færist framar]

Dominica Undecima.

INTROITUS LATINUS. Deus in loco sancto suo. [nótur í G2]

HALELUIA. Domine Deus Salutis meæ. [nótur í G2]

Dominica duodesima.

INTROITUS LATINUS. Deus in adiutorium meum. [nótur í G2]

HALELUIA. Domine refugium factus est [nótur í G2]

Pann XIII, XIII, XV sunnudag eftir Trinitatis

Introitus á íslensku. **Konung Davíð sem kenndi klaga ég minn vanmátt** (nótur, 6 erindi)

INTROITUS LATINUS. Respice Domine in Testament. (nótur)

HALELUIA. Venite exultemus Domino (nótur) [Færist hingað, var aftar]

Eftir blessan þennan sálm. **Væri nú guð oss eigi hjá, Ísrael segja mætti** (nótur, 3 erindi)

//Dominica Decima tertia.// [ÚT]

//INTROITUS LATINUS. Respice Domine in Testament.

HALELUIA. Venite exultemus Domino.// [Færist framar]

Dominica Decima quarta.

INTROITUS LATINUS. Protector noster aspice Deus. [nótur í G2]

HALELUIA. Quoniam Deus Magnus Dominus. [nótur í G2]

Dominica decima quinta.

INTROITUS LATINUS. Inclina Domine aurem tuam. [nótur í G2]

HALELUIA. Confitemini Domina et invocate. [nótur í G2]

Á Michaelis Messu.

Introitus á íslensku. **Esaias spámann öðlaðist að fá** (nótur) [NÝTT]: Má syngja þessi Orð undir sömu nótum ef vill. **Esaias Spámann í anda sá Eilífan guð hæsta**

INTROITUS LATINUS. Benedicite Domino omnes angeli (nótur í G2)

HALELUIA. Inconspectu Angelorum. (nótur í G2) [Færist hingað, var aftar]

Eftir predikun í staðinn almennilegrar þakkargjörðar að guð hann varðveitir oss fyrir sína heilaga engla þá skal syngjast //þessi eftirfylgjandi sálmur// **Te deum laudamus. Ó guð vér lofum þig vér játum þig einn Drottinn og herra** (nótur)

Á meðan fólkið gengur innar. **Þér sé lof og dýrð.**

Allur annar söngur sem fyrirfarandi sunnudag, //utan þar í latínu er sungið þá er messuupphaf þetta.// [ÚT]

//In festo Michaelis.// [ÚT]

Benedicite Domino omnes angeli

HALELUIA. In conspectu Angelorum.// [Færist framar]

Pann xvi, xvii, xviii sunnudag.

Introitus á íslensku allt til xix sunnudags. *Til þín heilagi herra guð* (nótur, 13 erindi)

INTROITUS LATINUS. Miserere mihi Domine quoniam. [nótur í G2]

HALELUIA. In exitu Israel ex Egipto [nótur í G2] [Færist hingað, var aftar]

Eftir blessan þennan sálm. *Óvinnanleg Borg er vor Guð*. (nótur, 5 erindi)

//Dominica Decima sexta.// [ÚT]

INTROITUS LATINUS. Miserere mihi Domine quoniam.

HALELUIA. In exitu Israel ex Egipto// [Færist framar]

Dominica decimaseptima.

INTROITUS LATINUS. Iustus es Domine et rectum. [nótur í G2]

HALELUIA. Dilexi quoniam exaudivit Dominus [nótur í G2]

Dominica decimaoctava.

INTROITUS LATINUS. Da pacem domine sustentibus te. [nótur í G2]

HALELUIA. Laudate Dominum omnes gentes. [nótur í G2]

Þann xix, xx, xxi sunnudag eftir Trinitatis.

Intro. í ísl. sem eftir fylgir. *Sælir eru þeim sjálfur Guð, syndir af náð tilgefur* (nótur, 7 erindi)

INTROITUS LATINUS. Salus populi ego sum, dicit Dominus [nótur í G2]

HALELUIA. Dexteram dei fecit virtutem Dexteram. [nótur í G2] [Færist hingað, var aftar]

Eftir blessan þennan sálm. Með tón, *Heimili vort og húsin með*. ut supra. *Sæll er sá mann sem hafna kann* (án nótna, með lagboða, 5 erindi)

//Dominica Decimanona.// [ÚT]

INTROITUS LATINUS. Salus populi ego sum, dicit Dominus

HALELUIA. Dexteram dei fecit virtutem Dexteram.// [Færist framar]

Dominica vigesima.

INTROITUS LATINUS. Omnia quæ fecisti nobis domine [nótur í G2]

HALELUIA. Qui confidunt in Domino sicut. [nótur í G2]

Dominica vigesima prima.

INTROITUS LATINUS. In voluntate tua domine [nótur í G2]

HALELUIA. De profundis clamavi ad te [nótur í G2]

Á allra heilagra messu

Skal vera introitus og allur söngur svo sem næsta fyrirfarandi sunnudag nema þá sacramentum útskiftist þá skal syngja, *Þér sé lof og dýrð*.

INTROITUS LATINUS. Timete Dominum omnes Sancti. [nótur í G2]

HALELUIA. Iudicabunt sancti nationes. [nótur í G2]

Þann xxii, xxiii, xxiiii sunnudag.

Introitus á íslensku með tón, Hæsti Guð herra mildi. *Vaknið upp kristnir allir og sjáið syndum við* (án nótna, með tón, 10 erindi)

INTROITUS LATINUS. Si iniquitates observaveris. [nótur í G2]

HALELUIA. Lauda anima mea Dominum. [nótur í G2] [Færist hingað, var aftar]

Eftir blessan þennan sálm. *Lofi Guð í hans helgidóm hans krisnir menn* (nótur, 4 eindi)

//Dominica vigesima secunda.// [ÚT]

INTROITUS LATINUS. Si iniquitates observaveris.

HALELUIA. Lauda anima mea Dominum. // [Færist framar]

Dominica vigesima tertia.

INTROITUS LATINUS. Decit Dominus Ego cogito [nótur í G2]

HALELUIA. Qui sanat contritos corde [nótur í G2]

Verði fleiri dominicur þá skal allt syngja svo sem fyrirfarandi sunnudag, utan þá domincur xxvi eða xxvii. verða þá má syngja eftir blessan þennan sálm. *Krists er koma fyrir höndum* (nótur, 4 erindi)

Endir Grallarans árið um kring.

[III. Annað efni]

Messuembætti á bænadögum og samkomudögum þar þeir eru haldnir.

Introitus á íslensku. *Nú bið ég Guð þú náðir mig* (nótur, 8 erindi)

KYRIE. *Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison.* (nótur)

Það næst sé sunginn þessi //lofsöngur//faðir vor sem eftirfylgir. *Ó Guð vor faðir sem í himeríki ert* (nótur, 3 erindi).

Hér eftir skal syngja þennan sálm. *Nú biðjum vér heilagan anda.*

Eftir predikun skulu tvö ungmenni syngja litaniuna og skulu prestarnir halda fólkinu að svara þar til.

Litanía á íslensku.

Fyrsti kór: *Kyrie eleison.* Annar kór: *Guð faðir miskunna þú oss.* o.s.frv. (nótur)

Drottinn Guð heilagur andi sannur huggari.

Propitius esto. *Vert oss líknsamur...* svarað: *Þyrn þú oss Drottinn Guð* o.s.frv. (nótur)

Peccatores. *Vér aumir og syndugir biðjum þig.* (nótur)

Ó þú guðs lamb sem í burt tókst (nótur)

Vér viljum biðja. *Heyr þú almáttugi Guð og Eilífi faðir....* (o.fl. bænir).

Þetta má syngja í staðinn Litaníu á útkirkjum þar sem litlir söfnuðir eru. *Lát frá oss sæti herra* (nótur).

Hér eftir sé lesnar bænirnar með sínum versum sem fyrir og síðan *Miskunna oss ó herra Guð* (eða) *Halt oss Guð við.*

// Hér eftirfylgja nokkrar útvaldar bænir og oratiur sem lesast í messunni á sunnudögum og öðrum hátíðum kringum árið.

[Bænir fyrir hvern messudag]

Salve Regina. Einn kristilegur lofsöngur sem syngjast má til aftansöngs þar hann er haldinn. *Guði Jesú Kristi vor frelsari* (nótur).

Ein almennileg handbók fyrir einfalda presta hvernig börn skal skíra, hjón saman vígja, sjúkra vitja og nokkuð fleira sem kennimanna embætti við kemur.

Formáli Doct. Martini Lutheri yfir Sacramentum skírnarinnar (texti).

Út af skírnar Embættinu. Lítil undirvísun (ýmsir textar og bænir, skipulag athafnar).

Hér eftir fylgir að vitja sjúkra og gefa þeim þá heilögu aflausn og sacramentum (ýmsir textar).

Um hjónavígsluna. Lítil undirvísan, Vegna einfaldra líttlærðra presta (um kaupmála og framkvæmd athafnar, ýmsir textar og bænir).

Hvernig lík skal grafa. *Mitt í lífi erum vér, umvafðir með dauða* (nótur, 3 erindi)

Nú látum oss líkamann grafa (nótur, 5 erind)

Ein áminning til þeirra sem ganga til þess heilaga sacramentis (textar).

Þrykkt á Hólum í Hjaltadal af Jóni Jónssyni, xxv. dag oct. MDXCIII.

Bæn í almennilegri neyð og landplágu. (Handskrifuð viðbót á síðustu síðu). //

[Ekki í G2. Í staðinn kemur]:

Nokkrir hymnar sálmar og lofsöngvar á þeim sérlegustu hátíðum. Líka á kvölds og morgna, utan kirkju sem innan.

Um jóla tímunn

Hymnus: Veni redemptor. *Nú kom heiðinna hjálparráð* (nótur, 8 erindi)

Andleg vísna um holdgan og hingaðkomu herrans Christi með sama lag. *Af Adam er um allann tíð* (án nótna, lagboði, 12 erindi)

Hymnus. Conditor alme. *Skaparinn stjarna herrann hreinn* (nótur, 7 erindi)

Hymnus. Christe redemptor. *Kristur allra endurlausn og bón* (nótur, 7 erindi)

Hymnus. Splendor paternæ Gloriæ. Með sama lag. *Föðursins tignar ljómandi ljós*. (án nótna, með lagboða, 9 erindi)

Hymnus. Agnoscat omne seculum. *Játi það allur heimur hér* (nótur, 9 erindi)

Hymn: Verbum supernum prodiens. Með sama lag. *Orð himneska út gekk til vor* (án nótna, með lagboða, 5 erindi)

Hymn. A Patre Unigenitus. Með sama lag. *Af föðurnum son eingetinn* (án nótna, með lagboða, 6 erindi)

Hymnus. A solis ortus cardine. *Svo vítt um heim sem sólin fer* (nótur, 8 erindi)

Hymnus. Dies est leticiæ. Með þeim nótum. *Í dag eitt blessað. Hátíð hæst er haldin sú* (án nótna, með lagboða, 4 erindi)

Hymn. Virgo dei genitrix. *Móðir guðs og meyjan skær* (nótur, 4 erindi)

Um holdgan og fæðing herrans Christi út af Guðspjallsins historíu. Við lag. *Hátíð hæst er haldin sú. Jómfrú María ólétt var* (án nótna, 10 erindi)

Ein gömul kristileg vísa. *In dulci júbilo/Glaðir syngjum svo* (án nótna, 4 erindi)

Engla lofsöngur um blessaða barnið Jesúm af öðrum cap. Luce: *Ofan af himnum hér kom ég* (nótur, 15 erindi)

Responsorium og lofsöngur um Jesu Christi hingað komu í fæðing með lag *Grates nunc. Lofíð Guð fóðir kristnir menn* (án nótna, með lagboða, 2 erindi).

Versus. Eður inntak með þeim nótum. Huic oportet. *Þökkum jafnan guði...* Responsorium... Inntakið... Responsorium... Inntakið... Responsorium... Inntakið...

Benedicamus: með lag *Faðir vor sem á himnum ert. Eitt barn er borið í Betlehem* (án nótna, með lagboða, 3 erindi)

Á nýársdag

Barnasöngur við tón *Ofan af himnum* etc. *Jesú vor endurlausnari* (án nótna, með lagboða, 6 erindi)

Nýársvísa að óska góðs öllum stéttum. Með lag *Heiðra skulum vér herran Krist. Guð láti Söngvorn ganga nú* (án nótna, með lagboða, 21 erindi)

Þakkargjörð fyrir umliðið ár. *Gæsku guðs vér þrisum* (nótur, 6 erindi)

Á þrettánda

Hymnus. Hostis herodes. Með lag: *Agnoscat. Herodes grimmi því hræðist þú* (án nótna, með lagboða, 5 erindi)

Hingað heyrir sá sálmur *Þá barnið Jesús í Betlehem* (ut supra) á þrettánda.

Á hreinsunardag Maríæ

Tonus. *Ofan af himnum. Jesú í fátækt fæddist þú* (án nótna, með lagboða, 8 erindi)

Hymnus. Fit porta Christi. Með tón *Conditor alme. Guðs syni hægast hlið sú var* (án nótna, með lagboða, 4 erindi)

Á boðunardag Maríæ

Með lag: *Dies est leticiæ. Í paradís þá adam var* (án nótna, með lagboða, 17 erindi)

Hingað heyra allir fyrirfarandi sálmar sem hljóða uppá holdgan og hingaðkomu herrans Christi.

Á skírdag

Hymn. Pange lingua. *Tunga mín af hjarta hljóði* (nótur, 6 erindi)

Af dauða og þínu herrans Kristi. Hymnar, sálmar og lofsöngvar

Hymnus. Vexilla regis. *Konungsins Merki framkoma hér* (nótur, 8 erindi)

Hymn. Rex Christe. Með lag. Christe redemptor. *Skaparinn Kristi kóngur vor* (án nótna, með lagboða, 6 erindi)

Hymnus Magno salutis gaudio. *Hæsta hjálpræðis fögnuði* (nótur, 8 erindi)

Gamall páska dags lofsöngur. *Lausnarinn Kóngur Kristi* (nótur, 6 erindi)

Hingað heyrir Exitus á pálmadag. Þá *Jesús til Jerúsalem* etc.

Sálmur af þínunni herrans Kristi. Eftir fjórum Guðsspjallamönnum. Með tón *Vor Herra Jesús vissi það. Adams barn þín synd var svo stór* (ekki nótur, 23 erindi)

Einn hjartnæmur sálmur. Hvörnin maður skal réttilega hugleiða þínuna Christi með tón *Halt oss guð við þitt hreina orð. Syndugi maður sjá þitt ráð* (án nótna, með lagboða, 13 erindi)

Einn sálmur um gagn og nytsemi þínunnar Christi. Christus in Cruce. *Minstu maður á minn deyð* (án nótna, 9 erindi)

Á páska hátíðinni út af upprisu herrans Jesú Christi nokkrir sálmar og lofsöngvar.

Hymnus *Allfagurt ljós*. Ut supra.

Á páskadaginn

Hymnus. Sermone blando Angelus. *Fagnaðarkenning kunnum fær* (nótur, 8 erindi)

Hymnus Ad cænam Agni: með sama lag. *Kristnin syngi nú sætleiks lof* (án nótna, með lagboða, 8 erindi)

Hymnus. Jesu nostra redemptio. *Jesú endurlausnin vor ertu og hjartans girndin stór* (nótur, 5 erindi)

Einn lítill lofsöngur um upprisu herrans Christi. Með lag. *Kristur reis upp frá* etc. *Upprisinn er Kristur af öllum kvölum leystur* (án nótna, með lagboða, 2 erindi)

Annar lofsöngur með lag. *Borinn er sveinn. Upprisinn er nú Jesú Krist Alleluia.* (án nótna, með lagboða, 19 erindi)

Á uppstigningar hátíð drottins vors. Jesú Christi hymnar og lofsöngvar

Barnasöngur á uppstigningardag. Með tón. *Borinn er sveinn. Ascendit Christus hodie / Í dag er Kristur uppstiginn* (án nótna, með lagboða, 9 erindi á latínu og íslensku)

Hymn. Festum nunc celebre. *Nú er á himni og jörð* (nótur, 6 erindi)

Hymnus. Vita sanctorum. *Heill helgra manna, heiður englanna* (nótur, 6 erindi)

Lofsöngur út af uppstigningar historíu. Má syngja svo sem Allfagurt ljós. *Fertugasta Dag páskum frá* (án nótna, með lagboða, 13 erindi)

Á hvítasunnu. Veni sancte spiritus. Má syngja sem, *Nú biðjum vér heilagan anda. Heilagan anda áköllum nú* (án nótna, með lagboða, 4 erindi)

Hymn. Beata Nobis stendur á hvítasunnu.

Á Trinitatis sunnudag

Hymnus. O lux beata. *Ó þú þrefalda eining blíð* (nótur, 3 erindi)

Hymnus. Adesto Sancta Trinitas. Með sama lag. *Heilaga þrenning hjá oss sért* (án nótna, með lagboða, 5 erindi)

Einn lofsöngur af verkum heilagrar þrenningar. Með sama lag. *Ó guð sannur í einingu og eilífur í þrenningu* (án nótna, með lagboða, 12 erindi)

Gloria in excelsis. *Heiður sé Guði himnum á og hæst lof fyrir náð sína* (án nótna, 4 erindi)

Einn lítill bænásálmur til heilagrar þrenningar. Við tón. Allfagurt ljós. *Ó herra Guð oss helga nú* (án nótna, með lagboða, 4 erindi)

Á Jóns messu Baptiste hymnus

Æterno Gratias Patri. Með sama lag. *Eilífum föður öll hans hjörð* (án nótna, með lagboða, 6 erindi)

Á Vitjunarhátíð Maríu

Út af historíunni. Luc.i. Með lag. *Kristur allra. María gekk inn til Elisabet* (án nótna, með lagboða, 8 erindi).

Hymnus. *Fagnaðarboðskap.* Ut supra.

Hym. Æterne Gratias tibi. Ton. *Umlíðið færði oss. Eilífi faðir allir vér* (án nótna, með lagboða, 9 erindi)

Á Michaelis messu

Hymnus. Dicimns Grates, Tonus. *Heill helgra. Þér þakkir gjörum, skapara vorum* (án nótna, með lagboða, 11 erindi)

Enn annar sálmur af englunum. *Rétt kristni hæstum Guði holl* (nótur, 15 erindi)

Nokkrir góðir iðranar og bæna sálmar daglega að syngja

Hymn. Iesu dulcis memoria. *Jesú minning mjög sæt er* (án nótna, 16 erindi)

Hymn. Aufer immensam. Tón. *Heill helgra manna. Tak af oss faðir of þunga reiði* (án nótna, með lagboða, 8 erindi)

Einn iðranarsálmur. Tón. *Kóng Davíð. Ég aumur mig áklaga, um brot* (án nótna, 9 erindi)

Lofsöngvar á kvöld og morgna að syngja bæði innan kirkju og utan

Magnificat. Lofsöngur Maríu. Tón: *Sælir eru þeim sjálfur Guð. Lofsöng Guði Mey María mín sál vorn Drottinn tignar* (án nótna, 5 erindi)

Annað magnificat. Tón. *Nú bið ég Guð. Herra minn Guð ég heiðra þig* (án nótna, með lagboða, 6 erindi)

SALVE REGINA. Einn kristilegur lofsöngur sem syngjast má til aftansöngs, þar hann er haldinn. *Salve Jesú Kristi vor frelsari, þú sem alla Guðs reiði yfir vannst* (nótur)
Sá nafn Drottins Jesú Christi blessað, halelúja. Nú héðan af og að eilífu.... [bæn]
Christe qui lux. *Dagur og ljós þú Drottinn ert* (án nótna, 7 erindi)
Sami sálmur með öðrum hætti. *Kristur þú klári dagur ert* (nótur, 7 erindi)
Hymn. Deus Creator omnium. *Einn Guð skapari allra sá* (nótur, 8 erindi)
Enn einn bæna lofsöngur á kvöld með sama lag. *Nú hefst nóttin og hylur dag* (án nótna, með lagboða, 6 erindi)
Hymnus. Te Lucis ante Terminum. *Eftir Guðs vilja gengur það* (án nótna, 5 erindi)
Hymnus. Iesu Redemptor Seculi. Tón *Jesú Endurlausnin vor. Jesú frelsari fólks á jörð* (án nótna, með lagboða, 5 erindi)
Enn einn bænar lofsöngur á kvöld. Má syngja sem *Dagur og ljós. Sólarljós nú fer burtu bratt* (án nótna, með lagboða, 6 erindi)
Enn ein kristileg kvöldvísa. Tón. *Af djúpri hryggð. Í svefni og vöku sannlega vér* (án nótna, með lagboða, 11 erindi)

Bænir og þakklætis sálmar á morgna

Dagur rennur. Tón. *Dagur og ljós. Dagur rennur og sýnir sig* (án nótna, með lagboða, 8 erindi)
Morgunsöngur. Tón. *Rétt Kristni hæstum Guði holl. Dagur burt rekur dimma nátt* (án nótna, með lagboða, 8 erindi)
Hymn. Iam Lucis orto. Ton. *Einn Guðs Skapari. Klár Dagur og ljós nú komin er* (ekki nótur, 5 erindi)
Enn einn lofsöngur á morgna. Tón, *Dagur og ljós. Bjartur dagur nú byrjar hér* (án nótna, með lagboða, 7 erindi)
Enn ein Dags vísa. *Dagur í austri öllu, upprenanndi nú skín* (nótur, 10 erindi)

Benedic.

Viðauki IV: Efnisyfirlit 2.-6. útgáfu Grallarans

2. útgáfa, 1607 á Hólum í Hjaltadal

4. útgáfa 1649 á Hólum í Hjaltadal; hér táknuð [G4]

5. útgáfa 1679 á Hólum í Hjaltadal; hér táknuð [G5]

6. útgáfa 1691 á Hólum í Hjaltadal; hér táknuð [G6]

[I. Inngangssíður]:

Titilsíða: Graduale. Ein almennileg messusöngsbók //samantekin og skrifuð, til meiri og samþykkilegri einingar, í þeim söng og seremonium, sem í kirkjunni skal syngjast og haldast hér í landi eftir ordinantíunni. G. Th. S.//[ÚT í G6]
[NÝTT]: Um þann söng og seremoniur, sem í kirkjunni eiga að syngjast og haldast hér í landi eftir góðri og kristilegri siðvenju sem og vors allra náðugasta arfa kóns og herra Kristjáns þess fimmta kirkju ritual.

//Látið alla hluti Siðsamlega og skikkanlega fram fara yðar á milli.

Ef sá er einhver yðar á meðal sem þráttunarsamur vill vera, hann viti það að vér höfum ekki slíkan siðvana og ei heldur Guðs söfnuður. Ibidcm. 11//[ÚT í G6]

// Prentað að nýju á Hólum í Hjaltadal. ANNO Salutis M.DC.VII //[ÚT í G4]

// Sem H. Thorl. Sku. S. liet enn nu ad nyu prenta eptir Bon z Forlage Virdulegs Herra M. Briniulffs Sveins. S. og annara Godra Manna.

ANNO D. M.DC.XLIX. //[ÚT í G5]

// Hverja H.Gísli Thor. S. lét prenta eftir bón og ósk margra góðra manna hér í landi. ANNO M.DC.LXXXIX//[ÚT í G6]

Editio VI. Þrykkt í Skálholti af Jóni Snorrasyni. Anno Domini M.DC.LXXXI.

[NÝTT á bls. 2]:

Psalmo 96. v. 1 et 2.

Canite iehovæ canticum novum.

Canite iehovæ tota terra.

Canite iehovæ, benedicite nomini eius, prædicate de die in diem salutem eius.

Versio Islandica.

Syngið Drottni nýjan lofsöng.

Syngið Drottni öll veröldin.

Syngið Drottni og lofið hans nafn, predikið dag frá degi hans hjálpræði.

[Nýr formáli í G6]: Öllum góðum og guðhræddum mönnum, og einkanlega Jesú Kristi söfnuði á þessu voru föðurlandi Íslandi, Óska ég undirskrifaður Guðs náðar og blessunar fyrir dýrmæta forþénustu vors Drottins Jesú Kristi, með heilags anda upplýsing.

[...]

Skálholti dag. 10. febrúarij. Anno 1691. Þórður Þorláksson. S.S.St.

[Nýr formáli í G6]: Formáli herra Odds Einarssonar, forðum Biskups Skálholts stiptis, yfir þann fyrsta prentaða Grallara. Anno 1594.

Fyrst skulu menn vita, að sálmasöngurinn hefur seinn uppruna af þeim hebresku, svo sem auðveldlega má skilja bæði af Mosis bókum og af....

Messuformið Formáli Herra Guðbrands Þorlákssonar biskups að Hólum undir Grallarann.

Um það rétta messuembætti, hvernig það skal haldast, eftir rétttri guðsorðahljóðan, með söng og ceremonium.

[Efni: Um almenna messugjörð. Leiðbeiningar fyrir presta um messuform og framkvæmd. Þar er fjallað um messuformið sjálft og þar fylgja tónlög við messusvör, pistil og guðspjall, *Faðir vor* og innsetningarorðin.]

[II. Hinn eiginlegi Grallari]:

Um jólaföstuna

//Messuupphafið// **þann fyrsta sunnudag í aðventu**

Messuupphaf í móðurmáli. *Jesús Guðs son eingetinn* (nótur, 5 erindi)

//TIL LESARANS. Með því að margir vilja að latínu messuupphaf og Hallelúja sé sungin í kirkjunni, þar sem svo er djáknum háttað að þau verða sungin, þá læt ég það hér með fylgja hvort tveggja, þeim til vilja sem það girnast, með því að það er allt úr heilagri ritningu tekið. Svo og líka uppá það að latínusöngurinn leggist ekki með öllu fyrir óðal og falli niður og að menn viti þeir er eftir koma, hvað í kirkjunum hefur tíðkað og sungið verið fyrr meir. Enn þar ekki eru söngmenn þeir syngja í norrænu messuupphaf og Hallelúja sem til er gjörð.//[ÚT í G6]

//**Dominica prima Adventus**

INTROITUS LATINUS. Ad te levavi animam meam etc. (nótur)//[ÚT í G6]

KYRIE. *Kyrie Guð faðir hæsta traust.*⁴⁷ (nótur, 3 erindi)

GLORIA in excelsis. *Alleinasta Guði í himnaríki* (nótur, 5 erindi)

//HALELUIA latinum. Ostende nobis Domine misericordiam tuam etc. (nótur)//[ÚT í G6]

HALELUIA sem syngjast skal um jólaföstu tímunn þar ekki er sungið í latínu. **Hallelúja. Gleðjist í Drottni allir kristnir menn** (nótur)

SEQUENTIAN. *Nú biðjum vér heilagan anda* (nótur, 4 erindi)

⁴⁷ Nótur við öll erindi. Erindi enda eins. Má líta á sem gegnumsmið.

CREDO. *Vér trúum allir á einn guð* (nótur, 3 erindi)

Eftir //predikun//blessan skal syngja þetta vers. *Heiðrum guð föður himnum á* (nótur)

Hér strax eftir fylgir áminning til þeirra sem innar ganga. En á meðan sakramentið útskiptist skal syngja þetta Agnus í móðurmáli. *Ó guðs lamb saklausa á krossinum líflátið* (nótur)

Þá margt fólk gengur innar þá skal syngja svo mikið af þessum sálmi sem vill. *Jesús Kristus er vor frelsari* (nótur, 10 erindi)

Þetta Iubilum. S. Bernhardi, IESu dulcis memoria. Má og svo syngjast meðan sakramentið er útteilt, (einkum þá margir eru Communicantes), svo mikið af sálminum sem vill. Hvörn sálm reviderað hefur, fullkomnað og samanborið við sjálfan originalinn, heiðurlegur og vellærður Páll Jónsson skólameistari að Skálholti. *Jesú þín minning mjög sæt er* (nótur, 48 erindi).

Þegar fáir eru communicantes, má syngja þetta Agnus Dei, einu sinni eður oft. *Ó þú Guðs Lamb, sem í burt tekur veraldarinnar syndir. Miskunna þú oss.* (nótur)

Einn þakklætis sálmur eftir sakramentið. *Christe vér allir þökkum þér, þá sætu* (nótur, 6 erindi)

//Strax eftir það sakramentið er útskipt, syngist þessi eftirfylgjandi lofsöngur.//[ÚT í G6]

Eftir sakramentis útdeiling, má syngja þennan lofsöng. *Guð veri lofaður og svo blessaður* (nótur, 3 erindi)

Þegar öngvir ganga til Guðs borðs á þessum aðventu tíma þá syngist strax eftir (Heiðrum Guð föður himnum á) sá sálmur *Halt oss Guð við þitt hreina orð*, etc. Eftir þeim fyrri Gröllurum. Eður þessi eftirfylgjandi sálmur, eftir sálmabókinni, nær sama innihalds. Tón, *Væri nú Guð oss ekki hjá*, etc. *Ó Guð biföluð æ sé þér* (nótur, 8 erindi).

Pro exitu má syngja eftir Grallaranum, *Gef þinni Kristni góðan frið*. Eður þennan eftirfylgjandi sálm, hvörn nýlega úr þeirri dönsku sálmabók útsett hefur Páll J. S. skólama. og á ei síður við daginn. *Gleð þig Guðs sonar brúð* (nótur, 7 erindi)

//Þegar öngvir ganga til Guðs borðs á þessum aðventu tíma þá syngist strax eftir (Heiðrum Guð föður himnum á) et. Þessi sálmur og síðan Collectan og þar eftir blessanin *Halt oss Guð við þitt hreina orð* (nótur, 7 erindi) //[ÚT í G6]

//Eftir blessan skal syngja þennan sálm. *Gef þinni kristni góðan frið* (nótur, 4 erindi)

Og svo skal syngja alla sunnudaga sem nú er til gjört. En þar í latínu er sungið þá eru þessi messuupphöf og halleluia.//[Færist undir þriðja sunnudag í jólaföstu]

Annan Sunnudag í jólaföstu

//INTROITUS LATINUS. Populus Syion ecce Dominus (nótur)

HALELUIA. Lætatus sum in his (nótur) //[ÚT í G6]

Allur söngur fyrir og eftir predikun sem á fyrirfarandi sunnudegi. Pro exitu má syngjast, *Gef þinni kristni góðan frið* eður þessi sálmur um teikn síðasta dags, ortur af sál, Séra Einari Sigurðsyni. Tón, *Heimili vort og húsin með* etc. *Talar Jesús að teikn muni ske* (án nótna, með lagboða, 6 erindi)

Þriðja sunnudag í jólaföstu

//INTROITUS LATINUS. Gaudate in Domino semper. (nótur)

HALELUIA. Excita Domine potentiam tuam. (nótur) //[ÚT í G6]

Söngur allur fyrir og eftir predikun sem fyrirfarandi sunnudag//a//, fyrir utan Exitum. *Gef þinni kristni góðan frið* (nótur, 4 erindi). [Færist hingað, tilheyrði áður fyrsta sunnudegi í aðventu]

Fjórða sunnudag í jólaföstu

INTROITUS LATINUS. Memento nostri domine ...Pecca uimus cum (nótur)

HALELUIA. Veni domine, et noli tardare (nótur)//[ÚT í G6]

Allur söngur svo sem fyrirfarandi sunnudögum.

Exitus þessi uppá Evangelium Matth. II. Tón, *Jesús Guðs son eingetinn*. Má og syngja undir þessum nótum. *Sá vitnisburður hinn valdi* (nótur og lagboði, 8 erindi).

Á fæðingarhátíð lausnarans Jesú Christi

Introitus í móðurmáli. *Frelsari er oss fæddur nú* (nótur, 5 erindi)

Annar Introitus sem syngja má í Náttmessunni ellegar og þeir sé báðir sungnir fyrir messuupphaf. *Heiðra skulum vér herrann Krist* (nótur, 5 erindi)

INTROITUS LATINUS. *Puer natus est nobis* (nótur, á latínu)

KYRIE. *Kyrie eleison* (nótur, á latínu)

GLORIA in excelsis Deo. *Gloria in excelsis Deo. Et in terra pax hominibus...* (nótur, á latínu)

HALELUIA. *Haleluia Dies sanctificatus* (nótur, á latínu)

SEQUENTIAN. *Grates nunc omnes reddamus Domino Deo* (nótur, á latínu).

Nú viljum vér allir þakka Guði vorum (nótur)

CREDO. *Credo in unum deum* (nótur, á latínu)

Hér eftir, áður en textinn Guðspjallsins verður framlesinn skal syngja þetta vers þrisvar. *Í dag eitt blessað barnið er borið* (nótur, 2 erindi)

Sömu leiðis eftir predikun skal þetta vers og svo syngja þrisvar. *Heiðra skulum vér herrann Krist, að hann maður oss fæddist af hreinni jómfú María og því gleðst //etc. ut supra//öll sveit englanna, kyrie eleison.*

Hér eftir fylgir pefatían hverja presturinn upp byrjar en Djákninn svarar til. *Dominus vobiscum* (nótur, á latínu)

SANCTUS. *Sanctus, Sanctus, Sanctus ... Hosanna in excelsis Benedictus* (nótur, á latínu)

Hér eftir fylgir áminningin til þeirra sem innar ganga þá *Faðir vor* og þá Sakramentisorðin. En strax þar eftir þessi söngur. *Tibi laus salus sit Christe* (nótur, á latínu)

AGNUS. *Agnus Dei qui tollis peccata mundi* (nótur, á latínu)

Pro Exitu. Puer natus in Bethlehem (nótur, 10 erindi á latínu)

//Hér eftir skal syngja *Guð veri lofaður*. En eftir þessun þennan sálm. *Borin er sveinn í Betlehem* (nótur, 10 erindi)//[Nóturnar færast aftar í G6]

En á smákirkjum þar sem ekki eru latínusöngsmenn þá skal fyrst strax eftir Introitum í móðurmáli syngjast þetta.

KYRIE. *Kyrie Guð faðir himnaríkja, son þinn þú sendir til jarðríkja* (nótur)

GLORIA. //Alleinasta guði í himnaríki sé etc.//[ÚT] *Dýrð heiður sé Guði í hæðum* (nótur)
[Var áður í III. hluta bókarinnar]

HALELUIA. *Halelúja. Eitt sveinbarn fætt oss sannarlega er* (nótur)

SEQUENTIAN í móðurmáli. *Nú viljum vér allir þakka Guði* etc.

Symbolum Nicænum.

Messu CREDO á íslensku, nóteruð sem næst má eftir latínunni. *Vér trúum allir á einn guð, skapara himins //etc. svo sem fyrsta sunnudag í jólaföstu.*//[Nótur í G6]

Áður en guðspjallstextinn er upplesinn. *Í dag eitt blessað barnið er* etc.

Eftir predikun. *Heiðra skulum vér herrann Krist.*

Strax þar eftir uppbyrji presturinn pefationem í móðurmáli á þennan hátt. ***Drottinn sé með yður.*** Djákninn: ***Og með þínum anda.*** (nótur)

SANCTUS. ***Heilagur, heilagur, heilagur ert þú Drottinn Guð*** (nótur)

Eftir Sanctus fylgi strax áminningin til þeirra sem ganga til Guðs borðs, þá Faðir vor og Innsetningarorðin. En á meðan //fólkið gengur innar//**sakramentum útdeilst** þá sé sungið. ***Þér sé lof og dýrð Jesú Krist*** (nótur)

Eftir Bessan. *Borinn er Sveinn í Betlehem* //etc. ut supra.//[Nótur hér í G6, voru frammar]

Annan dag jóla

INTROITUS í móðurmáli. *Frelsarinn er oss fæddur nú* etc. svo sem á jóladaginn.

//INTROITUS LATINUS. *Puer natus* etc. (ekki nótur)

HALELUIA. *Video coelos apertos* (nótur)

Haleluia í móðurmáli. Ut supra.//[Latínusöngur felldur út í G6]

HALELUIA. *Eitt sveinbarn fæðst oss,* etc. ut supra.

SEQUENTIAN. *Nú viljum vér allir þakka Guði* etc.

CREDO. *Vér trúum allir á einn guð.*

Fyrir predikun. *Í dag eitt blessað barnið er* //etc. Ut supra.//

Eftir predikun. *Heiðra skulum vér herrann Krist* etc.

Á meðan sakramentið/-um útdeilst. ***Þér sé lof og dýrð Jesú Krist*** etc. En ef ekki eru communicantes þá skal strax eftir versíð *Heiðra skulum vér*, syngja þennan sálm. Resonet in Loudibus //etc.// ***Syngi Guði sæta dýrð*** (nótur, 4. erindi)

Eftir blessan. *Borinn er Sveinn í Betlehem*, ut supra.

Þriðja dag jóla

Introitus á íslensku //og latínu eins og á Jóladaginn.//**og allur annar söngur, fyrir og eftir predikun, eins svo sem annan dag jóla.**

//HALELUIA *Hic est Discipulus ille* (nótur)

Haleluia á íslensku og allur annar söngur fyrir og eftir predikun til enda svo sem annan dag.//[ÚT í G6]

Sunnudaginn milli jóla og áttunda dags

//INTROITUS LATINUS. *Dum medium silentium.* (nótur)

HALELUIA. *Dominus regnavit* (nótur)//[ÚT]

Introitus á íslensku, Kyrie, Gloria, Sequentian eins og á annan dag jóla.

Credo, *Vér trúum allir á einn Guð, skapara himins,* etc. Versin fyrir og eftir predikun og allur annar söngur sem fyrr er umgetið á annan dag.

Á nýársdag

//Introitus á íslensku og allur annar söngur svo sem annan dag jóla.

INTROITUS LSTINUS. *Et postquam Consummati sunt dies octo* (nótur)

HALELUIA. eins og á Jóladaginn. *Dies sanctificatus* (án nótna)//[ÚT í G6]

Introitus á íslensku. ***Frelsarinn er oss fæddur nú.***

Kyrie, Grloria, Sequentian, Credo og allur annar söngur sem á Jóladaginn.

Eftir blessan þennan sálm. *Sá frjáls við lögmál fæddur er* (nótur, 8 erindi).

Sunnudaginn í milli //nýársdags//áttadags og þrettánda

//Allur söngur svo sem annan dag jóla.

INTROITUS LATINUS. Vultum tuum deprecabuntur ...Eruc tauit cor meum Verbum (nótur)

HALELUIA. Diffusa est gratia in Labiis tuis. (nótur)//[ÚT]

Allur söngur fyrir og eftir predikun sem á annan dag fyrir utan sunnudaga Credo, *Vér trúum allir á einn Guð skapara himins, etc. Pro Exitu má líka syngja Herodes grimmi því hræðist þú, etc. Sjá seinna í Grallaranum bland hymnanna.*

Pann þrettánda dag í jólum, skal syngja þennan sálm pro introitu með þeim nótum, *Í dag eitt blessað barnið er. Þá barnið Jesús í Betlehem* (án nótna en lagboði, 10 erindi)

INTROITUS LATINUS. Ecce advenit Dominator (nótur)

HALELUIA. Vidimus stellam eius in oriente (nótur)

Kyrie, Gloria, //Hale.// [ÚT], Sequent. og allur söngur **í móðurmáli** svo sem //annan dag jóla//á jóladaginn fyrir utan pefatiuna, sem **alleinasta er á sjálfri stórhátíðinni.**

Fyrsta sunnudag eftir þrettánda

//INTROITUS LATINUS. In excelso trono vidi sedere virum. ...Jubilate Deo omnis (nótur)

HALELUIA. Jubilate Deo omnis terra (nótur)//[ÚT í G6]

Messuupphaf á íslensku, Kyrie, Gloria, Haleluia, Sequentian, Credo (**Vér trúum allir á einn guð, skapara himins, etc.**), fyrir og eftir predikun, á meðan sacramentum er útskiptist allt svo sem annan dag. En hvar ekki eru communicantes þá syngist þessi sálmur. **Mildi Jesú sem manndóm tókst** (nótur, 5 erindi)

Eftir blessan Syngi guði //sanna//sceta dýrð, etc. ut supra.

Og með þessum hætti skal syngja alla sunnudaga, inn til Kyndilmessu //fráteknum Intoitu á latínu ut sequitur.//[ÚT]

//Annan sunnudag eftir þrettánda

INTROITUS LATINUS. Omnis terra adoret te Deus. (nótur)

HALELUIA. Laudate Deum Omnes Angeli eius (nótur)

Priðja sunnudag eftir þrettánda

INTROITUS LATINUS. Adorate Deum omnes Angeli eius (nótur)

HALELUIA. Dominus Regnavit exultet terra (nótur)//[ÚT í G6]

Á Kyndilmessu

//Introitus lat. *Suscepimus.*

HALE: *Te decet.* Ut infra Dom 8. post Trinitatis (ekki nótur)//[ÚT]

//Messuupphaf//Introitus á íslensku. **Með hjarta og tungu hver mann syngi hátt lof** (nótur, 8 erindi)

Kyrie, Gloria, Haleluia, Sequentian, Credo, fyrir og eftir predikun, sub communionem, allt saman svo sem annan dag jóla. En sé ekki communicantes þá syngist þessi sálmur. **Náttúran öll og eðli manns** (nótur, 9 erindi).

Eftir blessan þennan sálm. *Héðan burt með friði ég fer* (nótur, 4 erindi)

Þann //iiii, v, vi//IV. V. VI sunnudag eftir þrettánda.

Messuupphafs. //Adorate. Ut supra//[ÚT] Á íslensku *Náttúran öll og eðli manns*.

Kyrie, Gloria, Haleluia, Credo, eftir predikun, //allt svo// sem Dominica Prima Adventus. En séu ekki communicantes þá skal í staðinn offertorium syngja þennan sálm. *Allir Guðs þjónar athugið* (nótur, 4 erindi)

Eftir blessan. *Miskunna oss ó herra Guð* (nótur)

//INTROITUS LATINUS og HALELUIA skal vera svo sem Dominica 3. post Epipha.//[ÚT]

Sunnudaginn í níuviknaföstu//inngang//[út]

Messuupphaf á íslensku. *Náttúran öll og eðli manns* etc.

//INTROITUS LATINUS. Circumdederunt me gemitus. (nótur)

HALELUIA. De profundis clamavi. (nótur)//[ÚT]

Fyrir og eftir predikun svo sem Dominica Adventus.

Séu ekki Comunicantes þá skal strax eftir versíð *Heiðrum guð föður*, syngja þennan sálm, *Allir Guðs þjónar athugið*. Ut supra. Eftir blessan, *Miskunna oss ó herra guð*.

Annan sunnudag í níuvikvikna föstu

Allur söngur til enda sem fyrirfarandi sunnudag //utan

INTROITUS LATINUS. *Exurge quare obdormis Domine*. (nótur)//[ÚT í G6]

Sunnudaginn í föstuinngang

Messuupphaf//ið//. *Jesú Kristur til Jórdan kom af Jóhanni að skírast* (nótur, 7 erindi)

//INTROITUS LATINUS. Esto mihi in Deum. (nótur)

HALELUIA. *Domine non secundum Peccata nostra* (nótur)//[ÚT]

//En þar sem ekki er í latínu sungið þá er þetta//[ÚT] haleluia um alla föstu. *Halelúja. Drottinn Guð gjör ei við oss eftir syndum vorum* (nótur)

Séu ekki Comunicantes þá sé strax eftir *Heiðrum Guð föður etc.* sungnn eftirfylgjandi sálmur. *Gjörvöll kristnin skal gleðjast nú* (nótur, 10 erindi)

Á meðan sakramentum útdeilst syngist svo sem Dominica prima i Adventus.

Eftir blessan þennan sálm með tón *Halt oss Guð við þitt hreina orð. Svo elskaði Guð auman heim* (án nótna, með lagboða, 10 erindi)

Fyrsta sunnudag í föstu og alla sunnudaga um föstu

Messuupphaf//ið// í móðurmáli. *Af djúpri hryggð ákalla ég þig* (nótur, 6 erindi)

//INTROITUS LATINUS. Invocavit me et ego (nótur)

HALELUIA. *Domine non secundum*//[ÚT]

Á meðan sakramentum er útdeilt, skal syngja, *Ó Guðs Lamb*, etc. Eður *Jesú Kristur er vor frelsari*, etc.

Eftir blessan þennan sálm. *Jesú Kristi vér þökkum þér, þú frelstir oss* (nótur, 3 erindi)
[Tilheyrði áður þriðja sunnudegi í föstu]

Annan sunnudag í föstu

//INTROITUS LATINUS Reminiscere miserationum tuarum. (nótur)

HALELUIA. Domine non secundum //Peccata// **//[ÚT í G6]**

//Þriðja sunnudag í föstu

INTRO. LAT. Oculi mei semper (nótur)

HALELUIA. Domine non secundum

Séu ei Communicantes. *Gjörvöll kristni skal gleðjast nú.* **//[ÚT]**

//Eftir blessan. **Jesú Kristi vér þökkum þér** (nótur, 3 erindi)//**[Fer undir fyrsta sunnudag í föstu í G6]**

[Nýtt í G6]: Pann II. III. IV. V. sunnudag í föstu.

Allur söngur fyrir og eftir predikun sem fyrsta sunnudag í föstu.

//Miðföstu sunnudag

INTROITUS LATINUS. Lætare Ierusalem (nótur)

HALELUIA Domine non secundum//**//[ÚT í G6]**

//Sunnudag eftir miðföstu

INTROITUS LATINUS *Judica me Deus* (nótur)

HALELUIA Domine non secundum. (Gloria [svo] **//[ÚT í G6]**)

Á boðunardag Maríu [Messudagurinn færður hingað í G6, sjá efni hans hér fyrir neðan]

Sunnudaginn Palmarum

Messuupphafið í móðurmáli. *Af djúpri hryggð ákalla ég þig*, ut supra

INTROITUS LATINUS. Domine ne longe facias (nótur)

HALELUIA: Og allur söngur svo sem fyrirfarandi sunnudag, nema eftir blessan þennan sálm með þeim nótum *Halt oss Guð við þitt hreina orð, má og syngja undir þessum nótum. Þá Jesús til Jerúsalem.* (*//án nótna//, með lagboða, 6 erindi*). **[Nótur í G6]**

Á boðunardag Maríu

Messuupphafið á íslensku. *Guð þann engil sinn Gabríel* (nótur, 5 erindi)

//INTROITUS LATINUS. Rorate coeli de super (nótur)

HALELUIA. *Haleluia Angelus Domini nunciavit mariae* (nótur)//**//[ÚT í G6]**

Kyrie, Gloria, svo sem fyrsta sunnudag í aðventunni.

Eftir Bessun. *Mildi Jesús sem manndóm tókst //etc.//* svo sem á Kyndilmessu.

Á skírdag

Messuupphaf//ið// í móðurmáli. *Oss lát þinn anda styrkja* (nótur, 13 erindi)

//INTROITUS LATINUS. Nos autem gloriari oportet. (nótur)

HALELUIA. Domine non secundum.//

Á meðan Sacramentum útskiptist **syngist þessi sálmur.** *//Jesús Kristur er vor frelsari.// Tunga mín af hjartahljóði* (nótur, 6 erindi) **[Var áður undir skírdag í III. hluta]**

Eftir blessan //þennan sálm.// *Vor herra Jesús vissi það* (nótur, 8 erindi)

Á frjádaginn /föstudaginn/ langa takist undan allur fyrri partur messunnar og þar í staðinn skal syngja þennan sálm, hvern og syngja má með þeim nótum, *Gjörvöll Kristnin skal gleðjast nú etc.* //Ef vill// *Eilífur Guð og faðir kær* (nótur, 29 erindi).

Síðan *Nú biðjum vér* etc. Að honum enduðum sé lesin passían með stuttri útlekkingu.

Eftir predikun. *Jesús Kristur á krossi var* (nótur, 9 erindi)

Strax þar eftir fylgir áminningin til þeirra sem innar ganga og allt annað svo sem á skírdag.

Eftir blessan. *Þann heilaga kross vor herra bar* (nótur, 5 erindi)

Á Páskadaginn skal fyrst syngja þennan hymna, með //það// lag sem *Halt oss guð við þitt hreina orð. Allfagurt ljós oss birtist brátt* (án nótna, með lagboða, 6 erindi)

Þar næst þennan lofsöng fyrir messu upphaf. *Endurlausnarinn vor Jesú Krist* (nótur, 3 erindi)

INTROITUS LATINUS. Resurrexi et ad huc tecum (nótur, á latínu)

KYRIE. Kyrie eleison. (nótur, á latínu)

GLORIA. Gloria in excelsis Deo. Et in terra pax hominibus bonae voluntatis. (nótur, á latínu)

HALELUIA. Halleluia pascha nostrum immolatus (nótur, á latínu)

SEQUENTIAN. Victimae paschali laudes immolant Christiani (nótur)

CREDO. Svo sem á jóladaginn.

Af predikunarstólnum, áður en textinn er upplesinn sé sungið þrisvar þetta vers svo og eins eftir predikun. *Kristur reis upp frá dauðum* (nótur)

//Strax// Eftir versíð uppyrjað/-ast páfátian svo sem á jóladaginn með Dominus vobiscum. Vere dignum et justum est (nótur, á latínu).

SANCTUS og allur annar söngur //á meðan sacramentum útteilist svo//í latínu sem á jóladaginn.

//Eftir blessan sé sunginn *Dýrðlegi kóngur*, fyrir utan versin. Þau skal syngja að aftansöng þar eð vill.//Eftir blessan skal syngja þennan sálm í latínu eður íslensku. *Surrexit Christus hodie, Halleluia/ Dýrðlegi kóngur ó Kristi. Halleluia.*⁴⁸ (nótur, 5 erindi öll nóteruð) [texti á latínu og íslensku, 5 erindi]

//En// þar sem messan er ei sungin á latínu, þá sé **strax** eftir messuupphafið í íslensku sungið //svo// sem eftir fylgir.

KYRIE. *Kyrie Guð faðir miskunna þú oss* (nótur)

GLORIA. *Dýrð heiður sé Guði*, svo sem á jóladaginn.

HALELUIA. *Halleluia. Halleluia sætlega syngjum vér* (nótur)

SEQUENTIAN. *Páskalamb vér heilagt höfum* (nótur)

CREDO. *Vér trúum allir á einn guð, föður almáttugan.*

Fyrir og eftir predikun sé sungið þrisvar *Kristur reis upp frá dauðum* etc.

Páfátian uppyrjist **svo** sem á jóladaginn. *Sannlega er það tilheyrilegt og réttvíst, skyldugt og mjög hjálpsamlegt* (nótur).

SANCTUS. *Heilagur, heilagur* sem á jóladaginn //etc. Og allt annað á meðan sacramentið útteilist//

//Eftir blessan, *Dýrðlegi kóngur* etc. ut supra.//[ÚT Í G6]

Eftir blessan skal syngja, Í dag er Kristur uppstiginn, etc. ut supra.

⁴⁸ Mjög langt! Fann bara fyrstu tvær efnisgreinarnar við Google-leit.

Á Annan dag í páska/-um //og þriðja// allur söngur fyrir og eftir predikun sem á páskadaginn //frátekinni prefatione.// En á meðan fólk gengur innar skal syngja *Þér sé lof og dýrð*, svo sem annan dag jóla. En séu ekki communicantes þá skal syngja í staðinn offertorium þennan sálm. *Guðs son í grimmu dauðans bönd* (nótur, 10 erindi)

//Eftir blessan. *Dýrðlegi kóngur ó Kristi* etc. ut supra . Og með þessum hætti skal syngja alla sunnudaga til uppstigningardags að undanteknum messuupphöfum og haleluia á latínu þar sem messan er í latínu sungin.//[ÚT]

[Nótur í G6]: Eftir blessan *Dýrðlegi kóngur ó Kristi* fyrir utan versin, þau mega syngjast í aftansöng, þar eð vill, en þegar þessi sálmur er sunginn án versanna þá á að athugast þessi Tala, I. II. III. IV. *Dýrðlegi kóngur ó Kristi* (nótur)

//Fyrsta Sunnudag eftir páska

INTROITUS LATINUS. Quasi modo geniti. ...Exultate Deo (nótur)

HALELUIA. Angelus Domini. (nótur)

Annan sunnudag eftir páska

INTROITUS LATINUS. Misericordia Domini plena est terra. (nótur)

HALELUIA. Surrexit pastor bonus. (nótur)

Priðja sunnudag eftir páska

INTROITUS LATINUS. Jubilate Deo omnis Terra. (nótur)

HALELUIA. Surgens Jhesus. (nótur)

Fjórdá sunnudag eftir páska

INTROITUS LATINUS. Cantate Domino canticum novum. (nótur)

HALELUIA. Ut Dominica præcedante (ekki nótur)

Fimmta sunnudag eftir páska

INTROITUS LATINUS. *Vocem Iocunditatis annunciate* (nótur)

HALELUIA Surrexit Christus. (nótur)//[ÚT í G6]

Priðja í páskum syngist allur sami söngur sem annan dag, bæði fyrir predikun og eftir en Gloria og Credo eins og á sunnudögum.

I. II. III. IV. V. sunnudag eftir páska

Allur söngur sem á þriðja í páskum. En á meðan sakramentum útteilist má syngja *Jesú þín minning mjög sæt er*, etc. svo mikið eður lítið af sálminum sem vill og þörf gerist.

Á uppstigningardag

Messuupphafið á íslensku. *Í dag þá hátíð höldum vér* (nótur, 5 erindi)

//INTROITUS LATINUS. *Viri Galilæi, Quid admiramini suspicientes in Cælum Omnes gentes* (nótur)

HALELUIA. Ascendit Deus in Jubilatione. (nótur)//[ÚT í G6]

Kyrie, Gloria, Haleluia, Sequentian allt svo sem annan dag páska.

Fyrir og eftir predikun. Þetta vers þrisvar með tón, *Kristur reis upp frá dauðum. Kristur til himna upp fór* (án nótna, með lagboða, 1 erindi)

Eftir blessan þennan sálm með //það lag svo sem *Halt oss guð* etc.//lag *Allfagurt ljós oss, etc. Allir kristnir nú kátir sé* (án nótna, með lagboða, 16 erindi). [Nýr lagboði í G6]

Sjötta sunnudag eftir páska

Allur söngur á íslensku svo sem á uppstigningardag.

//INTROITUS LATINUS. Exaudi Domine vocem meam. (nótur)

HALELUIA. Ascendit Christus in altum (nótur)//[ÚT]

Á hvítasunnudag

skal syngja fyrst *Veni Sancte spiritus*. (nótur)

//Þar ekki er í latínu sungið þá syngi *Veni Sancte* í móðurmáli. Ut sequitur. ***Kom þú góði heilagi andi, fyll upp hjörtu þinna trúandi*** (nótur)

Má og syngja þennan sálm í staðinn, *Kom þú góði*, ef vill. ***Kom Andi heilagi í þínum gáfum*** (nótur, 11 erindi)

Þar næst þennan sálm með það lag svo sem *Halt oss guð, Umlíðið færði oss árið hér* (án nótna, með lagboða, 6 erindi).//[Færist aftur sama dag]

INTROITUS LATINUS. **Sapientiae 1**. Spiritus Domini replevit orbem terrarum ...Confirma hoc deus (nótur, á latínu)

KYRIE. Kyrie, fons bonitatis pater ingenite (nótur, á latínu)

GLORIA. Gloria in excelsis deo. Et in terra (nótur, á latínu)

HALELUIA. Haleluia. Veni sancte spiritus reple tuorum corda (nótur, á latínu)

SEQUENTIAN. Veni sancte spiritus, et emitte caelitus (nótur, á latínu)

CREDO í latínu svo sem á jóladaginn.

Fyrir predikun og eftir skal syngja þrisvar það fyrsta vers af sálminum *Nú biðjum vér heilagan anda*.

Prefatían. Byrjast með *Dominus Vobiscum* svo sem á jóladaginn. *Æterne Deus per Christum dominus nostrum* (nótur, á latínu).

Sanctus og allur annar eftirfylgjandi söngur til blessanarinnar svo sem á jóladaginn.

Eftir blessan skal syngja þennan sálm ***Veni creator Spiritus/Kom skapari heilagi andi*** (nótur, 7 erindi) [texti á latínu og íslensku í G6]

//Þar ekki er í latínu sungið þá syngist *Veni Sancte* í móðurmáli. Ut sequitur. ***Kom þú góði heilagi andi, fyll upp hjörtu þinna trúandi*** (nótur)

Má og syngja þennan sálm í staðinn, *Kom þú góði*, ef vill. ***Kom Andi heilagi í þínum gáfum*** (nótur, 11 erindi)

Þar næst þennan sálm með það lag svo sem//***Líka einnig þennan hymna, með lag Halt oss guð við þitt*** etc. ***Umlíðið færði oss árið hér*** (án nótna, með lagboða, 6 erindi).//[Færist hingað, var framar sama dag]

//En þar sem ei er messan á latínu sungin, þá skal allt syngja í íslensku svo sem hér stendur annan dag að frátekinni pefatíunni. Hana skal uppbyrja svo sem á jóladaginn, en syngja svo sem eftirfylgir.//[ÚT]

Þar ekki er latínusöngur brúkaður, þá skal syngja fyrst pro introitu, ***Kom þú Góði heilagi Andi***, etc. u. supra, síðan þetta Kyrie.

Kyrie Guð faðir sannur, gæsku og mildi brunnur (nótur).

Gloria, Dýrð heiður sé Guði, etc. svo sem á jóladaginn.

HALELUIA. *Haleluia, allt fólk nú á með sætri raust (nótur)*

SEQUENTIAN. *Kom Guð heilagi andi hér, og af himni hingað ber (nótur)* [Áður á 2. í hvítas.]

CREDO. *Vér trúum allir á einn Guð, föður etc. eins og á jóladaginn. Versið af predikunarstólnum, Nú biðjum vér heilagan anda, sem áður er umgetið. Má og syngja þetta vers í staðinn hins þrisvar sinnum, fyrir og eftir predikun, með tón Kristur reis upp frá dauðum.*

Kristur sinn anda sendi, sá oss lífs veginn kenndi, og huggar vora hrellda lund, helst þegar kemur dauða stund, haleluia. (án nótna, með lagboða)

Prefatían uppbyrjast svo sem á jóladaginn. *Sannlega er það tilheyrilegt og réttvíst, skyldugt og mjög hjálpsamlegt (nótur)*⁴⁹ //Heilagur et. svo sem annan dag jóla.//ÚT

Sanctus í móðurmáli svo sem á jóladaginn.

Eftir blessan, *Kom skapari heilagi andi, etc. u.supra.*

Annan dag hvítasunnu og hinn þriðja

//Messuupphafið í móðurmáli og Latínu svo sem á hvítasunnu. Kyrie, Gloria, Haleluia, *Gleðjist í Drottni* svo sem Dominica Prima Adventus /fyrsta sunnudag í aðventu/.

SEQUENTIAN. *Kom Guð helgi andi hér og af himni hingað ber (nótur)*⁵⁰

CREDO. *Vér trúum.* Ut supra.

Fyrir og eftir predikun eins svo sem á hvítasunnu. //ÚT í G6]

Allur söngur á íslensku, fyrir og eftir predikun sem á sjálfa hvítasunnu, en prefatían má undantakast.

//Á// meðan sacramentum útdeilst *Þér sé lof og dýrð //svo//* sem annan dag jóla. //En// séu ekki communicantes þá sé sunginn þessi sálmur. *Kom herra Guð heilagi andi, með hæstri náð uppfyllandi (nótur, 3 erindi)*

Eftir blessan. *Kom //Guð// skapari et.* Ut supra.

Dominica Trinitatis

Introitus í móðurmáli með tón *Jesú Kristi vér þökkum þér*, ut supra. *Guð vor Faðir vertu oss hjá (án nótna, með lagboða, 3 erindi)*⁵¹

INTROITUS LATINUS *Benedicta sit sancta Trinitas (nótur, á latínu)*

Kyrie og GLORIA svo sem á hvítasunnu.

HALELUIA //latinum//. *Haleluia. O Beata Benedicta Gloriosa Trinitas (nótur, á latínu)*

SEQUENTIAN. *Benedicta semper sancta sit Trinitas (nótur)*

CREDO. Svo sem á jóladaginn.

Eftir predikun *Heiðrum guð föður himnum á, etc.*

Prefatían. Byrjast með *Dominus vobiscum //etc.// Aeterne Deus qui cum unigenito (nótur).*

SANCTUS og allur annar söngur á meðan sacramentum útskiptist svo sem á jóladaginn.

Eftir blessan þennan sálm, með //tón//**þeim nótum**, *Halt oss Guð við þitt //hreina orð//.*

Sannheilagt ljós, samjöfn þrenning (ekki nótur, lagboði, 10 erindi)

Enn hvar sem ekki er í latínu sungið þá skal sungin vera fyrst sálmurinn, *Guð vor Faðir vertu oss hjá.*

Þar //eftir//**næst** þetta messu upphaf í móðurmáli. **Blessuð sért þú heilög þrenning** (nótur)

⁴⁹ Kemur hér í annað sinn m. nótum.

⁵⁰ Kemur hér í annað sinn m. nótum.

⁵¹ 2. og 3. erindi ekki skrifuð að fullu heldur bara fyrstu vísuorð í hvoru erindi.

Kyrie, Gloria, Credo, sem //fyrsta sunnudag adventu.//á hvítasunnu.

HALELUIA. *Haleluia heyr þú hin sæla blessaða dýrðarfulla þrenning* (nótur)

SEQUENTIAN. *Ó þú göfuglega þrenning.* (nótur)

Eftir predikun. *Heiðrum Guð föður* etc. Hvert vers syngja skal jafnlega allt til aðventu.

Prefatían byrjist svo sem á jóladaginn. *Sannlega er það tilheyrilegt og réttvíst...*⁵² (nótur)

SANCTUS. *Heilagur heilagur ertu guð allsherjar* //svo sem á jóladaginn.// [Nótur í G6]

Eftir blessan, *Sannheilagt ljós* ut supra.

//Dominica prima post Trinitates

Introitus í móðurmáli. *Guð vor faðir vertu oss hjá* (ut supra). Allt til Dominicam quartam.

INTROITUS LATINUS. Domine in tua Misericordi asperavi (nótur)

HALELUIA. Domine deus meus in te speravi (nótur)

HALELUIA. *Heyr þú hin sæla blessaða* etc.

Sé engin comonicantes þá sé sungið inn til Dominicam 10 þessi sálmur: *Allir Guðs þjónar*, ut supra. Dom. 4 eftir þrettánda. Eftir blessan. *Herra Guð í himnaríki, hann oss sinn vilja kenndi* (nótur, 12 erindi)

Og svo skal syngja allt til Dominicam quartam.

Dominica II post Trinitatis

INTROITUS LATINUS *Factus est Dominus* (nótur)

HALELUIA. Deus iudex justus fortis et patiens (nótur)

Dominica III post Tr.

INTROITUS LATINUS *Respice in me* (nótur)

HALELUIA. Diligam te Domine (nótur)

Dominica quarta post Trinitatis

Introitus í móðurmáli allt til Dominiam septimam. *Lifandi Guð þú lít þar á* (nótur, 7 erindi)

INTROITUS LATINUS. Dominus illuminatio mea (nótur)

HALELUIA. Haleluia Domine in virtute tua lætabitur (nótur)

Eftir blessan þennan sálm. *Hæsti Guð herra mildi huggun og náð oss send* (nótur, 7 erindi).//[Fellt út en íslensku sálmarnir notaðir undir „nýja“ messudaga]:

Þann I. II. III. sunnudag eftir Trinitatis

Introitus í móðurmáli. *Guð vor faðir vertu oss hjá*. [Var undir Dominica prima post Trinitatis] [Nýtt]: Kyrie og Gloria sem fyrsta sunnudag í aðventu. Haleluia, *Heyr þú hin sæla*. Sequentian, *Ó þú göfuglega þrenning*. Credo *Vér trúum allir á einn Guð, skapara himins og jarðar*, etc. Eftir predikun *Heiðrum Guð föður himnum á*. Meðan sacramentum er útdeilt *Ó guðs lamb saklaus*a, eður annar góður sálmur, sem til er gjörður í Grallaranum, og tímanum hentar, vide supra Dominica I. Adventus. Séu ekki Communicantes, þá má syngja, *Allir Guðs þjónar athugið*, sem Dominica 4. eftir þrettánda.

Eftir blessan. *Herra Guð í himnaríki, hann oss sinn vilja kenndi* (nótur, 12 erindi) [Tilheyrði Dominica prima post Trinitatis]

Þann IV. V. VI. sunnudag eftir Trinitatis

⁵² Aftur með nótum.

Introitus á íslensku, Allur annar söngur fyrir og eftir predikun, sem fyrsta sunnudag eftir Trinitatis. *Lifandi Guð þú lít þar á* (nótur, 7 erindi) [Tilheyrði Dominica quarta post Trinitatis] Eftir blessan. *Hæsti Guð herra mildi huggun og náð oss send* (nótur, 7 erindi). [Tilheyrði Dominica quarta post Trinitatis]

Á Jónsmessu Babtiste

Introitus á íslensku. *Lifandi Guð þú lít þar á*, og allur annar söngur fyrir og eftir predikun sem fyrirfaranda sunnudag.

//Messuupphaf í latínu. *De ventre matris meæ.* (nótur)

HALELUIA. *Inter natos mulierum.* (nótur)//[ÚT]

Eftir blessan skal syngja þennan sálm með lag, *Allfagurt ljós*, etc. *Eilífum föður öll hans hjörð* (án nótna, með lagboða, 6 erindi) [Var áður í III. hluta]

Á vitjunardag Maríu

Introitus á íslensku. //Af//*Með hjarta og tungu hver mann syngi*, etc //svo sem//eins og á kyndilmessu.

//INTROITUS LATINUS. *Gaudeamus omnes in Domino.* (nótur)

HALELUIA. *Te decet hymnus infra. Dom. viii. post trinitat*

Haleluia í íslensku. *Heyr þú hin sæla* etc. Svo sem á Trinitatis og svo framvegis til Dominicam 10.//[ÚT]

Allur annar söngur sem fyrirfarandi sunnudag. Meðan sacramentum útdeilst, *Þér sé lof of dýrt*, etc.

//Eftir blessan þennan sálm með tón *Halt oss Guð við*.//Pro Exitu skal syngja þennan sálm með hymna lag. [Ath. lagboða] *Fagnaðarboðskap birti þá* (án nótna, með lagboða, 9 erindi)

//Dominica V

INTROITUS LATINUS. *Exaudi Domine Vocem meam* (nótur)

HALELUIA. *In te Domine speravi* (nótur)

Dominica VI

INTROITUS LATINUS. *Dominus fortitudo plebis suæ* (nótur)

HALELUIA. *Omnes gentes plaudite* (nótur)

Dominica VII

Introitus í Móðurmáli, *Kært lof guðs kristni alltíð og veri glöð* (nótur, 13 erindi).

INTROITUS LATINUS. *Omnes Gentes plaudite.* (nótur)

HALELUIA. *Eripe me de inimicis meis.* (nótur)

Eftir blessan. *Guð miskunni nú öllum oss* (nótur, 3 erindi)

Dominica VIII post Trinitatis

INTROITUS LATINUS. *Suscepimus Deus misericordiam.* (nótur)

HALELUIA. *Te decet hymnus Deus in sion.* (nótur)

Dominica IX

INTROITUS LATINUS. *Ecce Deus adiuvat me.* (nótur)

HALELUIA. *Attendite popule meus in legem* (nótur)//[ÚT en íslenskir sálmar notaðir áfram]:

Pann VII. VIII. IX sunnudag eftir Trinitatis

Introitus á íslensku, eftir þeim fyrri Gröllum, *Kært lof Guðs Kristni alltíð*. [ekki lengur nóteraður í G6]

[Nýtt í G6]: Eður eftir þeirri dönsku sálmabók, þessi góði sálmur. *Mitt hjarta hvar til hryggist þú?* (nótur, 16 erindi)

Eftir blessan. *Guð miskunni nú öllum oss* (nótur, 3 erindi) [Tilheyrði áður Dominica VII]

Þann X. XI. og XII. sunnudag eftir Trinitatis

Introitus á íslensku. //Sem syngjast skal til þrettánda sunnudags.//[ÚT] *Heimili vort og húsin með* (nótur, 7 erindi).

//INTROITUS LATINUS. Dum clamarem ad Dominum (nótur)

HALELUIA. Exultate Deo adiutori nostro (nótur) //[ÚT í G6]

HALELUIA á íslensku. *Sætlega syngjum vér* etc. Svo sem á páskadaginn og svo framvegis inn til aðventu. Séu ekki Comunicantes þá skal frá þesum sunnudegi inn til aðventu syngjast þessi eftirfylgjandi sálmur með tón, *Óvinnanleg borg er vor Guð* //etc. sem 16. sunnudag eftir Trinitatis.// *Veröldinni vildi Guð, vináttu slíka veita* (án nótna, með lagboða, 4 erindi)

Eftir blessan þennan sálm með lag, *Vor herra Jesús vissi* etc. *Sælir eru allir nú án flekks lifa í rétttri trú* (án nótna, með lagboða, 5 erindi)

//Dominica XI. post Trinitatis

INTROITUS LATINUS. Deus in loco sancto suo. (nótur)

HALELUIA. Domine Deus Salutis meæ. (nótur)

Dominica XII post Trinitatis

INTROITUS LATINUS. Deus in adiutorium meum. (nótur)

HALELUIA. Domine refugium factus es (nótur) //[ÚT]

Þann XIII, XIII, XV sunnudag eftir Trinitatis

Introitus //á íslensku.//í móðurmáli. *Konung Davíð sem kenndi* (nótur, 6 erindi)

//INTROITUS LATINUS. Respice Domine in Testament. (nótur)

HALELUIA. Venite exultemus Domino (nótur) //[ÚT]

Allur annar söngur sem fyrirfarandi sunnudag.

Eftir blessan //þennan sálm.// *Væri nú guð oss eigi hjá* (nótur, 3 erindi)

//Dominica XIII

INTROITUS LATINUS. Protector noster aspice Deus. (nótur)

HALELUIA. Quoniam Deus Magnus et Dominus. (nótur)

Dominica XV

INTROITUS LATINUS. Inclina Domine aurem tuam. (nótur)

HALELUIA. Confitemini Domina et invocate. (nótur) //[ÚT]

Á Michaelis Messu

Introitus //á íslensku.//í móðurmáli. *Esais spámann ölaðist að fá...* (nótur)

Má syngja þessi orð undir sömu nótum //ef vill//: *Esaias Spámann í anda sá*

//INTROITUS LATINUS. Benedicite Domino omnes angeli (nótur)

HALELUIA. Inconspetu Angelorum. (nótur) //[ÚT]

Allur annar söngur sem fyrirfarandi sunnudag, fyrir utan hátíða Credo, *Vér trúum allir á einn Guð, föður almáttugan, etc.*

Eftir predikun í staðinn almennilegrar þakkargjörðar að Guð hann varðveitir oss fyrir sína heilaga engla þá skal syngjast þetta *Te deum laudamus í íslensku. Ó guð vér lofum þig vér játum þig einn Drottinn og herra* (nótur)

//Á meðan fólkið gengur innar.//Meðan fólk er til sakramentis. *Þér sé lof og dýrð, etc.*

Eftir blessan þennan sálm. *Þér þakkir gjörum, skapara vorum* (nótur, 11 erindi) [Var áður í III. hluta bókarinnar: Nokkrir hymnar...]

//Allur annar söngur sem fyrirfarandi sunnudag.//

Pann xvi, xvii, xviii sunnudag [Hástafir í G6: XVI. XVII. XVIII]

Introitus á íslensku allt til xix sunnudags. *Til þín heilagi herra guð, hef ég lyft sálu minni* (nótur, 13 erindi)

//INTROITUS LATINUS. Miserere mihi Domine quoniam. (nótur)

HALELUIA. In exitu Israel ex Egipto (nótur) //ÚT Í G6]

Eftir blessan. *Óvinnanleg Borg er vor Guð.* (nótur, 5 erindi)

//Dominica XVII

INTROITUS LATINUS. Iustus es Domine et rectum. (nótur)

HALELUIA. Dilexi quoniam exaudivit Dominus (nótur)

Dominica XIII

INTROITUS LATINUS. Da pacem domine sustinentibus te. (nótur)

HALELUIA. Laudate Dominum omnes gentes. (nótur) //ÚT Í G6]

Pann xix, xx, xxi sunnudag eftir Trinitatis [Hástafir í G6: XIX. XX. XXI]

Introitus í //íslensku//móðurmáli. *Sælir eru þeim sjálfur Guð* (nótur, 7 erindi)

//INTROITUS LATINUS. Salus populi ego sum, dicit Dominus (nótur)

HALELUIA. Dexter a dei fecit virtutem Dexter a. (nótur) //ÚT Í G6]

Eftir blessan skal syngja þennan sálm. Með tón, *Heimili vort og húsin með.* ut supra. etc. *Sæll er sá mann sem hafna kann* (án nótna, með lagboða, 5 erindi)

//Dominica XX

INTROITUS LATINUS. Omnia quæ fecisti nobis domine ...Magnus dominus (nótur)

HALELUIA. Qui confidunt in Domino sicut. (nótur)

Dominica XXI

INTROITUS LATINUS. In voluntate tua domine (nótur)

HALELUIA. De profundis clamavi ad te (nótur) //ÚT Í G6]

Á allra heilagra messu

Skal vera introitus í móðurmáli og allur annar söngur //svo// sem næsta fyrirfarandi sunnudag nema hátíða Credo. //þá//og á meðan sacramentum //útskiftist þá //útdeilst skal syngja, *Þér sé lof og dýrð etc.*

// INTROITUS LATINUS. Timeta Dominum omnes Sancti. (nótur)

HALELUIA. Iudicabunt sancti nationes. (nótur) // ÚT Í G6]

[NÝTT í G6]: Eftir blessan þennan sálm, með lag, *Tunga mín af hjarta hljóði*, má og syngja undir þessum nótum. *Uppá fjallið Jesús vendi, einnig lærisveinar hans* (lagboði og nótur, 7 erindi)

Þann xxii, xxiii, XXIV sunnudag eftir Trinitatis [Hástafir í G6: XXII. XXIII.]

//Introitus á íslensku með tón, *Hæsti Guð herra mildi. Vaknið upp kristnir allir og sjáið syndum við* (án nótna, með tón, 10 erindi) [Færst á þann XXV,XXVI,XXVII sunnud. e. Trin. í G6]

Introitus í móðurmáli. *Guðs son kallar komið til mín* (nótur, 16 erindi) [Nóterað hér í fyrsta sinn í G6]

//INTROITUS LATINUS. Si iniquitates observaveris. (nótur)

HALELUIA. Lauda anima mea Dominum. (nótur) // [ÚT í G6]

Eftir blessan. *Lofi Guð í hans helgidóm hans krisnir menn* (nótur, 4 einði)

//Dominica XIII

INTROITUS LATINUS. Decit Dominus Ego cogito (nótur)

HALELUIA. Qui sanat contritos corde (nótur)

Verði fleiri sunnudagar eftir Trinitatis þá skal eins introitus í latínu og allur annar söngur svo sem fyrirfarandi sunnudag, allt til Dominicam Adventus, utan þegar domincur xxvi eða xxvii verða þá má syngja eftir blessan þennan sálm. *Krists er koma fyrir höndum...* (nótur, 4 erindi)// [ÚT í G6 en sálmurinn *Krists er koma* færst á næsta messudag]

Þann XXV. XXVI. og XXVII. sunnudag eftir Trinitatis

Introitus á íslensku, með tón, *Hæsti Guð herra mildi*, etc. *Vaknið upp Kristnir allir, og sjáið syndum við* (án nótna, með lagboða, 11 erindi) [Tilheyrði áður XXII, XXIII sunnud. e. Trin.]

Eftir blessan. *Krists er koma fyrir höndum...* (nótur, 4 erindi) [Tilheyrði áður Dominica XXIII]

Á sunnudögum allra síðast eftir Exitum

[NÝTT í G6]: Þá fólk fellur fram má syngja þetta vers, sem venjulegt er allvíða í Skálholts stifti. *Frið veittu voru landi, voldugi faðir fyrr og síð* (nótur, 1 erindi).

[NÝTT í G6]: Má og syngja þetta sálmavers ef vill, tón, *Heiðrum vér Guð af hug og sál*, etc. *Vors herra Jesú verndin blíð* (án nótna, með lagboða, 1 erindi)

Endir Grallarans árið um kring.

[III. Annað efni] bls. 189

Messuembætti á bænadögum og samkomudögum þar þeir eru haldnir.

[Nýr titill í G6]: **II. Söngur og embættisgjörð á bæna og samkomudögum þar þeir eru haldnir**

//Fyrst sé sungið.//**Introitus. Nú bið ég Guð þú náðir mig** (nótur, 8 erindi)

Þar //eftir//**næst** þetta KYRIE. *Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison.* (nótur)

Það næst sé sunginn þessi lofsöngur/**Faðir vor** sem eftirfylgir. **Ó Guð vor faðir sem í himeríki ert** (nótur, 3 erindi).

Hér eftir skal syngja. *Nú biðjum vér heilagan anda.*

Eftir predikun skulu tvö ungmenni syngja litaniuna og skulu prestarnir halda fólkinu að svara þar til. Litanía í móðurmáli. Fyrsti kór: *Kyrirre eleison.* Annar kór: *Guð faðir miskunna þú oss.* o.s.frv. (nótur)

Pater de Caelis Deus. *Guð faðir í himnaríki.* Svar: *Miskunna þú oss* (nótur)

Propitius esto. *Vert oss líknsamur...* svarað: *Þyrn þú oss Drottinn Guð* o.s.frv. (nótur)

Peccatores. *Vér Aumir og Syndugir biðjum þig* (nótur)

Ó þú Guðs lamb sem burt tókst heimsins syndir – Miskunna þú öllum oss... (nótur)

Síðan fellur prestuinn á kné fyrir altarinu og syngur þessi vers. *Vér höfum syndgað með vorum forfeðrum* (nótur)

Þar eftir pronuncerar presturinn þessar collectur fyrir altarinu eina eður allar þrjár, segjandi.

Vér viljum biðja. Heyr þú almáttugi Guð og Eilífi faðir.... [o.fl. bænir].

//Þetta má syngja í staðinn Litaníu á útkirkjum þar sem litill söfnuður er. **Lát frá oss sæti herra** o.s.frv. (nótur).

Hér eftir sé lesnar bænirnar með sínum versum sem fyrir og síðan *Miskunna oss ó herra Guð* (eða) *Halt oss Guð við.*

[NÝTT:] Litaníu sálmur sem syngjast má á bænadögum með lag, *Faðir vor sem á himnum ert. Guðs föðurs á himnum helgist nafn...* (án nótna, með lagboða, 17 erindi) // [ÚT í G6]

Síðan snýr presturinn sér til fólksins og syngur blessunarorðin. Drottinn blessi þig og varðveiti þig etc.

//Um lönguföstu má syngja þessa sálma pro Exitu til skiptis. **Minnstu maður á minn deyð** (nótur, 9 erindi).// [Færist hingað – var áður í III. hluta]

//Annar Exitu með sama lag. **Syndugi maður sjá þitt ráð** (nótur, 12 erindi).// [Var áður í III. hluta]

Í staðinn Litaníu má og brúka þennan söng, einkum á útkirkjum þar sem litill söfnuður er, hvör líka má syngjast choraliter, af tveimur ungmennum í kórðyrum eður fyrir altaris gráðu. **Tak frá oss sæti herra syndir vorar** (nótur).

Hér eftir pronuncerar presturinn versin með bænunum og blessaninni sem fyrir er sagt. Exitus *Miskunna oss ó herra guð*, ut supra.

Þegar prestur stendur fyrir altari og fremur alla embættisgjörð á bænadögum, þá skal eftir Kongl. Maje. Kirkju ritual, fyrst syngja, *Nú bið ég Guð þú náðir mig*, eður annan yðrunarsálm, síðan *Kyrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison.* Þar eftir snýr presturinn sér fram og segir, *Drottinn sé með yður*, hvar til fólkið svarar, *Og með þínum anda.* Hér uppá fylgir Collectan, *Látum oss biðja* etc. vide infra. Þá snýr presturinn sér fram og les pistilinn Jacob 5. v. 16. til enda, síðan byrjar presturinn þennan sálm. **Faðir vor sem á himnum ert** (nótur, 9 erindi)

Hér eftir snýr presturinn sér fram og segir, *Drottinn sé með yður*, fólkið svarar. *Og með þínum anda.* Síðan syngur hann venjulegt bænadags evangeliám, Luc. II. v. 1. 2. 3. 4. (vide infra) Þar eftir sé sungið *Nú biðjum vér heilagan anda*, eður þessi sálmur með sama lag. **Heilagan anda áköllum nú** (án nótna, með lagboða, 4 erindi). [Var áður í III. hluta]

Síðan gengur presturinn í predikunarstólinn og útskýrir þann texta af heilagri ritningu sem hann sjálfur vill (nema það sé um lönguföstu, því þá er alleinasta predikað út af pínungar historíunni). Eftir predikun syngist litanian með bænunum sem áður er umgetið. Vilji nokkrir ganga til altaris á þessum tímum, þá handtérar presturinn ískreyddur messuklæðum, kvöldmáltíðar sakramentið eins og á sunnudögum. Eftir blessan má syngja *Miskunna oss ó herra guð eður, Gef þinni kristni góðan frið*, ut supra.

Þar sem haldnir eru bænadagar með inngöngu og útgöngu sumars og vetrar skal syngja Pro Exitu þessa tvo eftirfylgjandi sálma. 1. Þakkargjörð fyrir liðinn vetur og bænarförn uppá komandi sumar. **Ó herra Guð ég þakka þér** (nótur, 6 erindi). 2. Þakkargjörð fyrir liðið sumar, og bænarförn uppá komandi vetur. Með sama lag. **Ó Guð heilagur heilagur** (lagboði, 7 erindi) Á þeim almennilega föstu og bænadegi sem eftir kongl. Maje. háloflegu skikkun haldast á árlega, þann fjórða föstudag eftir páska.

Introitus. Konung Davíð sem kenndi, eður þessi sálmur. **Aví, aví mig auman mann** (nótur, 6 erindi)

Þar næst kyrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison. Síðan snýr presturinn sér fram segjandi, Drottinn sé með yður, etc. Collectan eftir nýju guðspjallabókinni, *Ó náðugi Guð, miskunnsami kæri faðir* etct. Pist... Esaia 55. Leitið Drottins meðan hann er að [...]

Síðan sé suginn þessi sálmur. **Á þig alleina Jesú Krist** (nótur 4 erindi)

Hér eftir snýr presturinn sér fram og blessar yfir söfnuðinn með venjulegri blessan. Pro Exitu Má syngja þennan sálm. **Ó vér syndum setnir** (nótur, 6 erindi)

Þar sem haldin er aptansöngur eður kvöldpredikun á þessum degi skal fyrst syngja þennan sálm. **Tak af oss faðir of þunga reiði** (nótur, 8 erindi) [Var áður í III. hluta]

Hér eftir skal syngja *Heilagan anda áköllum nú*, ut supra. Síðan gengur presturinn í stólinn og predikar út af tilsettu Evangelio, Matth. 3. Eftir predikun lesist bænin eins og í hámessunni. Síðan sé sungin sú stutta litania, Tak af oss sæti herra, etc. ;eð venjulegum versum og collectum, hvar uppá fylgir blessanin og síðast Exitus, Miskunna oss ó herra Guð, ut supra.

Eður þessi eftirfylgjandi sálmur, nýlega á íslenskt mál útsettur úr þeirri dönsku sálmabók, af P. J. S. Schola. m. **Á Guð alleina ég hef sett mitt traust** (nótur, 6 erindi)

//Einn bæna lofsöngur í allskins neyð og ofsóknum kristninnar og einkanlega í móti tyrkjanum hvörn ungdómurinn ætti líka að læra og iðka svo ekki falli úr minni það rán sem skeði hér í landi af tyrkjans áhlaupum. Anno mdcxxvii. Má syngja stundum pro exitu á bænadögum eftir því sem tíðinni hagar. **Eilífi Guð vort einkaráð einn faðir og vor herra** (nótur, 15 erindi)

//[Færist hingað úr III. hluta]

Collecta, pistill og guðspjall á bænadögum. [...]

III. Nokkrir hymnar sálmar og lofsöngvar á þeim sérlegustu hátíðum. Líka á kvölds og morgna, utan kirkju sem innan.

Um jóla tímann

Hymnus. Veni redemptor. **Nú kom heiðinna hjálparráð** (nótur, 8 erindi)

Andleg vísna um holdgan og hingaðkomu herrans Christi með sama lag. *Af Adam er um allan tíð* (án nótna, lagboði, 12 erindi)

Hymnus. Conditor alme. *Skaparinn stjarna herrann hreinn*. (nótur, 7 erindi)

Hymnus. Corde natus ex parentis. *Af föðurs hjarta barn er borið* (nótur, 6 erindi)

Hymnus. Christe redemptor. *Kristur allra endurlausn og bón*. (nótur, 7 erindi)

Hymnus. Splendor paternæ gloriæ. Með sama lag. *Föðurins tignar ljómandi ljós* (án nótna, með lagboða, 9 erindi)

Hymnus. Agnoscat omne seculum. *Játi það allur heimur hér* (nótur, 9 erindi)

Hymnus. Verbum supernum prodiens. Með sama lag. *Orð himneska út gekk til vor* (án nótna, með lagboða, 5 erindi)

Hymn. A Patre Unigenitus. Með sama lag. *Af föðurnum son eingetinn* (án nótna, með lagboða, 6 erindi)

Hymnus. A solis ortus cardine. *Svo vítt um heim sem sólin fer*. (nótur, 8 erindi)

Hymnus. Dies est leticiæ. Með þeim nótum. *Í dag eitt blessað barnið er, etc. Hátíð hæst er haldin sú, himna kónigs tilkoma* (án nótna, með lagboða, 4 erindi)

Hymnus. Virgo dei genitrix. *Móðir guðs og meyjan skær* (nótur, 4 erindi)

Um holdgan og fæðing herrans Kristi út af Guðspjallsins historíu. Við lag. *Hátíð hæst er haldin sú. Jómfrú María ólétt var* (án nótna, með lagboða, 10 erindi)

// Ein gömul kristileg vísa. *In dulci jubilo/Glaðir syngjum svo* (án nótna, 4 erindi) // [ÚT Í G4] [inn aftur í G6]

Engla lofsöngur um blessaða barnið Jesum af öðrum cap. Luce: *Ofan af himnum hér kom ég* (nótur, 15 erindi)

Ein gömul kristileg vísa um Kristi fæðing. *In dulci iubilo/Glaðir syngjum svo* (latína og íslenska, 4 erindi)

Cæleste Organum. Gömul sequentia, sem sungin var í kristilegri kirkju, af fæðingunni herrans Kristi. Snúin af latínu. *Hátíð þessa heimsins þjóð, himnesku organ hljóð* (nótur)

[NÝTT: Sú fagra sequentia, In sapientia disponens omnia. Um sending Guðs sonar af himnum í vort hold. Má syngjast á öllum stórhátíðum ársins og oft. Útlögð af S. Ólafi Guðmundssyni. *Guðdómsins hæsta náð* (nótur v. öll erindi)

//Responsorium og lofsöngur um Jesu Christi hingað komu í fæðing með lag Grates nunc. *Lofið Guð góðir kristnir menn*. (ekki nótur). Versus. Eður inntak með þeim nótum. Huic oportet. *Þökkum jafnan guði... Responsorium... Inntakið... Responsorium... Inntakið... Responsorium... Inntakið.../[Breytist í G6]:*

Responsorium og lofsöngur um Jesu Christi hingaðkomu og fæðing er sungið af tveimur ungmennum og kórnum til skiptis. Versin eru undir því lagi *Nú viljum vér allir þakka Guði vorum herra*, en inntakið af kórnum sem [hönum] ber jafnan að vér syngjum etc. *Lofið Guð góðir kristnir menn* (ekki nótur, 4 erindi)

Benedicamus. Með lag *Faðir vor sem á himnum ert, etc. Eitt barn er borið í Betlehem* (án nótna, með lagboða, 3 erindi)

Á nýársdag

Barnasöngur við tón *Ofan af himnum. Jesú vor endurlausnari* (án nótna, með lagboða, 6 erindi)

Nýársvísa. Að óska góðs öllum stéttum, með lag *Heiðra skulum vér herran Krist. Guð láti Söng vorn ganga nú* (án nótna, með lagboða, 21 erindi)

//Þakkargjörð fyrir umliðið ár.// Þakkargjörð fyrir umliðið ár á að syngjast á Nýársdag og byrjast af predikunarstólnum, strax eftir endaða perdikun, hvað gleymst hefur inn að setja í fyrsta parti þessa Grallara. *Gæsku guðs vér þrísam* (nótur, 6 erindi)

Á þrettánda

Hymnus. Hostis Herodes. Með lag: *Agnoscat*, etc. *Herodes grimmi því hræðist þú* (án nótna, með lagboða, 5 erindi)

Hingað heyrir sá sálmur *Þá barnið Jesús í Betlehem* (ut supra). Á þrettánda.

Á hreinsunardag Maríæ

//Tonus.// Með tón, *Ofan af himnum. Jesús í fátækt fæddist þú* (ekki nótur, 8 erindi)

Hymnus. Fit Porta Christi. Með tón *Conditor alme* etc. *Guðs syni hægast hlið sú var* (án nótna, með lagboða, 4 erindi)

Á boðunardag Maríæ

//Með lag: Dies est leticia. *Í paradís þá Adam var* (ekki nótur) // [ÚT í G4]

//[NÝTT í staðinn:] *Mildi Jesús sem manndóm*. Ut supra.

Hingað heyrir allir fyrirfarandi sálmar sem hljóða uppá holdgan og hingaðkomu herrans Kristi.//[ÚT í G6]

má syngja þá sálma sem hlíða uppá holdgan og hingaðkomu herrans Kristi, vide supra.

Á skírdag

Hymn. Pange lingua. *Tunga mín af hjarta hljóði* (nótur)//[ÚT – fer í Grallarahlutann]

Af dauða og þínu herrans kristi. Hymnar, sálmar og lofsöngvar.

Hymnus. Vexilla regis. *Konungsins merki framkoma hér* (nótur, 8 erindi)

Hymn. Rex Christe. Með lag. Christe redemptor. *Skaparinn Christe kóngur vor* (án nótna, 6 erindi)

Hymnus Magno salutis gaudio. Með lag, *Þá Jesús til Jerúsalem. Hæsta hjálpræðis fögnuði*. (nótur) [Nótur tekur út, settur lagboði]: (án nótna, með lagboða, 8 erindi).

Gamall páska dags lofsöngur. *Lausnarinn Kóngur Christe*. (nótur, 6 erindi)

//Hingað heyrir Exitus á pálmadag þá Jesús til Jerúsalem etc.//[ÚT]

Sálmur af þínunni herrans Kristi. Eftir fjórum Guðsspjallamönnum. Með tón *Vor Herra Jesús vissi það*. *Adams barn þín synd var svo stór* (án nótna, með lagboða, 23 erindi)

//Einn hjartnæmur sálmur. Hvörnin maður skal réttilega hugleiða þínuna Chrsiti með tón *Halt oss guð við þitt hreina orð*. *Syndugi maður sjá þitt ráð* (ekki nótur) // [Fer í II. hluta]

//Einn sálmur um gagn og nytsemi þínunnar Christi. Christus in Cruce. *Minnstu maður á minn deyð* (ekki nótur)//[Færist í II. hluta í G6]

Annar lofsöngur um herrans Kristi þínu. *Jesús sem að oss frelsaði, einn var hann saklaus fundinn* (nótur, 8 erindi)

Á páska hátíðinni út af upprisu herrans Jesú Christi nokkrir //sálmar//hymnar og lofsöngvar.

Hymnus allfagurt ljós. Ut supra.

Á páskadaginn//[ÚT]

Hymnus. Sermone blando Angelus. Með lag, *Allfagurt ljós oss birtist brátt*, etc. *Fagnaðar kenning kvinnum fær* (án nótna, með lagboða, 8 erindi)

Hymnus. Ad Cænam Agni, með sama lag. *Kristnin syngi nú sætleiks lof* (án nótna, með lagboða, 8 erindi)

Hymnus. Jesu nostra redemptio. *Jesú endurlausnin vor ertu og hjartans girndin stór* (nótur, 5 erindi)

Einn //lítill//stuttur lofsöngur um upprisu herrans Christi. Með lag. *Kristur reis upp frá. Upprisinn er Kristur af öllum kvölum leystur* (án nótna, með lagboða, 2 erindi)

//Annar lofsöngur með lag. *Borinn er sveinn.* //Upprisinn er nú Jesú Krist Alleluia. (ekki nótur)//(Færist aftar) [NÝTT:] *Í dag oss Kristur upp aftur reis*//[ÚT í G6]

//Enn einn lofsöngur með sama lag.//Einn annar lofsöngur og responsorium út af upprisunni Kristi. Með tón, *Í dag er Kristur upprisinn, etc. Upprisinn er nú Jesú Krist, Haleluia* (án nótna, með lagboða, 19 erindi)

Á uppstigningar hátíð drottins vors Jesú christi hymnar og lofsöngvar

Barnasöngur á uppstigningardag. Með tón. //Borinn er sveinn//. // *Ascendit Christus hodie...* // [ÚT] *Í dag er Kristur uppstigninn* (án nótna, með lagboða, latína og íslenska) [Latínan út í G4, bls. 229] [Lagboði út í G6]

Hymnus. Festum nunc celebre. *Nú er á himni og jörð.* (nótur, 6 erindi)

Hymnus. Vita sanctorum. *Heill helgra manna, heiður englanna* (nótur, 6 erindi) [Nýtt lag við textann í G4]

Lofsöngur út af uppstigningar historíunni. Má syngja svo sem *Allfagurt ljós oss birtist brátt. Fertugasta dag páskum frá* (án nótna, með lagboða, 14 erindi)

//Á hvítasunnu hymnus. Veni sancte spiritus. Má syngja sem, *Nú biðjum vér heilagan anda: Heilagan anda áköllum nú* (án nótna, með lagboða) // [Færist í II. hluta]

//Hymn. Beata Nobis stendur á hvítasunnu og fleiri aðrir sem fyrri í Grallaranum standa.//[ÚT] *Hvítasunnusálmur eru áður innkomnir.*

Á Trinitatis sunnudag

Hymnus. O lux beata. *Ó þú þrefalda eining blíð* (nótur, 3 erndi)

Hymnus. Adesto Sancta Trinitas. Með sama lag. *Heilaga þrenning hjá oss sért* (án nótna, með lagboða, 5 erindi)

Einn lofsöngur af verkum heilagrar þrenningar. Með sama lag. *Ó guð sannur í einingu og eilífur í þrenningu* (án nótna, með lagboða, 12 erindi)

Einn lítill bænasálmur til heilagrar þrenningar. //Við tón. *Allfagurt ljós// Ó herra Guð oss helga nú* (án nótna, með lagboða, 4 erindi) [Nótur í G6 – lagboði dettur út]

Á Jóns messu Baptiste hymnus

//Æterno Gratias Patri. Með sama lag. *Eilífum föður öll hans hjörð* (án nótna)// [Færist í Grallarahluta]

Lofsöngur Zachariæ, með tón, *Sælir eru þeim sjálfur Guð, syndir af náð tilgefur, etc.* Má og syngja undir þessum nótum. *Blessaður að eilífu sé, Ísraels herran hæsti* (nótur og lagboði, 6 erindi) [Var áður undir Lofsöngvum á kvöld og morgna í sama kafla]

//Á vitrunarhátíð Maríu// Á boðunardag Maríæ.

Magnificat eður lofsöngur Maríæ, með sama lag. *Lofsöng Guði Mey María, mín sál vorn Drottinn tignar* (án nótna, með lagboða, 5 erindi) [Var áður undir Lofsöngvum á kvöld og morgna í sama kafla]

Annar sálmur Út af historíunni. Luc.i. Með lag, *Kristur allra. María gekk inn til Elisabet* (án nótna, með lagboða, 8 erindi)

//Hymnus. *Fagnaðarboðskap.* Ut supra.

Hym. Æterne Gratias tibi. Tón, *Umlíðið færði oss. Eilífi faðir allir vér...* (án nótna)//[ÚT]

Á Michaelis messu

//Hymnus. Dicimns Grates, Tonus. *Heill helgra. Þér þakkir gjörum, skapara vorum* (ekki nótur)//[Færist í Grallarahlutann]

Enn //annar//fagur sálmur af englunum. Tón: *Guðs son kallar komið til mín. Rétt kristni hæstum Guði holl* // (nótur) // [Ekki nótur í G4] (*án nótna, með lagboða, 15 erindi*)

//Nokkrir góðir iðranar og bæna sálmar daglega að syngja.

Hymn. Iesu dulcis memoria. *Með hymna lag. Jesú minning mjög sæt er* (ekki nótur)//[ÚT í G6]

//Hymn. Aufer immensam. Tón. *Heill helgra manna. Tak af oss faðir, of þunga reiði* (ekki nótur) // [Færist í II. hluta]

Einn iðranarsálmur. Tón. *Kóng/Konung Davíð sem kenndi. Ég aumur mig áklaga, um brot og flesta synd* (*án nótna, með lagboða, 9 erindi*)

Lofsöngvar á kvöld og morgna að syngja bæði innan kirkju og utan

//Magnificat. Lofsöngur Maríu. Tón: *Sælir eru þeim sjálfur Guð. Lofsöng Guði Mey María, mín sál vorn Drottinn tignar* (ekki nótur) // [Færist á Boðunardag Maríu]

//[NÝTT:]Benedictus. Lofsöngur Zacharía. Luc. i. *Með sama lag. Blessaður að eilífu sé* (ekki nótur) // [Færist undir Jónsmessu, í sama kafla]

//Annað magnificat. Tón. Nú bið ég Guð. *Herra minn Guð ég heiðra þig* (*án nótna*)//[ÚT í G4]

//SALVE REGINA. Einn kristilegur lofsöngur sem syngjast má til aftansöngs, þar hann er haldinn. *Salve Jesu Christe vor frelsari* (nótur) // [Færist aftar í sama kafla]

Kvöld sálmar.

Christe qui lux **es et dies**. *Dagur og ljós þú Drottinn ert* (nótur, 7 erindi)

Sami sálmur með öðrum hætti. *Kristur þú klári dagur ert* (nótur, 7 erindi)

Hymnus. Deus Creator omnium. *Einn Guð skapari allra sá* (nótur, 8 erindi)

Enn einn bæna lofsöngur á kvöld með sama lag. *Nú hefst nóttin og hylur dag* (*án nótna, með lagboða, 6 erindi*)

Hymnus. Te Lucis ante Terminum. *Eftir Guðs vilja gengur það* (*án nótna, 5 erindi*)

Hymnus. Iesu Redemptor Seculi. //Tón, *Jesú Endurlausnin vor.// Jesú frelsari fólks á jörð* (*//án nótna, með lagboða//, 5 erindi*) [Lagboði út og nótur inn í G6]

Enn einn bænar lofsöngur á kvöld. Má syngja sem *Dagur og ljós. Sólarljós nú fer burtu bratt* (*án nótna, með lagboða, 6 erindi*)

[NÝTT í G6]: Þakkargjörð og barnasöngur af catechismo Lutheri. Má syngja sem *Dagur og ljós þú Drottinn ert. Guð minn faðir ég þakka þér, hinn son Jesúm að gafst þú mér* (*án nótna, með lagboða, 4 erindi*)

Enn ein kristileg kvöldvísa. Tón. *Af djúpri hryggð. Í svefni og vöku sannlega vér* (*án nótna, með lagboða, 11 erindi*)

// SALVE REGINA. Einn kristilegur lofsöngur sem syngjast má til aftansöngs, þar hann er haldinn. *Salve Jesu Christe vor frelsari, þú sem alla Guðs reiði yfir vannst* (nótur) // [Færist hingað í G6 (færðist aftast í G4)]

Sá nafn drottins Jesú Kristi blessað, haleluia [...]

Bænar og þakklætis sálmar á morgna

// Dagur rennur. Tón. *Dagur og ljós. Dagur rennur og sýnir sig, sæti faðir vér lofum þig*. (ekki nótur) // ÚT

Morgunsöngur. Tón. //Rétt Kristni hæstum Guði holl//*Guðs Son kallar komið. Dagur burt tekur dimma nátt* (*án nótna, með lagboða, 8 erindi*) [Nýr lagboði í G4]

Hymnus. Iam Lucis orto **sydere**. Tón, *Einn Guðs skapari. Klár Dagur og ljós nú komin er* (án nótna, með lagboða, 5 erindi)

[NÝTT í G4:] Sami himni með öðrum hætti. //Ein Dag tíða hymni.//uppá dagstíðirnar. **Ljósan daginn nú líta má** (án nótna, með lagboða, 5 erindi)

[NÝTT í G6:]Enn einn morgunsöngur. Með það lag, *Kristi þú klári dagur ert, etc. Standið upp Kristi börnin blíð* (án nótna, með lagboða, 9 erindi)

Enn einn lofsöngur á morgna. Tón, *Dagur og ljós þú D. e. Bjartur dagur nú byrjar hér* (án nótna, með lagboða, 7 erindi)

[Aftur inn í G6 (færist frammar):] Ein góð dags vísa úr dönsku snúin. **Dagur í austri öllu, upprenandi nú skín** (nótur, 10 erindi).

[NÝTT í G4:] Ein morgunbæn fyrir allra handa stéttum. Með lag. *Konung Davíð sem kenndi. Himneski Guð vor herra, heiður og lof sé þér..* (án nótna, með lagboða, 12 erindi)

///Enn ein Dags vísa. **Dagur í austri öllu, upprenandi nú skín...** (nótur)// [ÚT í G4]// [Inn aftur í G6, þá f. framan *Himneski Guð vor herra*]

///SALVE REGINA. Einn kristilegur lofsöngur sem syngjast má til aftansöngs, þar hann er haldinn. **Salve Jesu Christe vor frelsari, þú sem alla Guðs reiði yfir vannst** (nótur)///[Færist hingað í G4] [Færist frammar í G6]

///[NÝTT í G4]: Messu Credo á íslensku. Nóteruð sem næst má eftir latínunni. Sem syngja má á útkirkjum á hátíðum. **Vér trúum allir á einn guð...** (nótur)//[ÚT í G6]

//Bænarlofsöngur í allskyns neyð og ofsóknum Kristninnar. Og einkanlega í móti tyrkjanum hvern ungdómurinn ætti líka að læra og iðka svo ekki falli úr minni það rán sem skeði hér í landi af Tyrkjans áhlaupum. Anno M.D.C.Xxvii. [1627] Með tón. Af djúpri hryggð ákalla.

Eilífi guð vort einkaráð einn faðir og vor herra (ekki nótur)//[Færist í II. kafla í G6]

//Gloria sem syngja skal á hátíðum. **Gloría Dýrð heiður sé Guði í hæðum, og á jörðu friður öllum mönnum...** (nótur)//[Færist í Grallarahlutann]

//Annað messu Credo sem syngjast má á hátíðum af þeim sem það girnast. **Vér trúum allir á einn Guð.** (nótur)//[ÚT í G6]

[NÝTT í G6]: Te deum laudamus. Lofsöngur þeirra heilögu lærifeðra Ambrosii og Augustini, snúinn í söngvísu, af D. Mart. Luth. Má syngja í morgunsöng á sunnudögum, þar hann er haldinn og oftast þá vill. Fyrsti kór: **Herra Guð þig heiðrum vér...** Annar kór: **Herra Guð vér þökkum...** (nótur).

[NÝTT í G6]: Symbolum Athanasii. Qvicunq, vult salus esse: Með lag, *Nú kom heiðinna hjálparráð, etc.* Má og lagast við þann tón, *Herra Guð þig heiðrum vér, etc.* **Hver sem vildi að hólpinn sé, helga trú** (án nótna, með lagboða, 22 erindi).

[NÝTT í G6]: Þetta symbolum Nicænum, eður messu Credo eftir gamallri Versione, látum vér hér með fylgja, helst eftir því það er alkunnugt og tíðkanlegt víðast í suðurstiftinu, á hátíðsdögum. **Vér trúum allir á einn guð. Föður almáttugan...** (nótur)

[NÝTT í G6]: Gloria. Sem syngjast má stundum bæði í kirkjunni og heima í húsunum, þá ekki er embættisgjörð framin. Tón, *Alleinasta Guði í himnaríki, etc.* **Heiður sé Guði himnum á, og hæðst lof fyrir náð sína** (án nótna, með lagboða, 4 erindi)

IV. Nokkrir hjartnæmir sálmar um dauðann sem syngjast mega vfir greftran framliðinna.

Þegar lík kemur til kirkju, þá sé það inn borið eftir venju, og sé hringt ei fyrir hinum dauða, heldur að uppvekja þá enu líföndu. En á meðan líkið er innbórið í kirkjuna, eður útborið til síns hvíldarstaðar, þá skal syngja þann sálm, *Héðan í burt með friði ég fer*, etc. eður *Af djúpri hryggð ég ákalla þig*, ut supra. Í Grallaranum þar næst einhverja af þessum eftirfylgjandi sálum.

Media vita in morte sumus. *Mitt í lífi erum vér* (nótur, 3 erindi) [Var í 1. útgáfu m. nótum]

Bænar sálmur um góðan og kristilegan afgang af þessum heimi. *Minn herra Jesú maður og Guð, sem mæðu, þínu, spott og deyð* (nótur, 12 erindi)

Sami sálmur á Latínu, með sama tón. *Iesu Deus siens homo, affixus es patibulo* (án nótna, með lagboða 12 erindi)

Hjartnæmur sálmur um góða burtför. *Þá linnir þessi líkams vist, og leiðir þú mig frá heimi* (nótur, 9 erindi)

Sami sálmur í latínu, Cum mortis hora me vocat, með sama lag. *Cum mortis hora me vocat, Et vita deferenda* (án nótna, með lagboða, 4 erindi)

Á meðan menn fylla gröfina með mold, sé sunginn þessi eftirfylgjandi sálmur, eður fleiri ef þörf gjörist. *Nú látum oss líkamann grafa* (nótur, 8 erindi) [Var í 1. útgáfu]

Þegar heim er gengið frá gröfinni sé sungin þau tvö síðustu vers af fyrirfarandi sálmi, *Sofi hann (hún) nú hér í friði*, etc.

Kristileg umþenking dauðans, ort af sál S. Hallgrími Péturssyni, tón, *Dagur í Austri öllu*, etc. *Allt eins og blómstrið eina, upp vex á sléttri grund* (án nótna, með lagboða, 13 erindi)

Bænar sálmur um góða burtför, ortur af S. Sigurði Jónssyni. Tón, Faðir vor sem á himnum ert, etc. Ó Jesú, Jesú, Jesú minn, Jesú mitt líf og hertoginn (án nótna, með lagboða, 11 erindi).

Bænar sálmur, að vér mættum á dauðan ætíð minnast, af þeim 39. ... 90. Sálmur útdreginn. *Um dauðann gef þú drottinn mér, ég daglega* (nótur, 5 erindi)

Huggunarsálmur í Dauðans tíð. Tón, Guð miskunni nú öllum oss. *Lifandi drottinn líkna mér, lát mig náð þína finna* (nótur, 5 erindi).

Einn góður sálmur hvernig maður skuli búa sig til dauðans. *Við dauða mig ei veja má* (nótur, 3 erindi).

Einn huggunarsálmur. Með sama lag. *Glaður nú deyja vil ég víst* (nótur, 4 erindi)

Annar huggunarsálmur mót dauðanum. *Lambið Guðs og lausnarinn* (nótur, 6 erindi)

Hymus Prudentii in Exequiis. *Iam mæsta quisce querela* (nótur, á latínu, 10 erindi)

Sami sálmur á íslensku, með sama tón. *Syngjum vér ei sáluga bræður* (án nótna, með lagboða, 10 erindi)

Sami sálmur útsettur á íslensku, af S. Stephan Ólafssyni, að Vallanesi, má syngja nær með sama lagi og *Iam moesta quisce querela*. *Þennan tíð þungbært líð þverri bar* (án nótna, með lagboða, 10 erindi)

Confessio fidei Christianæ, með lag, *Vér trúum allir á einn Guð*, skapara himins og jarðar, etc. In deum omnes credimus, Creator em huius mundi (án nótna, með lagboða, 3 erindi)

Tvö síðustu vers af sálminum *Mandemus istud nunc humo, corpus*. Tón, *Nú látum oss líkamann grafa*, etc. *Nunc hunc sepultum linquimus* (án nótna, með lagboða, 2 erindi)

Margreifa Albrechts af Brandenburg, vísa og symbolum. Tón, *Náttúran öll og eðli manns*, etc. *Verði ætíð hvað vill minn guð* (án nótna, með lagboða, 4 erindi).

//Psalm 98. Syngið hátt lof Drottni öll veröldin, syngið vegsamið og lofið. Lofið drottinn meður hörpum og psalmum, meður herlúðrum og básúnum.
Psalm. 150. Allt hvað andardrátt hefur, lofi Drottinn, Haleluia.

Prykkt á Hólum í Hjaltadal. Anno M.DC.L.

Prykkt á Hólum í Hjaltadal. Af Jóni Snorrasyni. Anno, 1679.//[ÚT í G6]

REGISTUR þeirra sálma og söngva sem finnast í þessum Grallara.
[efnisyfirlit með blaðsíðutali, sálmar í stafrófsröð]

ERRATA.

Það helsta sem fundist hefur misprentað í þessari bók er þetta. Í formála hr. Guðbrands.....

APPENDIX Sem er stutt undirvísun um einfaldan söng, fyrir þá sem lítið eður ekki þar úti lært hafa, en grynast þó grundvöllinn að vita og sig framar að iðka.

I. Um GAMMANN og Lyklana

II. Um linan og harðan söng, eður þar á milli.

III. Um samhljóðandi nótur sem söngvararnir kalla intervalla musica, það er viss bil á milli hljóðanna.

IV. Um krapt og merking nótnanna, Item um dragnótur.

V. Um nokkur teikn í söngnum.

VI. Um Coral-söng og figurat-söng

Þessum blaðsíðum sem eftir eru af arkinu til uppfyllingar, sest hér til ein góð áminning og uppvakning fyrir þá sem ganga vilja til Guðs borðs, hvör og svo lesast má fyrir Vommunivantibus, áður en þeir meðtaka heilagt altarisins sakramentum.

[...]

Þessu látum vér fylgja presta eiðinn, sem til er gjörður í kongl. Maj. kirkju ritual, pag. 379. uppá það, kennimennirnir því betur guðrækilega athugi og endurminnist, hvað þeir séu guði og sínu tiltrúuðu h. embætti umskildugir.

[...]

Endum vér svo fyrir hjálp og aðstoð Drottins þennan Grallara.

Soli Deo Gloria.

Kvikunnar sæði skal í sundurmerja höggormsins höfuð, ek[ki] hann mun bíta það í hælinn.

Endað í sama ár.

Skálh. 23. maí.

Hof. 13.v.14. Dauði, ég vil vera þín drepsótt, helvíti, ég vil vera þín ólyfjan.

Viðauki V: Efnisyfirlit 6.-19. útgáfu Grallarans

6. útgáfa, 1691 í Skálholti

7. útgáfa, 1697 í Skálholti, hér táknuð [G7]

8. útgáfa, 1711 á Hólum í Hjaltadal, hér táknuð [G8]

9. útgáfa, 1721 á Hólum í Hjaltadal, hér táknuð [G9]

10. útgáfa, 1723 á Hólum í Hjaltadal, hér táknuð [G10]

11. útgáfa, 1730 á Hólum í Hjaltadal, hér táknuð [G11]

12. útgáfa, 1732 á Hólum í Hjaltadal, hér táknuð [G12]

13. útgáfa, 1739 á Hólum í Hjaltadal, hér táknuð [G13]

14. útgáfa, 1747 á Hólum í Hjaltadal, hér táknuð [G14]

15. útgáfa, 1749 á Hólum í Hjaltadal, hér táknuð [G15]

16. útgáfa, 1755 á Hólum í Hjaltadal, hér táknuð [G16]

17. útgáfa, 1765 á Hólum í Hjaltadal, hér táknuð [G17]

18. útgáfa, 1773 á Hólum í Hjaltadal, hér táknuð [G18]

19. útgáfa, 1779 á Hólum í Hjaltadal, hér táknuð [G19]

[I. Inngangssíður]

Graduale. Ein almennileg messusöngsbók.

//Um// **Innihaldandi** þann söng og seremoniur, sem í kirkjunni eiga að syngjast og haldast hér í landi eftir góðri og kristilegri siðvenju sem og vors allra náðugasta arfa kóns og herra
//Kristjáns þess fimmta//[ÚT í G12] kirkju ritual.

Editio VI.

Þrykkt í Skálholti af Jóni Snorrasyni. Anno Domini M.DC.LXXXXI.

Editio VII.

Þrykkt í Skálholti af Jóni Snorrasyni. Anno Domini M.DC.LXLVII.

Editio VIII.

Þrykkt á Hólum í Hjaltadal, af Marteini Arnoddssyni. Anno Domini M.DCC.XI

Editio IX.

Þrykkt á Hólum í Hjaltadal, af Marteini Arnoddssyni. Anno Domini M.DCC.XXI

Editio X.

Þrykkt á Hólum í Hjaltadal, af Marteini Arnoddssyni. Anno Domini MDCC.XXIII.

Editio XI. Þrykkt á Hólum í Hjaltadal, af Marteini Arnoddssyni. Anno Domini.
M.DCC.XXX.

Editio XII.

Þrykkt á Hólum í Hjaltadal. Af Marteini Arnoddssyni. Anno Domini M.DCC.XXXII.

Editio XIII

Þrykkt á Hólum í Hjaltadal. Af Marteini Arnoddssyni. Anno Domini M.DCC.XXXIX.

Editio XIV. Selst almennt innbundin 30 fiskum.

Þrykkt á Hólum í Hjaltadal. Af Halldóri Eiríkssyni. Anno Domini M.DCC.XLVII

Editio XV. Selst almennt innbundin 30 fiskum.

Þrykkt á Hólum í Hjaltadal. Af Halldóri Eiríkssyni, Anno Domini M.DCC.XLIX

Editio XVI. Selst almennt innbundin 30 fiskum.

Þrykkt á Hólum í Hjaltadal. Af Halldóri Eiríkssyni, Anno Domini M.DCC.LV

Editio XVII. Selst almennt innbundin 30 fiskum.

Þrykkt á Hólum í Hjaltadal. Af Halldóri Eiríkssyni, Anno Domini M.DCC.LXV.

Editio. XIX. Selst almennt innbundin 30 fiskum.

Þrykkt á Hólum í Hjaltadal, Af Jóni Ólafssyni, Anno Domini M.DCC.LXXIII.

Editio. XIX. Selst almennt innbundin, 30 fiskum.

Prentuð á Hólum í Hjaltadal, Af Pétri Jónssyni. Anno 1779.

//Psalmo 96. v. 1 et 2.

Canite iehovæ canticum novum.

Canite iehovæ tota terra.

Canite iehovæ, benedicite nomini eivs, prædicate de die in diem salutem eius.

Versio Islandica. // [ÚT]

// [NÝTT í G12:] Coloss. 3 v. 16.

Kristi orð búi ríkulega meðal yðar í öllum vísdómi, lærið og áminnið yður sjálfa með sálum og söngum og andlegum kvæðum. Í því þér syngið ununarsamlega í yðar hjarta fyrir Drottni.

v.17. Og allt það sem þér görið í orði eður verski, (já) alla hluti (skuluð þér gjöra) í þess Drottins Jesú nafni þakkandi Guði og Föður fyrir hann.

Psalm. 96.v.1.2.

Syngið Drottni nýjan lofsöng.

Syngið Drottni öll veröldin.

Syngið Drottni og lofið hans nafn, predikið dag frá degi hans hjálpræði.// [Fellt út í G18]

[Eftirfarandi tilvísun kom inn aftast í G5 var ekki í G6. Hún birtist nú aftur í G19]:

Psalm. 98. Syngið hátt lof Drottni öll veröldin, syngið, vegsamið og lofið. Lofið Drottinn meður hörpum og sálum, meður herlúðrum og básúnum.

Psalm. 150. Allt hvað andardrátt hefur, lofið Drottinn, halelúja.

//Öllum góðum og guðhræddum mönnum, og einkanlega Jesú Kristi söfnuði á þessu voru föðurlandi Íslandi, Óska ég undirskrifaður Guðs náðar og blessunar fyrir dýrmæta forþénustu vors Drottins Jesú Kristi, með heilags anda upplýsing. [...]

Skálholti dag. 10. febrúarij. Anno 1691. Þórður Þorláksson. S.S.St.// [Fellt út í G12]

// [Nýtt í G9, (aðrir formálar ennþá inni)]: Vinsamlegum lesara, óskar undirskrifaður heilsu og friðar, fyrir Jesum Christum. [...]

Steinn Jónsson, Sup:Hol:Diæc:

// Hólum d. 16. apríl, anno 1721. // Hólum D. 15 apríl. Anno 1730// [Fellt út í G12]

//Formáli herra Odds Einarssonar, forðum Biskups Skálholts stiptis, yfir þann fyrsta prentaða Grallara. Anno 1594.

Fyrst skulu menn vita, að sálmasöngurinn hefur seinn uppruna af þeim hebresku, svo sem auðveldlega má skilja bæði af Mosis bókum og af... // [Fellt út í G12]

//Formáli Herra Guðbrands Þorlákssonar biskups að Hólum undir Grallarann.

Um það rétta messuembætti, hvernig það skal haldast, eftir réttri guðsorðahljóðan, með söng og ceremonium. [...]

[Efni: Um almenna messugjörð. Leiðbeiningar fyrir presta um messuform og framkvæmd. Þar er fjallað um messuformið sjálft og þar fylgja tónlög við messusvör, pistil og guðspjall, Faðir vor og innsetningarorðin.] [Fellt út í G12]⁵³

//[Allir fyrri formálar eru felldir út í G12. Í þeirra stað kemur einn nýr e. Stein Jónsson biskup]: Æruverðugir og heiðurlegir kennimenn Hólastiftis. Mínir elskulegir meðbræður, sem og Guðs dýrð og sína velferð kæra hafandi þessa lands innbyggjendur: Yður öllum óska ég heilsu og friðar fyrir Jesúm Christum.

[Efni: Um messuformið]

Steinn Jónsson, sup. Hól. st.

Hólum í Hjaltadal, D. 29. nóvember, Anno 1732.//[ÚT í G14]

[Í G14 kemur nýr formáli og sá fyrri er felldur brott]: Góðfúsam lesara, heilsa og friður.

[Efni: Um messuformið]

Viljandi finnast allra sannra Guðs elskenda einlægur reiðubúinn þenari.

Halldór Brynjólfsson. Superient, Hóla St. //Gísli Magnússon. Superient, Hóla St. [G17]

Hólum í Hjaltadal, D. 22. júní 1747. // Hólum í Hjaltadal, D. 27 Octobris 1765. [G17]

[Í G18 er nýr formáli]: Til lesarans. Þar þess hefi var orðið, að nokkur ekla taki til að verða á svo kölluðum Gröllurum, eða Messusöngsbókum, þá læt ég þennan Grallara nú í Herrans nafn á prent útganga, viðlíka innréttadann og undanfarandi næstu editiones. [...]

En hvað messugjörðina áhrærir og sönginn í kirkjunni... [Efni: Um messuformið]

Gísli Magnússon, Superint, Hóla St.

Hólum í Hjaltadal, D. 25. mars. 1773.

[Örlítið stytur formáli í G19 en í aðalatriðum sá sami]

Gísli Magnússon, biskup Hóla st.

Hólum í Hjaltadal, þann 12. febrúar 1779.

[II. Hinn eiginlegi Grallari]

Um jólaföstuna.

Þann fyrsta sunnudag í aðventu.

Messuupphaf //í móðurmáli.// [ÚT í G14] *Jesús Guðs son eingetinn* (nótur, 5 erindi)

KYRIE. *Kyrie Guð faðir hæsta traust.*⁵⁴ (nótur við öll 3 erindi)

⁵³ Formáli Guðbrands Þorlákssonar er felldur út í 12. útgáfu í þessari mynd. Efni formálans lifir þó að einhverju leyti áfram því að nýr formáli Steins Jónssonar í 12. útgáfu fjallar að hluta um messugjörðina líkt og áður. Efnið heldur sér því allt til síðustu útgáfu.

⁵⁴ Nótur við öll erindi. Erindi enda eins. Má líta á sem gegnumsamið.

GLORIA in excelsis. *Alleinasta Guði í himnaríki* (nótur, 5 erindi)

HALELUIA sem syngjast skal um jólaföstu tímunn //þar ekki er sungið í latínu.//[ÚT í G9] *Halleluia. Gleðjist í Drottni allir kristnir menn* (nótur)

SEQUENTIAN. *Nú biðjum vér heilagan anda* (nótur, 4 erindi)

CREDO. *Vér trúum allir á einn guð* (nótur, 3 erindi)

Eftir //blessan//predikun skal syngja þetta vers. *Heiðrum guð föður himnum á* (nótur)

Hér strax eftirfylgir áminningin til þeirra sem //innar ganga//ganga til altaris. En á meðan sakramentið útskiptist skal syngja þetta Agnus í móðurmáli. *Ó guðs lamb saklausa á krossinum líflátið* (nótur)

Þá margt fólk gengur //innar//til Guðs borðs þá skal syngja svo mikið af þessum sálmi sem vill. *Jesús Kristur er vor frelsari* (nótur, 10 erindi)

//Þetta// Iubilum. S. Bernhardi, IESu dulcis memoria. //Má og svo syngjast meðan sakramentið er útdeilt, (einkum þá margir eru Communicantes), svo mikið af sálminum sem vill. Hvörn sálm reviderað hefur, fullkomnað og samanborið við sjálfan originalinn, heiðurlegur og vellærður Páll Jónsson skólameistari að Skálholti.//[ÚT í G12] *Jesú þín minning mjög sæt er* (nótur, 48 erindi).

Þegar fáir eru communicantes, má syngja þetta Agnus Dei, einu sinni eður oft. *Ó þú Guðs Lamb, sem í burt tekur veraldarinnar syndir. Miskunna þú oss.* (nótur)

Einn þakklætis sálmur eftir sakramentið. *Kristi vér allir þökkum þér, þá sætu* (nótur, 6 erindi)

Eftir sakramentis útdeiling, má og syngja þennan lofsöng. *Guð veri lofaður og svo blessaður* (nótur, 3 erindi)

Þegar öngvir ganga til Guðs borðs á þessum aðventu tíma þá syngist //strax// eftir versíð (Heiðrum Guð föður himnum á) //sá sálmur//þessi eftirfylgjandi sálmur. *Halt oss Guð við þitt hreina orð*, etc. //Eftir þeim fyrri Gröllurum.// [ÚT, Nótur settar við sálminn í G12 og 7 erindi]. Eður þessi eftirfylgjandi sálmur, //eftir sálmabókinni, nær sama innihalds.//[ÚT] Tón, *Væri nú Guð oss ekki hjá*, etc. *Ó Guð bíföluð æ sé þér, útvalinn kristni hreina* (án nótna, með lagboða, 8 erindi).

//Pro exitu má syngja eftir Grallaranum, *Gef þinni Kristni góðan frið*. Eður þennan eftirfylgjandi sálm, hvörn nýlega úr þeirri dönsku sálmabók útsett hefur Páll J. **Son**. skólam. og á ei síður við daginn.//[ÚT í G12] *Eftir blessan þennan sálm. Gleð þig Guðs sonar brúð* (nótur, 7 erindi)

Annan Sunnudag í jólaföstu// aðventu

Allur söngur //fyrir og eftir predikun sem á fyrirfarandi sunnudegi.//[ÚT í G14] *sem þann fyrsta.*

//Pro exitu má syngjast, *Gef þinni kristni góðan frið* eður þessi sálmur um teikn síðasta dags, ortur af sál, Séra Einari Sigurðsyni.//[ÚT í G12] *Eftir blessan syngist þessi sálmur.* Tón, *Heimili vort og húsin með* etc. *Talar Jesús að teikn muni ske* (án nótna, með lagboða, 6 erindi)

Þriðja sunnudag í aðventu

Söngur allur/**Allur söngur** //fyrir og eftir predikun sem fyrirfarandi sunnudag//a//,//[ÚT í G14] *sem 1. og 2.* //fyrir utan Exitum//. *Eftir blessan //þennan sálm.//[ÚT í G14] Gef þinni kristni góðan frið* (nótur, 4 erindi).

Fjórtða sunnudag í aðventu

//Allur söngur sem á fyrirfarandi sunnudögum. // [ÚT í G14] syngist sem 1.2. og 3. // Exitus þessi uppá Evangelium Matth. II. Tón, *Jesús Guðs son eingetinn*. Má og syngja undir þessum nótum. // Eftir blessan // þennan sálm. // [ÚT í G14] *Sá vitnisburður hinn valdi* (nótur og lagboði, 8 erindi). [Bara nótur í G12 – ekki lagboði]

Á fæðingarhátíð lausnarans Jesú Christi

//Introitus //í móðurmáli/// **Messuupphaf. *Frelsarinn er oss fæddur nú*** (nótur, 5 erindi)
Annar Introitus //sem syngjast má í Náttmessunni ellegar og þeir séu báðir sungnir fyrir messuupphaf. // [ÚT í G14] þeir mega og báðir syngjast. ***Heiðra skulum vér herrann Krist*** (nótur, 7 erindi)

[Latínusöngur ÚT í G9]:// INTROITUS LATINUS. *Puer natus est nobis* (nótur, á latínu)

KYRIE. *Kyrie eleison* (nótur, á latínu)

GLORIA in excelsis Deo. *Gloria in excelsis Deo. Et in terra pax hominibus* (nótur, á latínu)

HALELUIA. *Haleluia Dies sanctificatus* (nótur, á latínu)

SEQUENTIAN. *Grates nunc omnes reddamus Domino Deo* (nótur, á latínu).

Nú viljum vér allir þakka Guði vorum (nótur) [Helst meðal messuhlutans sem er á íslensku]

CREDO. *Credo in unum Deum* (nótur, á latínu)

//Hér eftir, áður en textinn Guðspjallsins verður framsettur skal syngja þetta vers þrisvar. ***Í dag eitt blessað barnið er borið*** (nótur, 1 erindi) // [Færist]

Sömu leiðis eftir predikun skal þetta vers og svo syngja þrisvar. *Heiðra skulum vér herrann Krist, að hann maður oss fæddist af hreinni jómfú María og því gleðst öll sveit englanna, kyrie eleison.*

Hér eftir fylgir præfatian hverja presturinn uppbyrjar en djákninn svarar til. *Dominus vobiscum* (nótur, á latínu)

SANCTUS. *Sanctus, Sanctus, Sanctus... Hosanna in excelsis Benedictus* (nótur, á latínu)

Hér eftir fylgir áminningin til þeirra sem innar ganga, þá *Faðir vor* og þá sakramentisorðin. En strax þar eftir þessi söngur. *Tibi laus salus sit Christe* (nótur, á latínu)

AGNUS. *Agnus Dei qui tollis peccata mundi* (nótur, á latínu)

Pro exitu. ***Puer natus in Bethlehem...*** (nótur, 10 erindi)

En á þeim kirkjum þar sem ekki eru latínusöngsmenn þá skal fyrst strax eftir introitum í móðurmáli syngjast þetta. // [Latínusöngur felldur brott í G9]

KYRIE. ***Kyrie Guð faðir himnaríkja, son þinn þú sendir til jarðríkja*** (nótur)

GLORIA. ***Dýrð heiður sé Guði í hæðum*** (nótur)

HALELUIA. ***Haleluia. Eitt sveinbarn fætt oss sannarlega er*** (nótur)

SEQUENTIAN //í móðurmáli.// ***Nú viljum vér allir þakka Guði, //et.//*** [Nótur hér í G9, var nóteraður ofar, sama messudag]

//Symbolum Nicænum.// [ÚT í G11]

Messu CREDO //á íslensku//, nóteruð sem næst má eftir latínunni. ***Vér trúum allir á einn guð. Föður almáttugan, skapara himins...*** (nótur)

//[NÝTT í G9]: Önnur CREDO sem syngjast má í annarhvorri messunni, jólanóttina, eða jóladaginn. ***Vér trúum allir á einn guð, Föður almáttugan, skapara himins...*** (nótur) // [Fellt út í G12]

Áður en guðspjallstextinn er upplesinn⁵⁵ *syngist þetta vers. Í dag eitt blessað barnið er.* [Nótur í G12]

Eftir predikun. *Heiðra skulum vér herrann Krist.*

Strax þar eftir uppbyrji presturinn præfationem //í móðurmáli// á þennan hátt. *Drottinn sé með yður.* Djákninn: *Og með þínum anda.* (nótur)

SANCTUS. *Heilagur, heilagur, heilagur ert þú Drottinn Guð...* (nótur)

Eftir Sanctus fylgir áminningin til þeirra sem ganga til Guðs borðs, //þá Faðir vor og Innsetningarorðin.//etc. En á meðan sakramentum útteilist þá sé sungið, *Þér sé lof og dýrð Jesú Krist* (nótur)

Eftir Bessan. *Borinn er Sveinn í Betlehem* (nótur, 10 erindi).

Annan dag jóla

//Introitus í móðurmáli. *Frelsarinn er oss fæddur nú* etc. svo sem á jóladaginn.

HALELUIA. *Eitt sveinbarn fæðst oss,* etc. ut supra.

SEQUENTIAN. *Nú viljum vér allir þakka Guði,* etc.

CREDO. *Vér trúum allir á einn guð, föður almáttugan.*

Fyrir predikun. *Í dag eitt blessað barnið er.*

Eftir predikun. *Heiðra skulum vér herrann Krist* etc. // [ÚT í G12]

Introitus, Kyrie, Halleluia, Sequentian, Credo, og versin af predikunarstólnum, svo sem á jóladagin

Á meðan sakramentum útteilist, *Þér sé lof og dýrð Jesú Krist,* etc.

//En ef ekki eru communicantes þá skal strax eftir versíð *Heiðra skulum vér herrann Krist,* syngja þennan sálm.// [ÚT í G12] //Resonet in Loudibus.// [ÚT í G9]

Pro Offertorio. Syngið Guði sæta dýrð (nótur, 4 erindi)

//Eftir blessan. *Borinn er Sveinn í Betlehem,* ut supra.// [ÚT í G9]

[NÝTT í G9]: Eftir blessan skal syngja þennan sálm. Tón, *Faðir vor sem á himnum ert,* etc.

Þjá þér ég nú senda um hríð, segir Jesús... (án nótna, með lagboða, 5 erindi) // [ÚT í G11]

[Annar sálmtexti kemur inn í G11, í stað *Þjá þér...*]: *Guði sé lof fyrir gleðileg jól...* (án nótna, með lagboða, 8 erindi)

Þriðja dag jóla

//Introitus á íslensku//*Messuupphaf* og allur annar söngur, fyrir og eftir predikun, eins svo sem annan dag jóla.

[NÝTT í G9]: Eftir blessan þennan sálm. Með lag, *Ofan af himnum hér kom ég,* etc. *Herra Jesú mín heilsugjöf* (án nótna, með lagboða, 9 erindi) [14 erindi í G11]

Sunnudaginn milli jóla og áttadags

//Introitus á íslensku, Kyrie, Gloria, Sequentian eins og á annan dag jóla.

Credo, *Vér trúum allir á einn Guð, skapara himins,* etc. Versin fyrir og eftir predikun og allur annar söngur sem fyrr er umgetið á annan dag. // [ÚT í G12]

Allur söngur fyrir og eftir predikun, eins og á annan dag jóla, fyrir utan Credo. *Vér trúum allir á einn Guð, skapara himins,* etc.

⁵⁵ Í G12 stendur „guðspjallið er upplesið“.

[NÝTT í G9]: Eftir blessan þennan sálm. Með tón, *Heimili vort og húsin með. etc. Foreldrar Jesú full af ást, fregn heyrandi þessa* (án nótna, með lagboða, 7 erindi)

Á nýársdag

//Introitus á íslensku, //Messuupphaf, *Frelsarinn er oss fæddur nú.*

Kyrie, Gloria, Sequentian, Credo og allur annar söngur sem á Jóladaðinn.

[Færist hingað í G9, var áður í III. hluta]: Þakkargjörð fyrir umliðið ár, á að syngjast á nýársdag og byrjast af predikunarstólnum, strax eftir endaða predikun. *Gæsku Guðs vér þrúsum* (nótur, 6 erindi).

Eftir blessan //þennan sálm. // [ÚT í G14] *Sá frjáls við lögmál fæddur er* (nótur, 8 erindi).

Sunnudaginn //í// milli áttadags og þrettánda

Allur söngur fyrir og eftir predikun sem á annan dag fyrir utan sunnudaga Credo, *Vér trúum allir á einn Guð, skapara himins, etc.*

[NÝTT í G9]: Eftir blessan þennan sálm, með tón, *Guðs son kallar komið, etc.*

//(Pro Exitu má líka syngja *Herodes grimmi því hræðist þú, etc.* Sjá seinna í Grallaranum bland hymnanna.) // [ÚT í G12] *Þá Herodes það heyrta vann, að höfðu vitringar...* (án nótna, með lagboða, 8 erindi)

Þann þrettánda dag í jólum skal syngja þennan sálm Pro introitu, með þeim //nótum//tón, *Í dag eitt blessað barnið er. Þá barnið Jesús í Betlehem* (án nótna, með lagboða, 10 erindi)

Kyrie, Gloria, Sequentian og allur söngur //í móðurmáli// svo sem á jóladaginn, fyrir utan þræfatiuna, sem alleinasta er á sjáfrí stórhátíðinni.

Fyrsta sunnudag eftir þrettánda

Messuupphaf //á íslensku, // Kyrie, Gloria, Haleluia, Sequentian, Credo (Vér trúum allir á einn Guð, skapara himins etc.)⁵⁶, fyrir og eftir predikun, á meðan sacramentum útskiptist allt svo sem annan dag jóla. En hvar ekki eru communicantes þá syngist þessi sálmur. *Mildi Jesú sem manndóm tókst* (nótur, 5 erindi)

Eftir blessan *Syngið guði sæta dýrð*, ut supra.

//Og með þessum hætti skal syngja alla sunnudaga, inn til kyndilmessu. // [ÚT í G9]

[NÝTT í G9]: Annar sunnudag eftir þrettánda

Allur söngur fyrir og eftir predikun svo sem fyrirfarandi sunnudag, fyrir utan Exitum.

Eftir blessan, með tón, *Heimili vort og húsin með //etc//. Heiðrað sé Jesú háleitt verk* (án nótna, með lagboða, 9 erindi)

[NÝTT í G9]: Þriðja sunnudag eftir þrettánda

Allur söngur fyrir og eftir predikun sem fyrirfaranda sunnudag, fyrir utan Exitum.

Eftir blessan, *Syngið Guði sæta dýrð*, etc.

Og með þessum hætti skal syngja síðan allt inn til kyndilmessu.

⁵⁶ Svinginn tekinn út í 14. útgáfu.

Á kyndilmessu

//Introitus á íslensku//**Messuupphaf. Með hjarta og tungu hver mann syngi** (nótur, 8 erindi)
Kyrie, Gloria, Haleluia, Sequentian, Credo, fyrir og eftir predikun, sub communione, allt saman svo sem annan dag jóla. En séu ekki communicantes þá syngist þessi sálmur. **Náttúran öll og eðli manns** (nótur, 9 erindi).

Eftir blessan þennan sálm. **Héðan í burt með friði ég fer** (nótur, 4 erindi)

//Þann IV, V, VI sunnudag eftir þrettánda // [ÚT]

[NÝ yfirskrift í G11]: Allt frá kyndilmessu og til níuviknaföstu

Messuupphaf //á íslensku//. **Náttúran öll og eðli manns**.

Kyrie, Gloria, Haleluia, Credo, eftir predikun, sem Dominica Prima Adventus. En séu ekki communicantes þá skal í staðinn **fyrir** offertorium, syngja þennan sálm. **Allir Guðs þjónar athugið** (nótur, 4 erindi)

Eftir blessan. **Miskunna oss ó herra Guð** (nótur)

//Sunnudaginn í níuviknaföstu

Messuupphaf //á íslensku//. **Náttúran öll og eðli manns** etc.

Fyrir og eftir predikun svo sem Dominica Adventus, séu ekki Comunicantes þá skal strax eftir versið **Heiðrum guð föður**, syngja þennan sálm, **Allir guðs þjónar athugið**, ut supra. Eftir blessan, **Miskunna oss ó herra guð**.

Annar sunnudag í níuvikvikna föstu

Allur söngur til enda sem fyrirfarandi sunnudag. // [ÚT í G14 en í staðinn:]

Fyrsta og annar sunnudag í níuviknaföstu sem fyrr segir frá kyndilmessu

Sunnudaginn í föstuinngang.

Messuupphaf. **Jesú Kristur til Jórdan kom af Jóhanni að skírast** (nótur, 7 erindi)

HALELUIA um alla **langa** föstu. **Haleluia. Drottinn Guð gjör ei við oss eftir syndum** (nótur)
Séu ekki Comunicantes þá sé strax eftir **Heiðrum Guð föður** etc. sunginn eftirfylgjandi sálmur, hver og svo syngjast má um föstu tímenn //endur//**eður** og stundum, pro Exitu. **Gjörvöll kristnin skal gleðjast nú** (nótur, 10 erindi)

Á meðan sakramentum útdeilst syngist svo sem //Dominica prima Adventus.// **fyrsta sunnudag í aðventu**.

Eftir blessan þennan sálm með tón **Halt oss Guð við þitt hreina orð. Svo elskaði Guð auman heim** (ekki nótur en lagboði, 10 erindi)

Fyrsta sunnudag í föstu og alla sunnudaga um föstu

Messuupphaf //í móðurmáli//. **Af djúpri hryggð ákalla ég þig** (nótur, 6 erindi)

Allur söngur fyrir og eftir predikun, sem //fyrsta sunnudag í föstu//**sunnudaginn í föstuinngang**.
Á meðan sakramentum er útdeilt, skal syngja, **Ó Guðs Lamb**, etc. Eður **Jesús Kristur er vor frelsari**, etc.

Eftir blessan þennan sálm. **Jesú Kristi vér þökkum þér, þú frelstir oss** (nótur, 3 erindi)

Annar sunnudag í föstu

Allur söngur fyrir og eftir predikun, sem fyrirfarandi sunnudag, fyrir utan Exitum. Eftir blessan má syngja þennan sálm. Tón, *Ó þú ágæta eðla nafnið Jesús. Ein kanversk kvinna kom þar sem var Jesús* (án nótna, með lagboða, 10 erindi) [NÝTT í G9]

Þann //II.// III. IV. V. sunnudag í Föstu [Arabískar tölur í G14: 3. 4. 5.]

Allur söngur fyrir og eftir predikun sem fyrsta sunnudag í föstu.

Á boðunardag Maríu

Messuupphaf //á íslensku//. *Guð þann engil sinn Gabríel* (nótur, 5 erindi)

Kyrie, Gloria, svo sem fyrsta sunnudag í aðventu.

Eftir Bessan. *Mildi Jesú sem manndóm tókst*, //svo sem á kyndilmessu.//sem fyrsta sunnudag eftir þrettánda.

Sunnudaginn Palmarum

Messuupphaf//ið í móðurmáli//. *Af djúpri hryggð ákalla ég þig*, ut supra.

Haleluia og allur söngur, svo sem fyrirfarandi sunnudag, nema eftir blessan þennan sálm, með þeim nótum, *Halt oss Guð við þitt hreina orð*, má og syngja undir þessum nótum. *Þá Jesús til Jerúsalem, á einum asna ríður heim* (lagboði, nótur, 7 erindi).

Á skírdag

Messuupphaf //í móðurmáli//. *Oss lát þinn anda styrkja* (nótur, 13 erindi)

//Á meðan sacramentum útskiptist syngist þessi sálmur.//[Skipt út fyrir:] *Á meðan sacramentum útdeilst, Jesú þín minning mjög, etc. Pro Exitu, Jesú Kristi vér þökkum þér*. Eður þessi sálmur eftir ritualnum. *Tunga mín af hjartahljóði, um helgasta líkama þann* (nótur, 6 erindi).

Eftir blessan //má og syngja//[ÚT] þennan sálm ef vill. *Vor herra Jesús vissi það* (nótur, 8 erindi)

Á föstudaginn langa tekst undan allur fyrri partur messunnar og þar í staðinn skal syngja þennan sálm, hvern og syngja má með þeim nótum, *Gjörvöll Kristnin skal gleðjast nú*, etc.

Eilífur Guð og faðir kær (nótur og lagboði, 29 erindi).

Síðan *Nú biðjum vér heilagan anda*, etc. Að honum enduðum sé lesin passían með stuttri //útleggingu// útskýringu.

Eftir predikun. *Jesús Kristur á krossi var, kvaldist allur hans líkami* (nótur, 9 erindi)

Strax þar eftir fylgir áminningin til þeirra sem //innar ganga//til Guðs borðs ganga og allt annað svo sem á skírdag.

Á meðan sakramentum útdeilst, skal syngja *Ó Guðs lamb saklausa, á krossinum líflátið*.

Eftir blessan þennan sálm. *Þann heilaga kross vor herra bar* (nótur, 5 erindi)

Á Páskadaginn skal fyrst syngja þennan hymna, //með lag *Fagnaðarkenning kvinnum fær*. Eður með //ÚT í G18] undir þessum nótum. *Allfagurt ljós oss birtist brátt* (lagboði og nótur, 6 erindi)

Þar næst þennan lofsöng fyrir messu upphaf. *Endurlausnarinn vor Jesú Krist* (nótur, 3 erindi) [Eftirfarandi fellt brott í G9:] // INTROITUS LATINUS. Resurrexi et ad huc tecum (nótur, á latínu)

KYRIE. Kyrie eleison. (nótur, á latínu)

GLORIA. Gloria in excelsis Deo. Et in Terra Pax hominibus bonæ voluntatis. (nótur, á latínu)

HALELUIA. Halleluia pascha nostrum immolatus (nótur, á latínu)

SEQUENTIAN. Victimæ paschali laudes immolant Christiani (nótur)

CREDO. Svo sem á jóladaginn. // [Latínusöngur fellur út í G9]

//Af predikunarstólnum, áður en textinn er upplesinn sé sungið þrisvar þetta vers svo og eins eftir predikun. **Kristur reis upp frá dauðum** (nótur)// [Helst nóteraður meðal íslenska hlutans]

//Eftir versið uppbyrjast præfatian svo sem á jóladaginn með Dominus vobiscum. Vere dignum et justum est (nótur, á latínu).

SANCTUS og annar söngur í latínu sem á jóladaginn.

Eftir blessan skal syngja þennan sálm í latínu eður íslensku. **Surrexit Christus hodie, Halleluia... / Í Dag er Kristur upprisinn, Halleluia...** (nótur, texti á latínu og íslensku, 6 erindi) [Íslenski textinn heldur sér meðal íslenska hluta messunnar]

Þar sem messan er ei sungin í latínu, þá sé strax, eftir messuupphafið á íslensku, sungið sem eftirfylgir. // [Latínusöngur fellur út í G9]

KYRIE. Kyrie Guð faðir miskunna þú oss (nótur)

GLORIA. *Dýrð heiður sé Guði*, svo sem á jóladaginn.

HALELUIA. **Halleluia. Halleluia sætlega syngjum vér** (nótur)

SEQUENTIAN. **Páskalamb vér heilagt höfum...** (nótur)

CREDO. *Vér trúum allir á einn Guð, föður almáttugan, svo sem á jóladaginn.*

Fyrir og eftir predikun sé sungið þrisvar **Kristur reis upp frá dauðum** etc. [Nótur hér í G9, var áður nóteraður frammar, sama messudag]

Præfatian uppbyrjast svo sem á jóladaginn. **Sannlega er það tilheyrilegt og réttvíst, skyldugt og mjög hjálpsamlegt** (nótur).

SANCTUS. *Heilagur, heilagur* sem á jóladaginn.

Eftir blessan skal syngja þennan sálm, **Í dag er Kristur uppstiginn**. //etc, ut supra.// [Nótur hér í G9, var frammar sama messudag]

Á annan dag í páskum allur söngur fyrir og eftir predikun sem á páskadaginn. En á meðan fólkið gengur innar//til altaris//til Guðs borðs skal syngja *Þér sé lof og dýrð*, sem annan dag jóla. En séu ekki communicantes þá skal syngja //í staðinn//fyrir offertorium þennan sálm. **Guðs son í grimmu dauðans bönd** (nótur, 10 erindi)

Eftir blessan. *Dýrðlegi kóngur ó Kristi* fyrir utan versin, þau mega syngjast í aftansöng, þar eð vill, en þegar þessi sálmur er sunginn án versanna þá á að athugast þessi Tala, I. II. III. IV. //V//[út í G15, inn aftur í G18] **Dýrðlegi kóngur ó Kristi** (nótur).

Þriðja í páskum syngist allur sami söngur sem annan dag, bæði fyrir predikun og eftir //en Gloria //og Credo// **má syngjast** eins og á sunnudögum.//fyrir utan Gloria.

I. II. III. IV. V. sunnudag eftir páska [Arabískar tölur í G14: 1. 2. 3. 4. 5.]

Allur söngur sem á þriðja í páskum. En á meðan sakramentum útteilist má syngja *Jesú þín minning mjög sæt er*, etc. //svo mikið eður lítið af sálminum sem vill og þörf gerist.//[ÚT í G12]

Á uppstigningardag

Messuupphaf//ið// //á íslensku//. **Í dag þá hátíð höldum vér** (nótur, 5 erindi)

Kyrie, Gloria, Haleluia, Sequentian, allt svo sem annan dag páska, fyrir og eftir predikun, þetta vers þrisvar með tón, *Kristur reis upp frá dauðum. Kristur til himna uppfór, sitjandi yfir englakór, og gefur oss gjafir á alla lund, honum sé heiður á hverri stund, halelúja.* (án nótna, með lagboða).

Eftir blessan þennan sálm. Með lag, *Allfagurt ljós oss birtist brátt*, etc. *Allir kristnir nú kátir sé* (án nótna, með lagboða, 16 erindi)

Sjötta sunnudag eftir páska

Allur söngur á íslensku svo sem á uppstigningardag.

Á hvítasunnudag //skal syngja fyrst//

[Eftirfarandi fellur út í G9:]// Veni Sancte spiritus. Veni Sancte spiritus, reple tuorum corda (nótur, á latínu)

INTROITUS LATINUS. Sapientiae 1. Spiritus Domini replevit orbem terrarum ... Confirma hoc deus (nótur, á latínu)

KYRIE. Kyrie, fons bonitatis pater ingenite (nótur, á latínu)

GLORIA. Gloria in excelsis deo. Et in terra (nótur, á latínu)

HALELUIA. Haleluia. Veni sancte spiritus reple tuorum corda (nótur, á latínu)

SEQUENTIAN. Veni sancte spiritus, et emitte caelitus (nótur, á latínu)

CREDO í latínu svo sem á jóladaginn.

Fyrir og eftir predikun skal syngja þrisvar það fyrsta vers af sálminum *Nú biðjum vér heilagan anda.*

Prefatían. Byrjast með Dominus Vobiscum svo sem á jóladaginn. *Ætarne Deus per Christum dominus nostrum* (nótur, á latínu).

Sanctus og allur annar eftirfylgjandi söngur til blessanarinnar svo sem á jóladaginn.

Eftir blessan skal syngja þennan sálm *Veni creator Spiritus... / Kom skapari heilagi andi* (nótur, 7 erindi, á latínu og íslensku) [Íslenski textinn heldur sér meðal ísl. hluta messdagsins]

Þar ekki er í latínu sungið þá syngist Veni Sancte í móðurmáli, ut seq.: // [Latínusöngur fellur brott í G9]

Skal fyrst syngja þetta fyrir messuupphaf.

Kom þú góði heilagi andi, fyll upp hjörtu þinna trúandi (nótur, 1 erindi)

//Má//Skal og syngja þennan sálm //í staðinn//eftir, *Kom þú góði h. andi*, //ef vill//. **Kom Andi heilagi, í þínum gáfum** (nótur, 11 erindi)

Líka einnig þennan hymna, með lag *Halt oss guð við þitt hreina orð*, etc. *Umlíðið færði oss árið hér* (án nótna, með lagboða, 7 erindi).

// Þar ekki er latínusöngur brúkaður, þá skal syngja fyrst pro introitu, *Kom þú Góði heilagi Andi*, etc. u. supra, síðan þetta Kyrie. // [Fellur brott í G9]

KYRIE. Kyrie Guð faðir sannur, gæsku og mildi brunnur (nótur).

Gloria, *Dýrð heiður sé Guði*, etc. svo sem á jóladaginn.

HALELUIA. *Haleluia, allt fólk nú á með sætri raust* (nótur)

SEQUENTIAN. **Kom Guð heilagi andi hér, og af himni hingað ber** (nótur)

CREDO. *Vér trúum allir á einn Guð, föður* etc. eins og á jóladaginn. Versið af predikunarstólnum, *Nú biðjum vér heilagan anda*, //sem áður er umgetið//. Má og syngja þetta

vers í staðinn hins þrisvar sinnum, fyrir og eftir predikun, með tón *Kristur reis upp frá dauðum. Kristur sinn anda sendi, sá oss lífs veginn kenndi, og huggar vora hrellda lund, helst þegar kemur dauða stund, haleluia.* (án nótna, með lagboða)

Præfatian uppbyrjast svo sem á jóladaginn. *Sannlega er það tilheyrilegt og réttvíst, skyldugt og heilsusamlegt* (nótur)⁵⁷

Sanctus //í móðurmáli// svo sem á jóladaginn.

Eftir blessan. *Kom skapari heilagi andi,* // etc. u.supra. // [Nótur hér í G9, var áður framar sama messudag]

Annan dag hvítasunnu og hinn þriðja

Allur söngur //á íslensku//, fyrir og eftir predikun sem á sjálfa hvítasunnu, en præfatian má undantakast. Meðan sacramentum útdeilst, *Þér sé lof og dýrð,* sem annan dag jóla. Séu ekki communicantes, þá sé sunginn þessi sálmur. *Kom herra Guð heilagi andi, með hæstri náð uppfyllandi* (nótur, 3 erindi)

Eftir blessan. *Kom skapari heilagi andi,* etc. ut supra.

//Dominica Trinitatis// Á Trinitatis hátíð [G10]

//Introitus í móðurmáli// *Messuupphaf nær því* með tón *Jesú Kristi vér þökkum þér,* //ut supra//. *Guð vor Faðir vertu oss hjá* (án nótna, með lagboða, 3 erindi)⁵⁸

[Eftirf. fellur brott í G9:]// INTROITUS LATINUS *Benedicta sit sancta Trinitas* (nótur, á latínu)

Kyrie og Gloria svo sem á hvítasunnu.

HALELUIA. *Haleluia. O Beata Benedicta Gloriosa Trinitas* (nótur, á latínu)

SEQUENTIAN. *Benedicta semper sancta sit Trinitas* (nótur, á latínu)

CREDO. Svo sem á jóladaginn.

Eftir predikun *Heiðrum guð föður himnum á,* etc.

Prefatian. Byrjast með *Dominus vobiscum. Æterne Deus qui cum unigenito* (nótur, á latínu)

SANCTUS og allur annar söngur á meðan sacramentum útskiptist sem á jóladaginn.

Eftir blessan þennan sálm, með þeim nótum, *Halt oss Guð við þitt. Sannheilagt ljós, samjöfn þrenning, í sjálfri veru guðleg eining* (ekki nótur, lagboði, 10 erindi)

Enn hvar sem ekki er í latínu sungið þá skal sunginn vera fyrst sálmurinn, *Guð vor Faðir vertu oss hjá.* Þar næst þetta messuupphaf í móðurmáli. // [Latínusöngur fellur brott í G9]

Hér næst skal syngja þetta messuupphaf. Blessuð sért þú heilög þrenning (nótur)

Kyrie, Gloria, Credo, sem á hvítasunnu.

HALELUIA. *Haleluia heyr þú hin sæla blessaða dýrðarfulla þrenning* (nótur)

SEQUENTIAN. *Ó þú göfuglega þrenning. Fyrir þig erum vér skapaðir* (nótur)

Eftir predikun. *Heiðrum Guð föður* etc. Hvert vers syngja skal jafnlega allt til aðventu.

Præfatian byrjast svo sem á jóladaginn. *Sannlega er það tilheyrilegt og réttvíst...*⁵⁹ (nótur)

SANCTUS. *Heilagur heilagur heilagur ertu Drottinn Guð allsherjar* (nótur)

Á meðan sacramentum útdeilst skal syngja svo sem á jóladaginn.

// Eftir blessan *Sannheilagt ljós,* ut supra.// [Fær meira pláss í G9:]

⁵⁷ Kemur hér í annað sinn m. nótum.

⁵⁸ 2. og 3. erindi ekki skrifuð að fullu heldur bara fyrstu vísuorð í hvoru erindi.

⁵⁹ Aftur með nótum.

Eftir blessan þennan sálm með tón, *Halt oss Guð við þitt. Sannheilagt ljós, samjöfn þrenning* (án nótna, með lagboða, 10 erindi)

Þann I. II. og III. sunnudag eftir Trinitatis [Arabískar tölur í G14: 1. 2. 3.]

//Introitus í móðurmáli.// **Messuupphaf**, *Guð vor faðir vertu oss hjá.*

Kyrie og Gloria sem fyrsta sunnudag í aðventu. Haleluia, *heyr þú hin sæla*. Sequentian, *Ó þú göfuglega þrenning*. Credo *Vér trúum allir á einn Guð, skapara himins og jarðar*, etc. Eftir predikun *Heiðrum Guð föður himnum á*. Meðan sacramentum er útdeilt *Ó guðs lamb saklausa*, eður annar góður sálmur, sem til er gjörður í Grallaranum, og tímanum hentar, vide supra Dominica I. Adventus. Séu ekki Communicantes, þá má syngja, *Allir Guðs þjónar athugið*, sem //Dominica// 4. **sunnudag** eftir þrettánda. **Og svo skal syngja allt til 10. sunnudags fyrir utan Introitus og Exitus.**

Eftir blessan. *Herra Guð í himnaríki, hann oss sinn vilja kenndi* (nótur, 12 erindi)

Þann IV. V. VI. sunnudag eftir Trinitatis [Arabískar tölur í G14: 4. 5. 6.]

///Introitus á íslensku,/// Allur //annar// söngur fyrir og eftir predikun, sem fyrsta sunnudag eftir Trinitatis.//[ÚT í G14] **Introitus**. *Lifandi Guð þú lít þar á* (nótur, 7 erindi)

Eftir blessan. *Hæsti Guð herra mildi huggun og náð oss send* (nótur, 7 erindi).

Á Jónsmessu Babtiste

//Introitus á íslensku.// **Messuupphaf**. *Lifandi Guð þú lít þar á*, og allur annar söngur fyrir og eftir predikun sem fyrirfarandi sunnudag. //Meðan sakramentum útdeilst, *Þér sé lof og dýrð*.//[ÚT í G19]

Eftir blessan skal syngja þennan sálm með lag, *Allfagurt ljós*, etc. *Eilífum föður öll hans hjörð* (án nótna, með lagboða, 6 erindi).

Á vitjunardag Maríu

//Introitus á íslensku.// **Messuupphaf**. *Með hjarta og tungu, hver mann syngi*, etc. eins og á kyndilmessu. Allur annar söngur sem fyrirfarandi sunnudag. //Meðan sacramentum útdeilst, *Þér sé lof og dýrð*, etc.//[ÚT í G19] //Pro Exitu//**Eftir blessan** //skal//má syngja þennan sálm, með hymna lag. *Fagnaðarboðskap birti þá, burt fór langt af Galilea* (án nótna, með lagboða, 9 erindi).

Þann VII. VIII. IX sunnudag eftir Trinitatis [Arabískar tölur í G14: 7. 8. 9.]

//Introitus á íslensku// **Messuupphaf** //eftir þeim fyrri Gröllurum, *Kært lof Guðs Kristni alltíð*. Eður// [ÚT í G11] //eftir þeirri dönsku sálmabók, þessi góði sálmur.//[ÚT í G12] **Mitt hjarta hvar til hryggist þú?** (nótur, 16 erindi)

Eftir blessan. *Guð miskunni nú öllum oss* (nótur, 3 erindi)

Þann X. XI. og XII. sunnudag eftir Trinitatis [Arabískar tölur í G14: 10. 11. 12.]

//Introitus á íslensku.// **Messuupphaf**. *Heimili vort og húsin með* (nótur, 7 erindi).

//Haleluia //á íslensku//. *Sætlega syngjum vér*, etc. Svo sem á páskadaginn og svo framvegis inn til aðventu.//[ÚT í G14]

Séu ekki Comunicantes þá skal frá þessum sunnudegi allt til aðventu syngjast þessi eftirfylgjandi sálmur, tón, *Óvinnanleg borg er vor Guð. Veröldinni vildi Guð, vináttu slíka veita* (án nótna, með lagboða, 4 erindi)

Eftir blessan þennan sálm með lag, *Vor herra Jesús vissi það*, etc. *Sælir eru þeir allir nú án flekks lifa í réttri trú* (án nótna, með lagboða, 5 erindi)

Pann XIII, XIV, XV sunnudag eftir Trinitatis [Arabískar tölur í G14: 13. 14. 15.]

//Introitus í móðurmáli.// **Messuupphaf. Konung Davíð sem kenndi** (nótur, 6 erindi)

Allur annar söngur sem fyrirfarandi sunnudag.

Eftir blessan. *Væri nú guð oss ekki hjá, Ísrael segja mætti* (nótur, 3 erindi)

Á Michaelis Messu

//Introitus í móðurmáli.// //Messuupphaf.// Introitus. *Esaias spámann ölaðist að fá...* (nótur)

Má og syngja þessi orð undir sömu nótum: *Esaias Spámann í anda sá eilífan Guð hæsta...*

Allur annar söngur sem fyrirfarandi sunnudag, //fyrir utan hátíða// Credo, *Vér trúum allir á einn Guð, föður almáttugan*, etc.

Eftir predikun í staðinn almennilegrar þakkargjörðar að Guð hann varðveitir oss fyrir sína heilaga engla þá skal syngjast þetta *Te deum laudamus* í íslensku. *Ó guð vér lofum þig, vér játum þig einn Drottinn og herra* (nótur)

//Meðan fólk er til ///sakramentis,///Guðs borðs,///sakramentis. *Þér sé lof og dýrð*, etc.//[ÚT í G19]

Eftir blessan þennan sálm. *Þér þakkir gjörum, skapara vorum* (nótur, 11 erindi)

Pann XVI. XVII. XVIII. sunnudag eftir Trinitatis [Arabískar tölur í G14: 16. 17. 18.]

//Introitus á íslensku// **Messuupphaf** allt til //XIX.//19. sunnudags. *Til þín heilagi herra guð, hef ég lyft sálu minni* (nótur, 13 erindi)

Allur annar söngur sem fyrirfarandi sunnudag.

Eftir blessan. *Óvinnanleg Borg er vor Guð* (nótur, 5 erindi)

Pann XIX. XX. XXI. sunnudag eftir Trinitatis [Arabískar tölur í G14: 19. 20. 21.]

//Introitus í móðurmáli.// **Messuupphaf. Sælir eru þeim sjálfur Guð, syndir** (nótur, 7 erindi)

Eftir blessan skal syngja þennan sálm. Með tón, *Heimili vort og húsin með*, ut supra, etc. *Sæll er sá mann sem hafna kann* (án nótna, með lagboða, 5 erindi)

Á allra heilagra messu

Skal vera //introitus í móðurmáli//messuupphaf og allur annar söngur sem næst fyrirfarandi sunnudag //nema hátíða Credo.//[ÚT í G19]

Í staðinn fyrir versíð *Heiðrum Guð föður himnum á*, etc. skal syngja þennan sálm eftir predikun eftir ritualnum. *Kært lof Guðs kristni alltið* (nótur, 13 erindi) [Var inni í 1.-5. útgáfu, felldur út í 6. útgáfu]

//og// á meðan sacramentum útteilist skal syngja, *Þér sé lof og dýrð Jesú Krist* //, etc.//

Eftir blessan þennan sálm, //með lag, *Tunga mín af hjarta hljóði*, má og syngja undir þessum nótum.// [Lagboði burt í G11] *Uppá fjallið Jesús vendi* (//lagboði og// nótur, 7 erindi)

Pann XXII. XXIII. og XXIV. sunnudag eftir Trinitatis [Arabískar tölur í G14: 22. 23. 24.]

//Introitus í móðurmáli.// **Messuupphaf.** *Guðs son kallar komið til mín* (nótur, 16 erindi)
Eftir blessan. *Lofið Guð í hans helgidóm, hans krisnir menn á jörðu* (nótur, 4 einði)

Pann XXV. XXVI. og XXVII. sunnudag eftir Trinitatis [Arabískar tölur í G14: 25. 26. 27.]

//Introitus á íslensku.// **Messuupphaf.** Með tón, *Hæsti Guð herra mildi*, etc. **Vaknið upp Kritnir allir, og sjáið syndum við** (án nótna, með lagboða, 11 erindi)
Eftir blessan. *Krists er koma fyrir höndum* (nótur, 4 erindi)

Á sunnudögum allra síðast eftir Exitum

Þá fólk fellur fram má syngja þetta vers, sem //venjulegt//vanalegt er allvíða //í Skálholts stifti.//í þessu landi. **Frið veittu voru landi, voldugi faðir fyrr og síð** (nótur, 1 erindi).
Má og syngja þetta sálmavers ef vill, tón, *Heiðrum vér Guð af hug og sál*, etc. **Vors herra Jesú verndin blíð** (án nótna, með lagboða, 1 erindi)

[NÝTT Í G11]: ([Færist aftast í IV. hluta í G12])

Þessi eftirfylgjandi vers eiga að syngjast af predikunarstólnum áður en guðspjallið er lesið. (*Allt án nótna, oftast með lagboða og 1 erindi*) [Arabískar tölur í G14 og uppgæfin blaðsíðutöl breytast]

I. Sunnudag í aðventu. þetta vers. Tón, Einn herra ég best ætti, etc. Þakkir vér glaðir gjörum

II. Sunnudag í aðventu. Tón. Sæll er sá mann sem hafna kann, etc. Upphefjum höfuð og augu með

III. Sunnudag í aðventu. Tón. Gef þinni kristni góðan frið, etc. Fullting veit Jesú þjónum þín

IV. Sunnudag í aðventu. Tón, Jesús Guðs son eingetinn, etc. Sannleiks meistarinn mæti

Um öll jólin og til þess á kyndilmessu syngist. Í dag eitt blessað barnið er etc. pag 34 [versíð fellt út í G12] Og síðan til ályktunar. Honum ber jafnan, etc. pag. 30. (Á jólanóttina, jóladaginn og nýársdag syngist sjálft versíð þrisvar, en ei nema einu sinni hina helgu dagana.)

IV. Sunnudag eftir þrettánda. **Tvö** þessi vers. Með hymna lag. Ég sel þér Jesú öll mín kjör

V. Sunnudag eftir þrettánda. **Tvö** vers. Tón, Konung Davíð sem k. Ég þreifa á þolinmæði þinni

VI. sunnudag eftir þrettánda. Tón. Jesús Kristur að Jónan kom, etc. Friði Jesú þú fékkst af mér

Sunnudaginn í níuviknafostu. Tón. Dagur í austri öllu, etc. Líkna mér son Guðs sæti

II. sunnudag í níuviknafostu. Tón. Gjörvöll kristnin skal gleðjast nú. Tignuð sé Jesú tungan fróð

Eður og þetta vers. Tón. Blíði Guð, börnum þínum ei gleym. Safnan krists, sem ert í helgri röð

Sunnudaginn í föstuingang. Tón. Herra Guð í himnaríki, etc. Vatnsskírni þín Jesú vegsamleg

I. Sunnudag í föstu. Syngist fyrsta vers af þeim sálmi. Óvinnanleg Borg er vor Guð, etc. pag 150. Eður

sjöunda vers í sálminum. Faðir vor sem á himnum ert, etc. Ei leið þú oss í freystni inn, etc. pag. 187

II. Sunnudag í föstu. Fyrsta vers af þeim sálmi. Á þig alleina Jesú Krist. pag 188

III. Sunnudag í föstu. Tón, Ó Guð minn herra aumka mig, etc. Heiðrað sé Jesú hreisti verk

Miðföstu sunnudag. Tón, Sælir eru þeir allir nú, etc. Dásamleg er sú Drottins frægð

Sunnudaginn eftir Miðföstu. Tón. Náttúran öll og eðli manns, etc. Herra Jesú þín hrösun er

Á boðunardag Maríu. Tvö fyrstu vers af þeim sálmi. Mildi Jesú sem manndóm tókst, //etc.// pag 520

Á pálmasonnundag. Tón, Einn herra ég best ætti, etc. Frelsarinn friðar-ríkur

Á skírdag. Þau tvö fyrstu vers af þeim sálmi. Jesús Kristur er vort frelsari, //etc.// pag 9

Á páska hátíðinni, Til uppstigningardags.

Kristur reis upp frá Dauðum, //etc.// pag 96 (þrisvar á hátíðinni, en einusinni á sunnudögunum.)

Síðan til ályktunar. Sigrarinn sæti, sonur Guðs vor glæti, etc.

Á uppstigningardag. Kristur til himna uppfór, //etc.//pag. 105. Syngist þrisvar, (En ei nema einusinni sunnudaginn eftir.)

Á hvítasunnu dögum. Fyrsta vers af þeim sálmi. Nú biðjum vér heilagan anda, //etc.//pag. 5. Eður. Kristur sinn anda sendi pag. 115 (prisvarsinum.)

Á Trinitatis hátíð. Það seinasta vers af þeim sálmi. Ó herra Guð oss helga nú, //etc.//pag. 238

I. sunnudag eftir Trinitatis. Þau tvö fyrstu vers af þeim sálmi. Mitt hjarta hvar til hryggist þú, //etc.//pag. 130

II. sunnudag eftir Trinitatis. Þaug tvö fyrstu vers af þeim sálmi. Guðs son kallar komið til mín, //etc.//pag. 158

III. Sunnudag eftir Trinitatis. Tón, Ó vér syndum settar, etc. Þjó ég nú blessan þína

IV. Sunnudag eftir Trinitatis. Tón, Faðir vor sem á himnum ert, etc. Gef þá í hjartað miskun mér Á Jónsmessu Baptistæ. Fyrsta vers af þeim sálmi. Blessaður að eilífu sé, //etc.//pag. 238

V. sunnudag eftir Trinitatis. Tón, Allt mitt ráð til Guðs ég set. Glaður nú út á djúp ég dreg Á Vitjunardag Maríu. Það fyrsta vers af þeim sálmi. Lofsöng Guði mey María, //etc.//pag. 239

VI. sunnudag eftir Trinitatis. Fyrsta vers af þeim sálmi. Á þig alleina Jesú Krist, //etc.//pag. 138

VII. Sunnudag eftir Trinitatis. Tón, Mitt hjarta hvar til hryggist þú. Almáttugur um Loft og land

VIII. sunnudag eftir Trinitatis. Það fyrsta vers af þeim sálmi. Náttúran öll og eðli manns, //etc.//pag. 57

IX. sunnudag eftir Trinitatis. Þau tvö fyrstu vers af þeim sálmi. Af djúpri hryggð ákalla ég þig, //etc.//pag. 69. Eður þetta vers. Tón. Hvör sem að reysir бага byggð, etc. Herra Jesú mér hugur er á

X. Sunnudag eftir Trinitatis. Fyrsta vers af þeim sálmi, Væri nú guð oss ekki hjá, //etc.//pag. 138

XI. sunnudag eftir Trinitatis. Fyrsta vers af þeim sálmi. Nú bið ég Guð þú náðir mig, //etc.//pag. 166

XII. sunnudag eftir Trinitatis. Tón, Miskunna þú mér mildi Guð, etc. Mér kenndi Guð að mæla rétt.

XIII. sunnudag eftir Trinitatis. Fyrsta vers af þeim sálmi. Sælir eru þeir allir nú, //etc.//pag. 236

XIV. sunnudag eftir Trinitatis. Tón, Heiðrum vér Guð af hug og sál. Ég vil falla til fóta þér

XV. sunnudag eftir Trinitatis. Þau tvö fyrstu vers af þeim sálmi. Mitt hjarta hvar til hryggist þú, etc.

XVI. sunnudag eftir Trinitatis. Tón, Um Dauðann gefðu Drottinn minn. Lausnarinn Jesú lof sé þér

XVII. sunnudag eftir Trinitatis. Tón, Sæll er sá manni sem hafna kann, etc. Hvað lengi Guð mér gleymir þú

Á michaelis messu. Það fyrsta vers af þeim sálmi. Óvinnanleg Borg er vor Guð //etc.//pag. 150. Eður þetta vers. Tón, Gjörvöll kristnin skal gleðjast nú. Ó Guð sem lætur engla her

XVIII. sunnudag eftir Trinitatis. Tón, Allfagurt ljós oss birtist brátt. Lof sé þér Guð fyrir lögmál þitt.

XIX. Sunnudag eftir Trinitatis Það fyrsta vers af þeim sálmi. Nú bið ég Guð þú náðir mig, //etc.//pag. 166

XX. sunnudag eftir Trinitatis. Tón, Mikilli farsæld mætir sá, etc. Hátign þess konungs heiðruð sé

XXI. sunnudag eftir Trinitatis. Tón, Jesús Kristur á krossi var, etc. Hvernig sem vefst ég hörmung í.

XXII. sunnudag eftir Trinitatis. Það sjöunda vers af þeim sálmi, Nú bið ég Guð þú náðir mig, etc. Auðmjúka önd aktar Guð mest. pag 167 [versið fellt út í G12]

Á allra heilagra Messu. Fyrsta vers af þeim sálmi, Guð miskunni nú öllum oss, //etc.//pag. 132. Eður þetta vers. Tón, Með hjarta og tungu, etc. Meistarinn hæsti, minn Jesú besti

XXIII. sunnudag eftir Trinitatis. Tón, Oss lát þinn anda styrkja, etc. Guðs föðurs geisli og kraftur

XXIV. sunnudag eftir Trinitatis. Tón, Nú bið ég Guð þú náðir mig, etc. Lausnara heimsins lofgjörð sé

XXV. sunnudag eftir Trinitatis. Fyrsta vers af þeim sálmi Vaknið upp kristnir allir, //etc.//pag. 161

XXVI. sunnudag eftir Trinitatis. Tón, Krists koma fyrir höndum, etc. Jesú minn bóðir besti

XXVII. sunnudag eftir Trinitatis. Syngist sama vers sem til er gjört sjötta sunnudag eftir þrettánda, En þegar predikað er af Guðspjallinu Matth. II. þá skal syngja tvö þau fyrstu vers af þeim sálmi, Guð son kallar komið til mín. pag. 158.

//Endir Grallarans árið um kring.//[ÚT Í G17]

[Í G18:] Endir sunnu- og hátíðisdaga messusöngs.

[III. Annað efni]

II.⁶⁰ Söngur og embættisgjörð á bæna og samkomudögum þar þeir eru haldnir

//Introitus. // **Messuupphaf.** *Nú bið ég Guð þú náðir mig* (nótur, 8 erindi)

Þar næst þetta Kyrie. *Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison.* (nótur)

Það næst sé sunginn þessi Faðir vor, sem eftirfylgir. *Ó Guð vor faðir sem í himeríki ert* (nótur, 3 erindi).

Hér eftir skal syngja. *Nú biðjum vér heilagan anda.*

Eftir predikun skulu tvö eður þrjú ungmenni syngja litaníuna og skulu prestarnir halda fólkinu að svara þar til.

Litanían í móðurmáli. Fyrsti kór: *Kyrie eleison.* Annar kór: *Guð faðir miskunna þú oss.* o.s.frv. (nótur)

//Pater de Caelis Deus.//**ÚT** *Guð faðir í himnaríki.* Svar: *Miskunna þú oss* (nótur)

//Propitius esto.//**ÚT** *Vert oss líknsamur...* svarað: *Þyrn þú oss Drottinn Guð* o.s.frv. (nótur)

//Peccatores.//**ÚT** *Vér Aumir og Syndugir biðjum þig...* svarað: *Bænheyr þú oss Drottinn Guð* (nótur)

Ó þú Guðs lamb sem burt tókst heimsins syndir – Miskunna þú öllum oss... (nótur)

Síðan fellur presturinn á kné fyrir altarinu og syngur þessi vers. *Vér höfum syndgað með vorum forfeðrum* (nótur)

Þar eftir pronuncerar presturinn þessar collectur fyrir altarinu eina eður allar þrjár, segjandi. Vér viljum biðja. Heyr þú almáttugi Guð og eilífi faðir.... [o.fl. bænir].

Síðan snýr presturinn sér til fólksins og syngur blessunarorðin. //Drottinn blessi þig og varðveiti þig etc.//[**ÚT í G12**]

Um lönguföstu má syngja þessa sálma //pro Exitu//eftir **blessan** til skiptis. *Minnstu ó maður á minn deyð* (nótur, 9 erindi).

Annar Exitus með sama lag. *Syndugi maður sjá þitt ráð* (án nótna, 12 erindi).

Í staðinn Litaníu má og brúka þennan söng, einkum á útkirkjum þar lítið söfnuður er, hver líka má syngjast choraliter, af tveimur ungmennum í kórduyrum eður fyrir altaris gráðu. **Tak frá oss sæti herra syndir vorar** (nótur).

Hér eftir //pronuncerar//**syngur** presturinn versin með bænunum og blessaninni sem fyrr er sagt.

///Exitus// **Eftir blessan.** *Miskunna oss ó herra guð,* ut supra.//[**ÚT í G11**]

// Þegar prestur stendur fyrir altari og fremur alla embættisgjörð á bænadögum, þá skal eftir Kongl. Maje. Kirkju ritual, fyrst syngja, *Nú bið ég Guð þú náðir mig*, eður annan yðrunarsálm, síðan *Kyrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison.* Þar eftir snýr presturinn sér fram og segir, *Drottinn sé með yður*, hvar til fólkið svarar, *Og með þínum anda.* Hér uppá fylgir Collectan, *Látum oss biðja* etc. vide infra. Þá snýr presturinn sér fram og les pistilinn Jacob 5. v. 16. til enda, síðan byrjar presturinn þennan sálm. *Faðir vor sem á himnum ert, oss hefur öllum* (nótur, 9 erindi) // [**Fellt brott í G11**]

// Hér eftir snýr presturinn sér fram og segir, *Drottinn sé með yður*, fólkið svarar. *Og með þínum anda.* Síðan syngur hann venjulegt bænadags Evangelium, Luc. II. v. 1. 2. 3. 4. (vide infra) Þar

⁶⁰ Kaflanúmer er fellt út í 17. útgáfu en sett aftur inn í 18. útgáfu.

eftir sé sungið *Nú biðjum vér heilagan anda*, eður þessi sálmur með sama lag. **Heilagan anda áköllum nú** (án nótna, með lagboða, 4 erindi) // [Fellt brott í G11]

// Síðan gengur presturinn í predikunarstólinn og útskýrir þann texta af heilagri ritningu sem hann sjálfur vill (nema það sé um lönguföstu, því þá er alleinasta predikað út af þíningar historíunni). Eftir predikun syngist litanian með bænunum sem áður er umgetið. // [Fellur brott]

//En vilji nokkrir ganga til altaris á //þessum tímum//**bænadögum**, þá handtérar presturinn ískrýddur messuklæðum, kvöldmáltíðar sakramentið eins og á sunnudögum. // [ÚT í G14]

Eftir blessan //má syngja// *Miskunna oss ó herra guð* eður, *Gef þinni kristni góðan frið*, ut supra. **En um lönguföstu þá tvo tilgjörðu Exitus til skiptis, ut supra.**

//Þar sem haldnir eru bænadagar með inngöngu og útgöngu sumars og vetrar skal syngja //Pro //Exitu//eftir blessan þessa tvo eftirfylgjandi sálma. // [ÚT í G14]

//I.// Þakkargjörð fyrir liðinn vetur og bænarförn uppá komandi sumar. **Ó herra Guð ég þakka þér** (nótur, 6 erindi). //2.// Þakkargjörð fyrir liðið sumar, og bænarförn uppá komandi vetur. Með sama lag. **Ó Guð heilagur heilagur** (lagboði, 7 erindi)

[NÝTT í G12:] Bænaroffrur og þakklætisoffrur uppá misseraskipti. Bænaroffrur í inngöngu sumars. Tón, *Á einn Guð vil ég trúa. Nú skal enn í Guðs trausti* (án nótna, með lagboða, 6 erindi)

Þakklætisoffrur í útgöngu sumars. Með sama lag. *Lof sé þér drottinn dýri* (án nótna, með lagboða, 4 erindi)

Bænaroffrur í inngöngu vetrar. Með sama lag. *Komin er kaldur vetur* (án nótna, með lagboða, 4 erindi)

Þakklætisoffrur í útgöngu vetrar. Með sama lag. *Vetur er enn á enda* (án nótna, með lagboða, 4 erindi)

Á þeim almennilega föstu og bænadegi sem eftir kongl. Maje. háloflegu skikkun haldast á árlega, þann fjórða föstudag eftir páska.

//Introitus.// **Messuupphaf**. *Konung Davíð sem kenndi*, eður þessi sálmur. **Aví, aví mig auman mann** (nótur, 6 erindi)

Þar næst kyrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison. Síðan snýr presturinn sér fram segjandi, Drottinn sé með yður, etc. Collectan eftir nýju guðspjallabókinni, *Ó náðugi Guð, miskunnssami kæri faðir* etc. Pistillinn Esaiæ 55. Leitið Drottins meðan hann er að finna, etc. //vide guðspjallabók.// Á milli pistils og Guðspjalls, **þennan sálm** //Faðir vor sem á himnum ert, etc.// **Faðir vor sem á himnum ert, oss hefur öllum** (nótur, 9 erindi) [Nótur hér í G11, voru áður framar í bókinni]

Þar eftir sé pronuncerað Guðspjallið, Matth. 3 Capitula. [...]

Síðan sé suginn þessi sálmur. **Á þig alleina Jesú Krist** (nótur 4 erindi)

Hér eftir snýr presturinn sér fram og blessar yfir söfnuðinn með venjulegri blessan. //Pro Exitu// **Eftir blessan** má syngja þennan sálm. **Ó vér syndum setnir** (nótur, 6 erindi)

Þar sem haldinn er aftansöngur eður kvöldpredikun á þessum degi skal fyrst syngja þennan sálm. **Tak af oss faðir of þunga reiði** (nótur, 8 erindi)

Hér eftir skal syngja **þennan sálm**, með lag, *Nú biðjum vér heilagan anda. Heilagan anda áköllum nú*, //ut supra// [lagboði og 4 erindi í G11].

Síðan gengur presturinn í stólinn og predikar út af tilsettu Evangelio, Matth. 3. Eftir predikun lesist bænin eins og í hámessunni. Síðan sé sungin sú stutta litania, *Tak af oss sæti herra*, etc. Með venjulegum versum og collectum, hvar uppá fylgir blessanin og síðast Exitus, *Miskunna*

oss ó herra Guð, ut supra. Eður þessi eftirfylgjandi sálmur, //nýlega//[ÚT í G11] //á íslenskt mál útsettur úr þeirri dönsku sálmabók, af **Iögmanninginum sál** //P.// **Páli** //J.S. Schola M.//**Jónssyni Vídalín**//[ÚT í G12] **Á Guð alleina ég hefi sett mitt traust** (nótur, 6 erindi)

Einn bæna lofsöngur í allskyns neyð og ofsóknum kristninnar og einkanlega í móti tyrkjanum hvörn ungdómurinn ætti líka að læra og iðka svo ekki falli úr minni það rán sem skeði hér í landi af tyrkjans áhlaupum. Anno //mdcxxvii//1627. Má syngja stundum pro exitu á bænadögum eftir því sem tíðinni hagar. **Eilífi Guð vort einkaráð** (nótur, 15 erindi)

//Collecta, pistill og guðspjall á bænadögum. [...]/[ÚT í G11]

III. Nokkrir hymnar sálmar og lofsöngvar á þeim sérlegustu hátíðum. Líka á kvöld og morgna, utan kirkju sem innan.

Um jóla tímann

//Hymnus: Veni redemptor gentium.//[ÚT] **Nú kom heiðinna hjálparráð**. (nótur, 8 erindi)

//Andleg vísa//**Annar sálmur** um holdgan og hingaðkomu herrans Kristi. Með sama lag. **Af Adam er um allan tíð** (án nótna, lagboði, 12 erindi)

//Hymnus. Conditor alme syderum.//[ÚT] **Skaparinn stjarna herra hreinn** (nótur, 7 erindi)

//Hymnus. Corde natus ex parentis.//[ÚT] **Af föðurs hjarta barn er borið** (nótur, 6 erindi)

//Hymnus. Christe redemptor omnium.//[ÚT] **Kristur allra endurlausn og bón** (nótur, 7 erindi)

//Hymnus. Splendor paternæ gloriæ.//[ÚT] **Einn lofsöngur** með sama lag. **Föðurins tignar ljómandi ljós** (án nótna, með lagboða, 9 erindi)

//Hymnus. Agnoscat omne seculum.//[ÚT] **Játi það allur heimur hér** (nótur, 9 erindi)

//Hymnus. Verbum supernum prodiens.//[ÚT] **Enþá einn lofsöngur** með sama lag. **Orð himneska út gekk til vor** (án nótna, með lagboða, 5 erindi)

//Hymn. A patre unigenitus.//[ÚT] **Annar lofsöngur** með sama lag. **Af föðurnum son eingetinn, í heim oss** (án nótna, með lagboða, 6 erindi)

//Hymnus. A solis ortus cardine.//[ÚT] **Svo vítt um heim sem sólin fer** (nótur, 8 erindi)

//Hymnus. Dies est lætitia.//[ÚT] **Lofsöngur út af fæðingu Kristi, Eftir Guðspjalls historíunni**

//Með þeim nótum.//[ÚT] **Tón, Í dag eitt blessað barnið er**, etc. **Hátíð hæst er haldin sú** (án nótna, með lagboða, 4 erindi)

//Hymnus. Virgo dei genitrix.//[ÚT] **Móðir guðs og meyjan skær** (nótur, 4 erindi)

Um holdgan og fæðing herrans Kristi út af guðspjallsins historíu. Við lag, **Hátíð hæst er haldin sú. Jómfrú María ólétt var** (án nótna, með lagboða, 10 erindi)

Engla lofsöngur um blessaða barnið Jesúm. Af öðrum capitula Lucæ. **Ofan af himnum hér kom ég** (nótur, 15 erindi)

Ein gömul kristileg **söng** vísa um Kristi fæðing. **In dulci iubilo/Glaðir syngjum svo** (latína og íslenska, 4 erindi)

//Cæleste Organum.//[ÚT] **Ein góð og** Gömul sequentia, sem sungin var í kristilegri kirkju, af fæðingunni herrans Kristi. Snúin af latínu. **Hátíð þessa heimsins þjóð** (nótur)

Sú fagra sequentia, In sapientia disponens omnia. Um sending Guðs sonar af himnum í vort hold. Má syngjast á öllum stórhátíðum ársins og oft. Útlögð af S. Ólafi Guðmundssyni. **Guðdómsins hæsta náð** (nótur v. öll erindi)

Responsorium og lofsöngur um Jesu Christi hingaðkomu og fæðing er sungið af tveimur ungmönnum og kórnum til skiptis. Versin eru undir því lagi **Nú viljum vér allir þakka Guði**

vorum herra, //en//og inntakið af kórnum sem: *Honum ber jafnan að vér syngjum*, etc. **Lofið Guð góðir kristnir menn** (ekki nótur, 4 erindi)

//Benedicamus.//[ÚT] **Einn góður sálmur**. Með lag *Faðir vor sem á himnum ert*, etc. **Eitt barn er borið í Betlehem** (án nótna, með lagboða, 3 erindi)

Á nýársdag. Barnasöngur. Með tón *Ofan af himnum*, etc. **Jesú vor endurlausnari** (án nótna, með lagboða, 6 erindi)

//Nýársvísa//**Nýárssálmur**, að óska góðs öllum stéttum. Með lag, *Heiðra skulum vér herran Krist*. **Guð láti söng vorn ganga nú** (án nótna, með lagboða, 21 erindi)

[NÝTT í G12]: Nýárssálmur. Ortur af biskupnum Mag: Steini Jónssyni. Tón. *Blíði Guð, börnum þínum ei gleym*. **Eitt vér nýtt, ár byrjað fáum nú** (án nótna, með lagboða, 4 erindi)

[NÝTT í G12]: Nýárs sálmur. Með tón. *Á þér herra hef ég nú von*. **Rís upp mín sál að nýju nú** (án nótna, með lagboða, 9 erindi).

//Pakkargjörð fyrir umliðið ár á að syngjast á Nýársdag og byrjast af predikunarstólnum, strax eftir endaða perdikun, hvað gleymst hefur inn að setja í fyrsta parti þessa Grallara. **Gæsku guðs vér þrisum** (nótur, 6 erindi)// [Færist inn í Grallarahlutann undir Nýársdag í G9]

Á þrettánda. //Hymnus. Hostis Herodes. Með lag: *Agnoscat*, etc.//[ÚT] **Einn sálmur með hymna lag**, **Herodes grimmi því hræðist þú** (án nótna, með lagboða, 5 erindi)

Á hreinsunardag María

Með tón, *Ofan af himnum*. **Jesú í fátækt fæddist þú** (án nótna, með lagboða, 8 erindi)

//Hymnus. Fit Porta Christi. Með tón *Conditor alme* etc.// **Ennþá einn sálmur með hymna lag**, **Guðs syni hægast hlið sú var** (án nótna, með lagboða, 4 erindi)

//**Á boðunardag María** má syngja þá sálma sem hliða uppá holdgan og hingaðkomu herrans Kristi, vide supra.//[ÚT í G18]

//Gamall sálma dags lofsöngur. **Lausnarinn kóngur Kristi** (nótur, 6 erindi)// [Færist hingað í G12]:

Af dauða og þínu herrans Kristi, hymnar, sálmar og lofsöngvar. //Hymnus. *Vexilla regis*.//[ÚT] **Konungsins merki framkoma hér** (nótur, 8 erindi)

//Hymn. *Rex Christe*. Með lag, *Christe redemptor*.//[ÚT] **Einn góður sálmur með hymna lag**, **Skaparinn Kristi kóngur vor** (án nótna, 6 erindi)

//Hymnus. *Magno salutis gaudio*.//[ÚT] **Einn fagur lofsöngur**. Með lag, *Þá Jesús til Jerúsalem*. **Hæsta hjálpræðis fögnuði** (án nótna, með lagboða, 8 erindi).

//Gamall sálma dags lofsöngur. **Lausnarinn kóngur Kristi** (nótur, 6 erindi)//[Færist frammar í G12]

Sálmur af þínunni herrans Kristi. Eftir fjórum Guðsspjallamönnunum. Með tón, *Vor Herra Jesús vissi það*. Versin eru eftir stafrófsröð. **Adams barn þín synd þín svo var stór** (án nótna, með lagboða, 23 erindi)

Annar lofsöngur um herrans Kristi þínu. **Jesús sem að oss frelsaði** (nótur, 8 erindi)

Á páska hátíðinni út af upprisu herrans Jesú Kristi nokkrir hymnar og lofsöngvar.

//Hymnus. *Sermone blando Angelus*.//[ÚT] **Einn góður sálmur**. Með lag, *Allfagurt ljós oss birtist brátt*, etc. **Fagnaðar kenning kvinnum fær** (án nótna, með lagboða, 8 erindi)

//Hymnus. *Ad Cænam Agni*.//[ÚT] **Einn góður sálmur**. Með sama lag. **Kristnin syngi nú sætleiks lof** (án nótna, með lagboða, 8 erindi)

//Hymnus. *Jesu nostra redemptio*.//[ÚT] **Einn sálmur undir þessum nótum**. **Jesú endurlausnin vor ertu og hjartans girndin stór** (nótur, 5 erindi)

Einn stuttur lofsöngur um upprisu herrans Kristi. Með lag. *Kristur reis upp frá dauðum*, etc. ***Upprisinn er Kristur af öllum kvölum leystur*** (án nótna, með lagboða, 2 erindi)

Einn annar lofsöngur og responsorium út af upprisunni Kristi. Með tón, *Í dag er Kristur upprisinn*, etc. Kórinn: ***Upprisinn er nú Jesú Krist, haleluia*** (án nótna, með lagboða, 19 erindi)

Á uppstigningar hátíð drottins vors Jesú Kristi, hymnar og lofsöngvar.

Barnasöngur á uppstigningardag. Með tón. *Í dag er Kristur upprisinn*, etc. ***Í dag er kristur upprisinn*** (án nótna, með lagboða, 9 erindi)

//Hymnus. Festum nunc celebre.//[ÚT] **Einn góður sálmur, undir þessum nótum. Nú er á himni og jörð** (nótur, 6 erindi)

//Hymnus. Vita sanctorum.//[ÚT] **Einn ágætur sálmur, undir þessum nótum. Heill helgra manna, heiður englanna** (nótur, 6 erindi)

Lofsöngur út af uppstigningar historíunni. Má syngja svo sem *Allfagurt ljós oss birtist brátt. Fertugasta dag páskum frá* (án nótna, með lagboða, 14 erindi)

//Hvítasunnu sálmar eru áður innkomnir. //[ÚT í G18]

Á Trinitatis sunnudag

//Hymnus. O lux beata.//[ÚT] **Sálmar undir þessum nótum. Ó þú þrefalda eining blíð** (nótur, 3 erndi)

//Hymnus. Adesto Sancta Trinitas.//[ÚT] **Annar sálmur** Með sama lag. ***Heilaga þrenning hjá oss sért*** (án nótna, með lagboða, 5 erindi)

Einn lofsöngur af verkum heilagrar þrenningar. Með sama lag. ***Ó guð sannur í einingu og eilífur í þrenningu*** (án nótna, með lagboða, 12 erindi)

Einn lítill bænásálmur til heilagrar þrenningar. ***Ó herra Guð oss helga nú*** (nótur, 4 erindi)

Á Jóns messu //Baptistæ//[ÚT]

Lofsöngur Zachariæ, //með tón, *Sælir eru þeim sjálfur Guð, syndir af náð tilgefur*, etc. Má og syngja undir þessum nótum.//[ÚT] ***Blessaður að eilífu sé, Ísraels herran hæsti*** (nótur og lagboði, 6 erindi)

//**Á boðunardag Mariæ**// **Á vitjunardag Mariæ** [í G11]

//Magnificat eður//[ÚT] lofsöngur Mariæ, með sama lag. ***Lofsöng Guði Mey María, mín sál vorn Drottinn tignar*** (án nótna, með lagboða, 5 erindi)

Annar sálmur út af historíunni Luc.I. Með lag, *Kristur allra. María gekk inn til Elisabet* (án nótna, með lagboða, 8 erindi)

Á Michaelis messu

Einn fagur sálmur af englunum. Tón, *Guðs son kallar komið til mín. Rétt kristni hæstum Guði holl* (án nótna, með lagboða, 15 erindi)

//Einn iðranarsálmur. Tón, *Konung Davíð sem kenndi*, etc. ***Ég aumur mig áklaga, um brot og flesta synd*** (ekki nótur, lagboði, 9 erindi)//[Fellt út í G11]

Lofsöngvar á kvöld og morgna að syngja bæði innan kirkju og utan.

//Kvöld sálmur. Christe qui lux es et dies.//[ÚT] ***Dagur og ljós þú Drottinn ert*** (nótur, 7 erindi)
Sami sálmur með öðrum hætti. ***Kristur þú klári dagur ert*** (nótur, 7 erindi)

//Hymnus. Deus Creator omnium.//[ÚT] ***Einn Guð skapari allra sá*** (nótur, 8 erindi)

Enn einn bænarsöngur á kvöld, með sama lag. ***Nú hefst nóttin og hylur dag*** (án nótna, með lagboða, 6 erindi)

//Hymnus. Te Lucis ante Terminum.//[ÚT] **Einn góður kvöldsálmur. Með sínum tón. Eftir Guðs vilja gengur það** (án nótna, 5 erindi)

//Hymnus. Iesus Redemptor Seculi.//[ÚT] **Jesú frelsari fólks á jörð** (nótur, 5 erindi)
Enn einn bænarlöfsöngur á kvöld. //Má syngja sem//**Með lag Dagur og ljós. Sólarljós nú fer burtu bratt** (án nótna, með lagboða, 6 erindi)

//Þakkargjörð og//[ÚT] Barnasöngur af Catechismo //Lutheri//. Má syngja sem *Dagur og ljós*
//þú Drottinn ert.// **Guð minn faðir ég þakka þér** (án nótna, með lagboða, 4 erindi)

//Enn ein kristileg kvöldvísa.//**Einn kristilegur kvöld sálmur**. Má syngja sem, *Af djúpri hryggð ákalla ég þig*, etc. **Í svefni og vöku sannlega vér** (án nótna, með lagboða, 11 erindi).

[NÝTT Í G11]:

Kvöldsálmur úr dönsku útlagður. **Sá ljósi dagur liðinn er, líður að** (nótur, 12 erindi)

Kvöldsálmur með tón, **Jesú Kristi þig kalla ég á. Lof sé þér Guð fyrir liðinn dag** (án nótna, með lagboða, 5 erindi)

Kvöldsálmur með tón, **Halt oss Guð við þitt hreina orð. Ó Guð sem geymir Ísrael** (án nótna, með lagboða, 11 erindi)

Kvöldsálmur með tón, **Væri nú Guð oss eigi hjá. Hef ég mig nú í hvílu mín, himnafaðir að vanda** (án nótna, með lagboða, 5 erindi)

Einn kvöldsálmur, Með tón. **Kristur reis upp frá dauðum. Dagsvöku er enn nú endi, en nætursvefn fyrir hendi** (án nótna, með lagboða, 13 erindi)

SALVE //REGINA. Einn kristilegur löfsöngur sem syngjast má til aftansöngs, þar hann er haldinn.//[ÚT] **Salve Jesú Kristi vor frelsari, þú sem alla Guðs reiði yfir vannst** (nótur, 3 vers)
Sé nafn drottins Jesú Kristi blessað, haleluia. Nú héðan af og að eilífu [...]

Bæna og þakklætis sálmar á morgna

Morgunsöngur. Tón, **Guðs son kallar komið til mín. Dagur burt tekur dimma nátt** (án nótna, með lagboða, 8 erindi).

//Hymnus. Iam Lucis orto sydere. //[ÚT] **Einn góður morgunsálmur**. Tón, **Einn Guð skapari allra sá. Klár Dagur og ljós nú komin er** (án nótna, með lagboða, 5 erindi)

Sami //hymni//**sálmur** með öðrum hætti uppá dagstíðirnar. **Ljósan daginn nú líta má** (án nótna, með lagboða, 5 erindi)

Enn einn morgunsöngur. Með það lag, **Kristur þú klári dagur ert**, etc. **Standið upp Kristi börnin blíð** (án nótna, með lagboða, 9 erindi)

Enn einn löfsöngur á morgna. Tón, **Dagur og ljós þú //D. e.// Drottinn ert. Bjartur dagur nú byrjar hér** (án nótna, með lagboða, 7 erindi)

//Ein góð dags vísa//**Einn góður morgun sálmur** úr dönsku snúin. **Dagur í austri öllum, upprennandi nú skín** (nótur, 10 erindi).

Ein morgunbæn fyrir allra handa stéttum. **Himneski Guð vor herra, heiður** (nótur, 11 erindi)

[NÝTT Í G11]:

//Ein gömul kristileg dagsvísa,//**Einn góður morgunsálmur**, eftir dönsku útlögð/-lagður. **Þann signaða dag vér sjáum nú einn** (nótur, 8 erindi)

Morgunsálmur. Með tón, **Jesú Kristi þig kalla ég á. Blessaða þrenning Blessuð sé** (án nótna, með lagboða, 6 erindi)

Morgunsálmur. Með tón. **Oss má auma kalla. Heiður og háleit æra heilögum Drottni sé** (án nótna, með lagboða, 6 erindi)

Morgunsálmur. Með tón, **Endurlausnarinn vor Jesú Krist. Guði sé lof fyrir ljósið glatt** (án nótna, með lagboða, 11 erindi)

Morgunsálmur. Með lag, *Himnarós, leið og ljós. Dagur er dýrka ber* (án nótna, með lagboða, 8 erindi)

//Te deum laudamus.//[ÚT] Lofsöngur þeirra heilögu lærifeðra Ambrosii og Augustini, //snúinn í söngvísu, af D. Mart. Luth. Má syngja í morgunsöng á sunnudögum, þar hann er haldinn og oftast þá vill.//[ÚT] Fyrsti kór: *Herra Guð þig heiðrum vér...* Annar kór: *Herra Guð vér þökkum...* (nótur).

[NÝTT í G12]: Viku-söngur kvöld og morgna útdreginn af //fyrsta//Guðs sjö daga sköpunarverki. //Fyrsta orði//Sjö orðum Kristi á krossinum og //fyrstu bæn//sjö bænum í Faðir vor. [G19] Af sál. Sr. Jóni Magnússyni í Laufási. Sunnudags morgun sálmur. Tón. *Ó Guð vor faðir sem í himnaríki ert. Nafn Guðs sé blessað, nú er vika ný komin* (án nótna, með lagboða, 6 erindi).

Sunnudags kvöldsálmur. Tón, *Guð miskunni nú öllum oss. Þér ljóssins faðir lof sé téð* (án nótna, með lagboða, 6 erindi)

Mánudags morgun sálmur. Tón. *Heiður sé Guði himnum á. Heiður sé guði himnum á, og hæðst lof um kristindóminn* (án nótna, með lagboða, 8 erindi).

Mánudags kvöld sálmur. Tón. *Væri nú Guð oss ekki hjá. Látum oss hjörtun hefja til himins* (án nótna, með lagboða, 7 erindi).

Þriðjudags morgun sálmur. Tón. *Hver sem að reisir hæga byggð. Lof Guðs berist um lönd og sjó* (án nótna, með lagboða, 8 erindi)

Þriðjudags kvöld sálmur. Tón, *Mitt hjarta hvar til hryggist þú. Kvöld dagsins er nú komið enn* (án nótna, með lagboða, 14 erindi)

Miðvikudags morgun sálmur. Tón, *Guði lof skalt önd mín inna. Ljómandi ljóssins föður, lofum vér nú þann fjórða dag* (án nótna, með lagboða, 8 erindi)

Miðvikudags kvöld sálmur. Tón, *Kært lof Guðs kristni alltið. Sólin er sest í æginn, sé guði lofgjörð* (án nótna, með lagboða, 9 erindi).

Fimmtudags morgun sálmur. Tón. *Gæsku Guðs vér prísnum. Lifandi lífsins brunnur, lofsæll Guð himnum á* (án nótna, með lagboða, 9 erindi).

Fimmtudags kvöld sálmur. Tón, *Heiðrum vér Guð af hug og sál. Blessaður sé vor Drottinn dýr, dagsljós fyrir náttmyrkri flýr* (án nótna, með lagboða, 7 erindi)

Föstudags morgun sálmur. Tón, *Dagur í austri öllu. Sé Guði lof þann sjötta* (án nótna, með lagboða, 8 erindi).

Föstudags kvöld sálmur. Tón, *Eilífur Guð og faðir kær. Þrennum Guði sé þakkargjörð, á þessu föstudagskvöldi* (án nótna, með lagboða, 8 erindi).

Laugardagsmorgun sálmur. Tón, *Miskunnar faðirinn mildi. Látum á laugardegi, lofsöng guði í té* (án nótna, með lagboða, 8 erindi).

Laugardags kvöld sálmur. Tón, *Faðir vor sem á himnum ert. Sjöunda kvöld nú komið er, kært lof guði því syngjum vér* (án nótna, með lagboða, 8 erindi).

//Symbolum//[ÚT] **Trúarjátning** Athanasii. //Qvicunq, vult salvus esse://[ÚT] Með //lag// tón, *Nú kom heiðinna hjálparráð*, etc. //Má og lagast við þann tón, *Herra Guð þig heiðrum vér*, etc.//[ÚT í G12][Kemur aftur inn í G14]. *Hver sem vildi að hólpinn sé, helga trú* (án nótna, með lagboða, 22 erindi).

//Þetta symbolum Nicænum, Eður messu Credo eftir gamallri Versione, látum vér hér með fylgja, helst eftir því það er alkunnugt og tíðkanlegt víðast í suðurstiftinu, á hátíðsdögum. *Vér trúum allir á einn guð. Föður almáttugan...* (nótur)// [Fellt út í G9] [Kemur aftur inn í G12]

GLORIA. Sem syngjast má stundum bæði í kirkjunni og heima í húsunum, þá ekki er embættisgjörð framin. Tón, *Alleinasta Guði í himnaríki*, etc. **Heiður sé Guði himnum á, og hæðst lof fyrir náð sína** (án nótna, með lagboða, 4 erindi)

[Kemur inn hér í G9, var aftast í 4. hluta í G7]: Einn bænarsálmur að syngja þá börn eru skírð. Tón, *Halt oss Guð við þitt helga/hreina orð. Þú varst fyrir oss eitt ungbarn* (án nótna, með lagboða, 6 erindi) (kemur inn í G7, fer út í G8, sbr. aftast í IV. hluta.)

//[NÝTT í G11]: NB. Nær prestur hefur af predikunarstólnum eftir predikun, líst til opinberrar aflausnar (þegar hún skal fram fara) á sunnudögum, þá skal strax byrja eftir ritualnum, *Konung Davíð sem kenndi*, og syngja svo mikið af sálminum sem þurfa þykir á meðan syndgarinn gengur fyrir kórðyrnar. Eftir aflausnina skal syngja það vers *Þó mörg og stór sé mannleg synd*, etc.//[ÚT í G14]

//[NÝTT í G9]: Einn sálmur um hjónabands stétt, og hvílíka blessan Guð vilji gefa þeim, sem þar inni kristilega lifa.// [ÚT. Ný fyrirmæli í G11:] //Tveir hjónasálmur, báðir//Hjónasálmur. með Tón, *Kom andi heilagi*, etc. **Sæll ertu sem þinn Guð** (án nótna, 7 erindi).

Sami sálmur með öðrum hætti. **Kristins það eitt mun manns, mest auðlegð vera** (án nótna, 9 erindi) [Inn aftur í G11, kom inn í 7. útgáfu en datt út í 8. útgáfu]

Eftir kirkjuinnleiðslu kvenna, syngist þetta vers. Tón, *Guð miskunni //öll.// Herra Guð faðir hlífð þín sé* (án nótna, 1 erindi)

Má og syngja þessi vers. Tón, *Af föðurs hjarta barn er borið*, etc. **Jesú nafni Guð minn gæfi** (án nótna, 4 erindi,)

Blessunarsálmur fyrir máltíð. **Faðir á himnahæð** (nótur, 9 erindi).

Þakklætissálmur eftir máltíð. **Heiðrum vér Guð af hug og sál** (nótur, 6 erindi)

Annar þakklætissálmur eftir máltíð. Tón. *Kristi vér allir þökkum þér. Guð vor faðir þér þökkum vér* (án nótna, með lagboða, 3 erindi)

//IV. Nokkrir hjartnæmir sálmur um dauðann sem syngjast mega yfir greftran framliðinna.// //IV. Líksöngurinn [Ný fyrirsögn í G11]//[Þessi fyrirsögn fellur út í G14 og sú fyrri tekin upp aftur]

//Þegar lík kemur til kirkju, þá sé það inn borið eftir venju, og sé hringt ei fyrir hinum dauða, heldur að uppvekja þá enu lífendu. En á meðan líkið er innborið í kirkjuna, eður útborið til síns hvíldarstaðar, þá skal syngja þann sálm, *Héðan í burt með friði ég fer*, etc. eður *Af djúpri hryggð ég ákalla þig*, ut supra í Grallaranum. Þar næst einhverja af þessum eftirfylgjandi sálmmum.

Media vita in morte sumus.// [ÚT í G11]

//I.Cor. 15. v. 43. **Það sáist í bansemd, upprís í vegsemd.**//[ÚT í G14]

[1] **Mitt í lífi erum vér** (nótur, 3 erindi)

[2] Bænar sálmur um góðan og kristilegan afgang af þessum heimi. **Minn herra Jesú maður og Guð, sem mæðu, þínu, spott og deyð** (nótur, 12 erindi)

// Sami sálmur á Latínu, með sama tón. **Iesu Deus siens homo, affixus es patibulo** (án nótna, með lagboða 12 erindi) // [Fellur brott í G9]

[3] Hjartnæmur sálmur um góða burtför. **Þá linnir þessi líkams vist** (nótur, 9 erindi)

// Sami sálmur í latínu, Cum mortis hora me vocat, með sama lag. **Cum mortis hora me vocat, Et vita deferenda** (án nótna, með lagboða, 4 erindi) // [Fellur brott í G9]

[12] Á meðan menn fylla gröfina með mold, sé sunginn þessi eftirfylgjandi sálmur, eður fleiri ef þörf gerist. **Nú látum oss líkamann grafa, og öngvan efa á því hafa** (nótur, 8 erindi)

[13] Þegar heim er gengið frá gröfinni sé sungin þau tvö síðustu vers af fyrirfarandi sálmi, *Sofi hann (hún) nú hér í friði*, etc.

[9] Kristileg umþenking dauðans, ort af sál Sr. Hallgrími Péturssyni, tón, *Dagur í Austri öllu*, etc. **Allt eins og blómstrið eina, upp vex á sléttri grund** (án nótna, með lagboða, 13 erindi)

[8] Bænar sálmur um góða burtför, ortur af Sr. Sigurði Jónssyni í Presthólum. Tón, *Faðir vor sem á himnum ert*, etc. **Ó Jesú, Jesú, Jesú minn, Jesú mitt líf og hertoginn** (án nótna, með lagboða, 11 erindi).

[14] Bænar sálmur, að vér mættum á dauðan ætíð minnst, af þeim 39. og 90. **Davíðs sálmi/-um** útdreginn. **Um dauðann gef þú drottinn mér, ég daglega** (nótur, 5 erindi)

[4] Huggunarsálmur í dauðans tíð. Tón, *Guð miskunni nú öllum oss*. **Lifandi drottinn líkna mér, lát mig náð þína finna** (nótur, 5 erindi).

[5] Einn góður sálmur hvernig maður skuli búa sig til dauðans. **Við dauða mig ei verja má** (nótur, 3 erindi).

[6] Einn huggunarsálmur. Með sama lag. **Glaður nú deyja vil ég víst** (án nótna, 4 erindi)

[7] Annar huggunarsálmur mót dauðanum. **Lambið Guðs og lausnarinn** (nótur, 6 erindi)

[15] Hymus Prudentii in Exequiis. **Iam moesta quisce querela** (nótur, á latínu, 10 erindi)

[16] Sami sálmur á íslensku, með sama tón. **Syrgjum vér ei sáluga bræður** (án nótna, 10 erindi)

[17] Sami sálmur útsettur á íslensku, af S. Stephan Ólafssyni, að Vallanesi, má syngja nær með sama lagi og *Iam moesta quisce querela*. **Pennan tíð þungbært líð** (án nótna, með lagboða, 10 erindi)

//Confessio fidei Christianæ, með lag, *Vér trúum allir á einn Guð*, skapara himins og jarðar, etc. **In deum omnes credimus, Creatorem huius mundi** (án nótna, með lagboða, 3 erindi)

Tvö síðustu vers af sálminum *Mandemus istud nunc humo, corpus*. Tón, *Nú látum oss líkamann grafa*, etc. **Nunc hunc sepultum linquimus** (án nótna, með lagboða, 2 erindi) // [Fellt út í G9]

[18] //Margreifa Albrechts af Brandenburg, vísa og symbolum. // **Einn góður huggunarsálmur**. Tón, *Náttúran öll og eðli manns*, etc. **Verði ætíð hvað vill minn Guð** (án nótna, með lagboða, 4 erindi).

// Bænar sálmur að syngja þá börn eru skírð. Tón, *Halt oss Guð við*. **Þú varst fyrir oss eitt ungbarn** (án nótna, með lagboða, 6 erindi) [inn í G7] // [út í G8] [Kemur inn aftast í III. hluta í G9]

// Sálmur Davíðs 128. Tón, *Sæll ertu sem þinn Guð*, etc. **Kristins það eitt mun manns, mest auðlegð vera** (án nótna, með lagboða). [inn í G7] // [út í G8]

[10] [NÝTT í G11]: Stutt umþenking þessa fallvalta lífs, og íhugun eftirkomandi sælu. Í sálmavísu samantekin af Mag. Steini Jónssyni, biskupi Hóla stiftis. Tón. *Þá linnir //hér mín//þessi líkamsvist*, etc. **Vakna mín sál og virð fyrir þér** (án nótna, með lagboða, 15 erindi)

[11] Andlátssálmur ortur af Sr. Guðmundi Erlendssyni. Tón. *Guði lof skalt önd mín inna*. **Endurlausnarinn ljúfi, lífið mitt og verndið trú** (án nótna, með lagboða, 6 erindi)

//[19] Þessi eftirfylgjandi sálmur ætti að innfærast í Grallarann. Pag. 18 Hvar hann er Citeraður. **Halt oss Guð við þitt hreina orð** (nótur, 7 erindi) // [Fellt út í G12 – nóteraður frammar í G12]

[NÝTT í G12]: Einn góður iðrunarsálmur. Tón, *Jesús Kristur er vor frelsari*, etc. **Líknarfullur Guð og góður, gæskuríkur og þolinmóður** (án nótna, með lagboða, 30 erindi)

Þessi eftirfylgjandi vers eiga að syngjast af predikunarstólnum áður en guðspjallið er lesið.
[Þessi hluti færirst hingað í G12, Var í II. hluta í G11. Sjá efni kaflans hér að ofan].

REGISTUR þeirra sálma og söngva sem finnast í þessum Grallara.
[efnisyfirlit með blaðsíðutali, sálmar í stafrófsröð]

// [Nýtt í G10]: Bæn fyrir embættisgjörðina í kirkjunni.
Bæn að liðinni embættisgjörðinni. // [Fellt út í G12]

//ERRATA. Það helsta sem fundist hefur misprentað í þessari bók er þetta. [...] // [Fellt út í G10]

APPENDIX //Sem er// innihaldandi stutta undirvísun um einfaldan söng, fyrir þá sem lítið eður ekkert þar úti lært hafa, en grynast þó grundvöllinn að vita og sig framur að iðka.

I. Um GAMMANN og Lyklana

II. Um linan og harðan söng, eður þar á milli.

III. Um samhljóðandi nótur sem söngvararnir kalla intervalla musica, það er viss bil á milli hljóðanna.

IV. Um kraft og merking nótnanna, Item um dragnótur.

V. Um nokkur teikn í söngnum.

VI. Um Coral-söng og Figurat-söng

//Þessum blaðsíðum sem eftir eru af arkinu til uppfyllingar, sest hér til ein góð áminning og uppvakning fyrir þá sem ganga vilja til Guðs borðs, hvör og svo lesast má fyrir Communicantibus, áður en þeir meðtaka heilagt altarisins sakramentum.

[...] // [Fellt út í G12] [Kemur aftur inn í G14]: Til uppfyllingar sest hér eitt gamalt áminningarform, þeim til fhugunar, er til Guðs borðs ganga. Mínir elskulegustu í guði....

//Þessu látum vér fylgja presta eiðinn, sem til er gjörður í kongl. Maj. kirkju ritual, //pag. 379.// uppá það, kennimennirnir því betur guðrækilega athugi og endurminnist, hvað þeir séu guði og sínu tiltrúðu h. embætti umskyldugir.

[...]

Endum vér svo fyrir hjálp og aðstoð Drottins þennan Grallara.

Soli Deo Gloria. // [ÚT í G18]

ERRATA //TYPOGRAPHICA// [Kemur aftur inn í G14]

//Gen 3. v. 15. Kvinnunnar sæði skal í sundurmerja höggormsins höfuð, en hann mun bíta það í hælinn.

Endað í Skálh. sama ár. 23. maí. /Sálh. 22. febr. /Hólum 26. maí /Hólum 24. aprílís

Endað á Hólum, þann 8. mars. /Endað á Hólum, þann 18 aprílís.

Hof. 13.v.14. Dauði, ég vil vera þín drepsótt, helvíti, ég vil vera þín ólyfjan. // [Fellt út í G12]